1921

Календар

"ПРОВИДІНЯ"

Запомогового Т-ва
Українців Католиків
в Америці

Річник Четвертий

Ціна 50 цнт.

З Друкарні „АМЕРИКИ" 817 N. Franklin Street, Philadelphia, Pa.

КАЛЄНДАР

„ПРОСВІТИ"

Запомогового Т-ва Українців Католиків в Америці.

НА РІК

1921.

РІЧНИК ЧЕТВЕРТИЙ

Уложив

АНТІН ЦУРКОВСЬКИЙ

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

З Друкарні „АМЕРИКИ" 817 N. Franklin Street, Philadelphia, Pa.

Непорочне Зачатє Пречистої Діви Марії.
Патронка „Провидіня".

ДІМ „ПРОВИДІННЯ".

± 817 N. Franklin St. Philada. Pa.;

Калєндарські замітки.

Ключ граничний Щ.
В руцї лїто г, від марта і. д.
Мясниць 7 тижнїв і 4 дни.
Трійодь зачинаєть ся лютого 7. н. ст. лютого 20.
Сиропустна неділя лютого 28. н. ст. марта 13.
Хрестопоклонна неділя марта 21. н. ст. цьвітня 3.
Поклони марта 31. н. ст. цьвітня 13.
Великдень цьвітня 18. н. ст. мая 1., 5 тижнїв пізнїще від латинського.
Преполовенє Пядесятницї мая 12. н. ст. мая 25.
Зелені сьвята червня 6. н. ст. червня 19.
Петрівки 2 тижнї і 1 день.

Часи, в які сьвята Церков заборонює відправляти бесїля і забави з музикою:

1. Від початку посту перед Рождеством ГНІХ. аж до Богоявленя, то є від падолиста 15. до сїчня 6. включно (н. ст. падолиста 28. до сїчня 19.)
2. Від сиропустного понеділка аж до Томиної неділї, то є від лютого 22. до цьвітня 25. включно (марта 7. до мая 8.)
3. Від понеділка по неділи всїх Сьвятих аж до празника сьвятих апостолів Петра і Павла, то є від червня 14. до червня 29. включно (н. ст. червня 27. до липня 12.)
4. В постї перед Успенєм Пресьвятої Богородицї, то є від серпня 1. до серпня 15. включно (н. ст. серпня 14. до серпня 28.)
5. У всї инші пісні дни.

Пости українсько-католицького обряду:

1. В день Воздвиженя чесного Хреста, вересня 14. н. ст. вересня 27.
2. В Пилипівку перед Рождеством ГНІХ., від падолиста 15. до грудня 24. включно (н. ст. від падолиста 28. до сїч 6)
3. В навечерс Богоявленя, сїчня 5. н. ст. сїчня 18.
4. В сиропустнім тижни, від лютого 22. до лютого 27. включно н. ст. марта 7. до марта 12.
5. В великий піст перед Воскресенєм ГНІХ., від марта 1. до цьвітня 7. включно н. ст. марта 14. до цьвітня 30.
6. В Петрівку перед празником сьвятих апостолів Петра і Павла, від червня 14. до червня 28. включно н. ст. черня 27. до липня 11.
7. В Спасівку перед Успенєм Пресьвятої Богородицї, від серпня 1. до серпня 14. включно н. ст. серпня 14. до серпня 27.
8. В день Усїкновеня чесної Голови сьвятого Івана Хрестителя, серпня 29. н. ст. вересня 11., але як припаде в неділю так, як сього року, то піст заховуємо в суботу серпня 10.
9. У всї пятницї цїлого року.

Давний звичай нашого посту є такий, що в піст не вільно їсти ані мяса ані набілу. І того належало би придержувати ся. Але що тепер люди слабші, як давно були, і тутешні відносини зівсїм відмінні від старокраєвих инший спосіб житя, инші роботи, тяжша праця, то хто не може, або не має як, або вкінци не хоче постити по давному, може постити так, як на просьбу нашого епископа, бл. п. Сотера, позволив Сьвятїйший Отець. А се:

1. В Пилипівку, в сиропустнім тижни, в великий піст, в Петрівку і Спасівку належить заховати піст **кождої середи і пятницї**, і в ті дни можна їсти **з набілом**; в прочі дни тижня, то є: **в понеділок, второк, четвер, суботу і неділю можна їсти з мясом**, але аби в тих пятьох днях надоложити піст, треба **відмовити пять Отче наш і пять Богорице Дїво** (священики 50. псалом) перед обідом і перед вечерою, а як хто не міг би, або не мав би як, то може відмовити приписані молитви і в иншім часї, але все таки того самого дня.

2. Однак **в першім і послїднім тижни великого посту** належить заховати піст **в понеділок, середу і пятницю**, і в ті дни не можна їсти **ані з мясом ані з набілом**; в прочі дни тижня, то є: **у второк, четвер, суботу і неділю** можна їсти **з мясом**, надоложуючи піст відмовленєм молитов як вище.

3. У всї инші пости, значить й **кождої** пятницї, можна їсти **з набілом.**

Обовязкові сьвята:

Кождий християнин-католик, що живе в Злучених Державах Північної Америки, є обовязаний здержати ся від тяжкої роботи, а той що прийшов вже до розуму, є обовязаний під гріхом ще бодай Служби Божої вислухати в отсї торжественні сьвята:

1. **В день Непорочного Зачатя Пречистої Дїви Марії, грудня 9.**
2. **В день Рождества Господа нашого Ісуса Христа, грудня 25.**
3. **В день наіменованя Господа нашого Ісуса Христа, сїчня 1.**
4. **В день Вознесеня Господа нашого Ісуса Христа, мая 27.**
5. **В день сьвятих апостолів Петра і Пав-**

ла, червня 29.
6. В день Успеня Пресьвятої Богородиці, серпня 15. і
7. В кожду неділю.

Пояснення знаків і скорочень, яких уживаєть ся в календарі:

⊛ означає празник господський в честь Господа нашого Ісуса Христа.

⊕ означає празник богородичний в честь Пресьвятої Богородиці. Празники, означені отсими знаками, мають звичайно один день предпразденьства і кілька днів в (часом 6. 7. або й 8.) попразден.

⊕ означає празник в честь сьвятого, а виїмково означає також празник господський або богородичний.

Всї отсї празники мають в навечерє, велику вечірню з всеночним хиба що припадають в великім постї.

✠ означає празник полиелейний, церковний.

Без жадного знаку, але товстими черенками означено тих сьвятих, що їх службу треба брати на літургії.

Арханг.	значить	Архангел,
Архстр.	"	Архистратиг,
Пр.	"	Пророк,
Ап.	"	Апостол,
Апп.	"	Апостоли,
Єв.	"	Євангелист,
С.	"	Сьвятитель,
СС.	"	Сьвятителї,
У.	"	Учитель Церкви,
М.	"	Мученик або Мученица,
ММ.	"	Мученики або Мученицї.
См.	"	Сьвященомученик,
Смм.	"	Сьвященомученики,
П.	"	Преподобний або Преподобна,
ПП.	"	Преподобні,
Пм.	"	Преподобномученик, або Преподобномученица,
Пмм.	"	Преподобномученики, або Преподобномученицї.
Сіс.	"	Сьвященоісповідник,
ССіс.	"	Сьвященоісповідники,
Піс.	"	Преподобноісповідник,
ППіс.	"	Преподобноісповідники,
Прав.	"	Праведний або Праведна.
Бл.	"	Блаженний або Блажена,
Д.	"	Дїва,
Ж.	"	Жена,
ЖЖ.	"	Жени,
Рвнап.	"	Рівноапостольний або Рівноапостольна,

Перед іменами сьвятих задля браку місця з конечности пропущено всюди слово **сьвятий С.**

Пори року.

Весна починається 20-го марта, 10-та година 51 мінут вечером;
Лїто починається 21-го червня 6-та година 36 мінут вечером;
Осінь починається 23-го вересня 9-та година 20 мінут рано:
Зима починається 23-го вересня 4-та година 8 мінут рано.

Хронольогічні ери.

Рік 1921-ий відповідає рокови 7429—30 Візантійської ери; 5681—82 жидівського числения, коли то рік 5682 починається зі заходом сонця 2-го жовтня; є це 146-ий рік независимости Злучених Держав; третий рік, від проголошения Независимости Української Народної Республики.

Затьми в 1921-ім роцї.

В 1921-ім роцї буде чотири затьм, з цего дві затьми сонця і дві місяця.

1. Обручкова затьма сонця наступить дня 8-го квітня. Видима в північній Европі, північно-західній Азії, північно-західній Африці і на острові Гренляндія.

2. Повна затьма місяця наступить дня 22-го квітня, вчасним ранком, видима у Америці. Затьма починається у годині 1-ій 3 мінуті рано, Істерн Стандард Тайм: кінчиться 4 години 26 рано.

3. Цілковита затьма сонця дня 1-го жовтня. Видима в Полудневій Америці, именно в Аргентині, Перу і Чілє.

4. Часткове затьмінне місяця дня 16-го жовтня. Видиме в Північній Америці. Початок затьми о годині 4.11, а кінець о годині 7.34 вечером.

СІЧЕНЬ — JANUARY

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

1	С	19	М. Вонїфатія, **Субота перед Рождеством.**
			Неділя перед Рождеством Христовим Гл. 6
2	Н	20	**СС. Отців,** См. Ігнатія. Предпр. Рожд.
3	П	21	М. Юлїанії.
4	В	22	ВМ. Анастазії.
5	С	23	ММ. Теодула, Аґатона, Евариста.
6	Ч	24	⊕ **Рождество ГНІХ. Перша Пятниця.**
7	П	25	ПМ. Евтенії, **Навечерє Рождества.**
8	С	26	**П. Бцї, С. Йосифа, Субота по Рожд.**
			Неділя по Рождестві Христовім. Гл. 7
9	Н	27	**СС. Богоотців, Првм. Стефана.**
10	П	28	М. Домни.
11	В	29	П. Маркела.
12	С	30	М. Анїзії, П. Зотика.
13	Ч	31	П. Мелянії, **Віддане Рождества.**
14	П	1	⊕ **ОбрІзанє ГНІХ., С. Василія В.**
15	С	2	С. Сильвестра паши, **Предп. Богоявленя.**
			Субота перед Просьв.
			Неділя перед Просьвіщенєм. Гл. 8.
16	Н	3	Пр. Малахія, М. Гордія.
17	П	4	е П. Теоктиста.
18	В	5	М. Аполїнарії, **Навечерє Богоявленя.**
19	С	6	⊕ **С. Богоявленє.**
20	Ч	7	**Предтечи Йоана Хрестителя.**
21	П	8	ПП. Ґеоргія, Емілїяна, П. Домнїкп.
22	С	9	П. Евстратія, **Субота по Просьвіщеню.**
			Неділя по Просьвіщеню. Гл. 1.
23	Н	10	С. Григорія, П. Дометіяна, П. Маркіяна.
24	П	11	✢ **П. Теодозія.**
25	В	12	М. Татіяни, П. Евпраксії.
26	С	13	ММ. Єрмила, Стратонїка.
27	Ч	14	**Віддане Богоявленя.**
28	П	15	ПП. Павла Йоана.
29	С	16	Поклоненє оковам С. Ап. Петра.
			Неділя 30. по Сходї Сьв. Духа. Гл. 2.
30	Н	17	✢**П. Антонія В.**
31	П	18	СС. Атаназія, Кирила.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

1. Обрізанє ГНІХ.
2. Неділя Найсвятїйшого Імени Ісусового.
6. Богоявленє, Трох Царів.
9. Неділя 1. по Богоявленю.
16. Неділя 2. по Богоявленю.
23. Неділя сиропустна.
30. Неділя мясопустна.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

1. Новий Рік.
17. День уродин Франкліна.
29. День уродин Макінлея.

ПОСТИ:

5, 6 — перший сьвятий вечір,
14. 18 — другий сьвятий вечір, 21, 28

ЗАПИСКИ.

ЛЮТИЙ — FEBRUARY

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА

1	В	19	П. Макарія, Д. Евфрозинії.
2	С	20	✢ **П. Евтимія В.**
3	Ч	21	П. Максима, М. Неофіта, М. Евгенія.
4	П	22	АП. Тимотея, ПМ. Анастазія, **Перша Пятниця.**
5	С	23	СМ. Климента, М. Аґатанґела.

Неділя 31. по Сході Съв. Духа. Гл. 3.

6	**Н**	24	П. Ксенії.
7	П	25	✢ **С. Григорія Богослова.**
8	В	26	П. Ксенофонта, П. Теодора.
9	С	27	✢**Перенесенє мощий С. Йоана Золот·**
10	Ч	28	П. Єфрема.
11	П	29	ММ. Романа, Якова, Фільотея.
12	С	30	⊕ **СС. Василія В., Григорія Б., Йоана З.**

Неділя 32. по Сході Съв. Духа. Гл. 4.

13	**Н**	31	ММ. Кира, Йоана.
14	П	1	М. Трифона, **Предпр. Стрітеня.**
15	В	2	⊕ **Стрітенє ГНІХ.**
16	С	3	Прав. Симеона, Пр. Анни.
17	Ч	4	П. Ізидора, М. Ядора.
18	П	5	М. Аґатії.
19	С	6	П. Вукола.

Неділя митара і фарисея. Гл. 5.

20	**Н**	7	П. Партенія, П. Луки.
21	П	8	ВМ. Теодора, Пр. Захарії.
22	В	9	М. Никифора, **Віддане Стрітеня.**
23	С	10	М. Харалампія, СММ. Порфирія, Анастазія.
24	Ч	11	СМ. Власія.
25	П	12	С. Мелетія, С. Антонія, Д. Марини.
26	С	13	П. Мартиніяна, ЖЖ. Зої, Фотини.

Неділя блудного сина. Гл. 6.

27	**Н**	14	П. Авксентія, П. Кирила.
28	П	15	АП. Онисима. П. Пафнутія.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

2. Очищенє П. Дїви (Громничної).
3. Власія, СМ. (благословенє горла).
6. Неділя запустна.
9. Середа попелева.
12. П. Дїви Марії з Люрд.
13. Неділя 1. в пості.
20. Неділя 2. в пості.
27. Неділя 3. в пості.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

12. День уродин Лїнкольна.
14. День сьвятого Валєнтина.
22. День уродин Вашінґтона.

ПОСТИ:
4, 11, 18, 25.

ЗАПИСКИ.

МАРЕЦЬ — MARCH

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

1	В	16	ММ. Валентія, Павла, Порфирія, Юліяна.
2	С	17	ВМ. Теодора, Д. Маріямни.
3	Ч	18	С. Льва папи.
4	П	19	АП. Архіпа, М. Максима, **Перша Пятниця.**
5	С	20	П. Льва, П. Агатона папи, **Субота Задушна.**

Неділя мясопустна. Гл. 7.

6	**Н**	**21**	П. Тимотея, С. Евстахія.
7	П	22	ПММ. Петра, Атаназія.
8	Б	23	✠ **Найденє Ч. Голози Предтечевої.**
9	С	24	СМ. Поліґарпа.
10	Ч	25	С. Тарасія.
11	П	26	С. Порфирія, М. Севастіяна, М. Фотинії.
12	С	27	ПІС. Прокопія, **СС. Постників.**

Неділя сиропустна. Гл. 8.

13	**Н**	**28**	ПІС. Васплія, ПП. Марини, Домнікії.
14	П	1	ПМ. Евдокії.
15	В	2	СМ. Теодота.
16	С	3	ММ. Евтропія. Клеоніка, Василиска.
17	Ч	4	П. Герасима, ММ. Павла, Юліянії.
18	П	5	М. Конона.
19	С	6	ММ. Константина, Теофіля, **ВМ. Теодора.**

Неділя 1. посту. Гл. 1.

20	**Н**	**7**	СММ. Василія, Єфрема, Евгенія.
21	П	8	ПІС. Теофілякта.
22	В	9	✠ **ММ. 40 з Севастії.**
23	С	10	М. Кодрата.
24	Ч	11	С. Софронія.
25	П	12	ПІС. Теофана, С. Ґригорія папи, С. Кирила.
26	С	13	Перенесенє мощий С. Никифора.

Неділя 2. посту. Гл. 2.

27	**Н**	**14**	П. Венедикта, СМ. Александра.
28	П	15	ММ. Агапія, Александра, Діонізія.
29	В	16	М. Савина, М. Юліяна, С. Александра папи.
30	С	17	П. Алексія чоловіка Божого.
31	Ч	18	С. Кирила, ММ. Александри, Клявдії.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

6. Неділя 4. в пості.
13. Неділя страстна.
17. Патрикія, Сіс.. Апостола Ірляндії.
19. С. Йосифа Обр., Патрона Церкви.
20. Неділя пальмова.
24. Четвер великий.
25. Бмаговіщенє П. Дїви Марії, Пятниця велика.
26. Субота велика.
27. Неділя великодна.
28. Понеділок великодний.
29. Второк великодний.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

4. 9. 11, перший тиждень великого посту — 14, 16, 18, 21, 23, 25, 28, 30.

ЗАПИСКИ.

Digitized by Google

Original from
HARVARD UNIVERSITY

ЦЬВІТЕНЬ — APRIL

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

1	П	19	ММ. Хризанта, Дарії, П. Томи, **Перша Пятниця.**
2	С	20	М. Фотиніï, П. Никити.

Неділя 3. посту: хрестопоклінна. Гл. 3.

3	**Н**	**21**	ПІС. Якова.
4	П	22	СМ. Василія, П. Ісаака.
5	В	23	ПМ. Нїкона.
6	С	24	ПП. Захарії, Якова, **Предпр. Благовіщ.**
7	**Ч**	**25**	⊕ **Благовіщенє П. Бцї.**
8	П	26	Арханг. Гавриїла, **Віддане Благовіщеня.**
9	С	27	М. Матрони.

Неділя 4. посту. Гл. 4.

10	**Н**	**28**	ПП. Іляріона, Стефана.
11	П	29	СММ. Марка, Кирила.
12	В	30	П. Йоана.
13	С	31	ПМ. Ігнатія, **Поклони.**
14	Ч	1	П. Марії.
15	П	2	П. Тита, ММ. Амфіяна, Єдесія.
16	С	3	ПІС. Никити, ММ. Теодозії, Агафії, Ірини. **Субота Акафистова.**

Неділя 5. посту. Гл. 5.

17	**Н**	**4**	ПП. Йоспфа, Ґеорґія, П. Платона.
18	П	5	ММ. Теодула, Аґатопода, М. Теодори.
19	В	6	С. Евтихія.
20	С	7	П. Ґеорґія, П. Сераніона.
21	Ч	8	АП. Іродіона, П. Келестина папи.
22	П	9	М. Евпсихія.
23	С	10	ММ. Терентія, Максима, **Суб. Лазарева.**

⊕ *Неділя 6. посту: цьвітна.*

24	**Н**	**11**	СМ. Антипи, П. Фармутія.
25	П	12	ПІС. Василія.
26	В	13	СМ. Артемона.
27	С	14	СІС. Мартина папи.
28	Ч	15	**Память страстий ГНІХ.**, АП. Трофима. М. Савп.
29	**П**	**16**	⊕ **Память смерти ГНІХ.**, ММ. Аґапії. Ірини.
30	С	17	**Велика Субота**, П. Симеона, С. Аґапіта папи.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

3. Неділя тиха.
10. Неділя 2. по Великодни.
17. Неділя 3. по Великодни.
24. Неділя 4. по Великодни.
11. Сїм болїв П. Дївп Марії.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

14. День смерти Лїнкольна.
19. День патріотів.
27. День уродин Ґрента.

ПОСТИ:

1, 4, 6, 8, 11, 13, 15, **18**, 20, 22, **послїдний тиждень великого посту—25, 27, 29.**

ЗАПИСКИ.

МАЙ — MAY

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

⊛ *Неділя Пасхи: Воскресенє ГНІХ.*

1	Н	18	П. Йоана, П. Косми.
2	П	19	⊛ **Сьвітлий Понеділок,** П. Йоана, М. Пафнутія.
3	В	20	⊛ **Сьвітлий Второк,** П. Теодора, П. Апастазія.
4	С	21	СМ. Януарія, СМ. Теодора.
5	Ч	22	П. Теодора, АПП. Луки, Климента, Натанаїла.
6	П	23	✢ **АП. Єв. Марка. Перша Пятниця.**
7	С	24	М. Сави.

⊛ *Неділя 2. по Пасці: Томина. Гл. 1.*

8	Н	25	⊕ **ВМ. Ґеорґія,** М. Александри.
9	П	26	СМ. Василія, Д. Ґляфірії.
10	В	27	СМ. Симеона.
11	С	28	АПП. Язона, Созипатра, М. Максима.
12	Ч	29	ММ. Теодота, Филимона, П. Мемнона.
13	П	30	✢ **АП. Якова.**
14	С	1	ПР. Єремії.

Неділя 3. по Пасці: Мироносиць. Гл. 2.

15	Н	2	С. Атаназія В., Перенесенє мощий ММ. Бориса і Ґліба.
16	П	3	✢ **П. Теодозія,** ММ. Тимотея, Маврп.
17	В	4	ПМ. Пелягії.
18	С	5	М. Ірини.
19	Ч	6	Прав. Йова.
20	П	7	М. Акакія.
21	С	8	✢ **Перен. мощий С. Николая,** Пр. Ісаї.

Неділя 4. по Пасці: Розслабленого. Гл. 3.

22	Н	9	⊕ **АП. Єв. Йоана Б.,** П. Арсенія В.
23	П	10	✢ **АП. Симона.**
24	В	11	СМ. Мокія, П. Методія.
25	С	12	СС. Епіфанія, Германа, **Преп. 50-ниці.**
26	Ч	13	М. Ґлікерії, М. Александра.
27	П	14	М. Ізидора.
28	С	15	П. Пахомія В.

Неділя 5. по Пасці: Самарянини. Гл. 4.

29	Н	16	П. Теодора, М. Модеста.
30	П	17	АПП. Андроніка, Юнії, С. Стефана.
31	В	18	ММ. Петра, Дионізія, Андрея, Павла.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

1. Неділя 5. по Великодни.
5. Вознесенє ГНІХ.
7. Сьвятого Йосифа.
8. Неділя по Вознесеню.
15. Неділя Пядесятниці.
22. Неділя Пресьвятої Тройці.
24. П. Дїви Марії, Помочи Христіян.
26. Празник Божого Тїла.
28. Августина, Сіс., Апостола Анґлії.
29. **Неділя 2. по 50-ници.**

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

1. День Адмірала Дувія.
11. День Материй.
18. День мира.
31. День вінчаня гробів.

ПОСТИ: 6. 13, 20, 27.

ЗАПИСКИ.

ЧЕРВЕНЬ — JUNE

1	С	19	СМ. Патрикія, **Відданє Преполовеня.**
2	Ч	20	М. Талалея.
3	П	21	✠ **Рвнап. Константина, Єлени, 1. Пят.**
4	С	22	М. Василиска.

Неділя 6. по Пасці: Сліпого. Гл. 5.

5	**Н**	**23**	П. Михаїла.
6	П	24	П. Симеона, ММ. Мелетія, Йоана, Стефана.
7	В	25	✠ **З. найденє Ч. Голови Предтечевої.**
8	С	26	АП. Карпа, **Відданє Пасхи, Предпр. Вознесеня.**
9	Ч	27	⊕ **Вознесенє ГНІХ.**, СМ. Терапонта.
10	П	28	П. Никити, СМ. Геладія, М. Евтихія.
11	С	29	ПМ. Теодозії.

Неділя 7. по Пасці. Гл. 6.

12	**Н**	**30**	**СС. Отців І. Собора**, П. Ісаакія.
13	П	31	АП. Єрмія, М. Єрмея.
14	В	1	М. Юстина.
15	С	2	СІС. Никифора, С. Александра.
16	Ч	3	ММ. Павла, Діонізія, М. Павлі.
17	П	4	С. Митрофана, **Відданє Вознесеня.**
18	С	5	СМ. Доротея, **Субота задушна.**

⊕ *Неділя 50-ниці: Зісланє Съв. Духа.*

19	**Н**	**6**	П. Висаріона, П. Іляріона.
20	**П**	7	⊕ **П. Тройці**, СМ. Теодота.
21	В	8	ВМ. Теодора, С. Єфрема.
22	С	9	С. Кирила, ММ. Текли, Марти, Марії.
23	Ч	10	СМ. Тимотея, ММ. Александра, Антоніни.
24	П	11	✠ **АПП. Вартоломея, Варнави.**
25	С	12	П. Онуфрія В., П. Петра, **Відданє Празника Съв. Духа.**

Неділя 1. по Сході Съв. Духа. Гл. 8.

26	**Н**	**13**	**Всіх Сьвятих**, М. Акиліни, С. Трифила.
27	П	14	ПР. Єлисея. С. Методія.
28	В	15	ПР. Амоса, П. Єроніма.
29	С	16	С. Тихона.
30	Ч	17	ММ. Василія, Інокентія, **Предпр. Евхаристії.**

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

3. Празник Пресьвятого Серця ГНІХ. **5. Неділя 3. по 50-ниці.** СМ. Вонїфатія. Апостола Нїмеччини. **12. Неділя 4. по 50-ниці.** 19. **Неділя 5. по 50-ниці.** 21. Альойзія, ПІС., Патрона молодїжи. **26. Неділя 6. по 50-ниці.** 29. Петра і Павла, АПП.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

14. День хоругви. 17. День боротьби на Бонкер Гіл.

ПОСТИ:

3, 10, 17, 24, **Петрівка - 29.**

ЗАПИСКИ.

ЛИПЕНЬ — JULY

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

1	П	18	М. Леонтія, перша пятниця.
2	С	19	✝ **АП. Юди**, М. Зосими.

Неділя 2. по Сході Сьв. Духа.

3	**Н**	**20**	⊛ **Пресьвятої Евхаристії**, СМ. Методія.
4	П	21	М. Юліяна.
5	В	22	СМ. Евгевія, ММ. Ґалактіона, Юліянії.
6	С	23	М. Агрипіни.
7	Ч	24	⊕ **Рожд. С. Йоана Хрест., Віддане Празника Евхаристії.**
8	П	25	✝ **Сострадане П. Бці, Предпр. П. Серця ГНІХ.**
9	С	26	П. Давида.

Неділя 3. по Сході Сьв. Духа. Гл. 2.

10	**Н**	**27**	⊛ **Пресьвятого Серця ГНІХ.**, П. Самсона.
11	П	28	Перенесене моший ММ. Кира, Йоана.
12	В	29	⊕ **АПП. Петра, Павла.**
13	С	30	**Собор 12 Апостолів.**
14	Ч	1	ММ. Косми, Даміяна, П. Петра.
15	П	2	✝**Положене Ч. Ризи П. Бці, Віддане Празника П. Серця ГНІХ.**
16	С	3	М. Якинта, С. Анатолія.

Неділя 4. по Сході Сьв. Духа. Гл. 3.

17	**Н**	**4**	С. Андрея, П. Мартп.
18	П	5	✝ **СС. Кирила, Методія, Апостолів Славян.**
19	В	6	✝ **П. Атаназія**, М. Інокентія.
20	С	7	ПП. Томи, Акакія, М. Кирпякії.
21	Ч	8	ВМ. Прокопія.
22	П	9	СМ. Панкратія, С. Теодора.
23	С	10	✝ **П. Антонія**, ММ. Маврикія, Данпіла.

Неділя 5. по Сході Сьв. Духа. Гл. 4.

24	**Н**	**11**	М. Евфимії. Бл. Ольги княгині.
25	П	12	ММ. Прокла, Ілярія, П. Михаїла, М. Марії.
26	В	13	Арханг. Гавриїла, П. Стефана, П. Йосифа.
27	С	14	АП. Акили, П. Онисима.
28	Ч	15	✝ **Рвнап. Володимира**, М. Юліти.
29	П	16	СМ. Атиногена.
30	С	17	ВМ. Маринп.

Неділя 6. по Сході Сьв. Духа. Гл. 5.

31	**Н**	**18**	**СС. Отців 6 Соборів**, М. Якинта, М. Емілїяна.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

4. День независимости. 12. День Ореиджменів.

ПОСТИ:

Петрівка — 1, 6, 8; 15, 22, 29.

ЗАПИСКИ.

СЕРПЕНЬ — AUGUST

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

1	П	19	П. Макрини, П. Дія.
2	В	20	✢ **С. Анни, ЖЖ.** Олимпіяди, Евпраксії.
3	С	21	ПП. Симеона, Йоана, Пр. Єзекиїла.
4	Ч	22	Рвнап. Марії.
5	П	23	ММ. Трофима, Теофіля, См. Аполінарія, **Перша Пятниця.**
6	С	24	✢ **ММ. Бориса, Гліба,** М. Христини.

Неділя 7. по Сході Сьв. Духа. Гл. 6.

7	**Н**	**25**	⊕ **Пр. Ілиї.**
8	П	26	СМ. Єрмолая, ПМ. Параскеви.
9	В	27	✢ **ВМ. Пантелеймона.**
10	С	28	АП. Прохора, С. Інокентія папи.
11	Ч	29	М. Калїнїка, М. Теодотії, П. Михаїла.
12	П	30	АПП. Сіли, Андроніка, М. Йоана.
13	С	31	Прав. Евдокима, Предпр. Ч. Хреста.

Неділя 8. по Сході Сьв. Духа. Гл. 7.

14	**Н**	1	**Винесенє Ч. Хреста, М. Антонїна, Память хрещеня Руси.**
15	П	2	СМ. Стефана папи.
16	В	3	ПП. Ісаакія, Далмата, Фавста.
17	С	4	Максиміліяна, Діонїзія, Йоана, Константина.
18	Ч	5	М. Евсигнїя, Предпр. Преображеня.
19	**П**	6	⊕ **Преображенє ГНІХ.**
20	С	7	ПМ. Дометія, Бл. Пульхерії.

Неділя 9. по Сході Сьв. Духа. Гл. 8.

21	**Н**	8	Сміс. Еміліяна, ММ. Елевтерія, Леонїда.
22	П	9	✢ **АП. Матія.**
23	В	10	СМ. Лаврентія.
24	С	11	СМ. Евпла.
25	Ч	12	ММ. Фотія, Анїкити.
26	П	13	ПІС. Максима, **Віддане Преображеня.**
27	С	14	Пр. Міхея, Предпр. Успеня.

Неділя 10. по Сході Сьв. Духа. Гл. 1.

28	**Н**	15	⊕ **Успенє П. Бцї.**
29	П	16	М. Діомида, **Перенес. Нерук. Образа ГНІХ.**
30	В	17	М. Мірона, Павла, Юліяніï.
31	С	18	ММ. Флора, Лавра.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

5. П. Д. Марії.
6. Преображенє ГНІХ.
13. Йоана ІС., Патрона аколїтів.
7. Неділя 12. по 50-ници.
14. Неділя 13. по 50-ници.
15. Успенє П. Д. Марії.
21. Неділя 14. по 50-ници.
28. Неділя 15. по 50-ници.
29. Усїкновенє С. ЙоанаХр.

ПОСТИ:

5, 12. **Маковійка** (Спасівка) **17, 19,24, 26, 31.**

ЗАПИСКИ.

ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

1	Ч	19	М. Андрея, ММ. Тимотея, Аґатії, Теклі.
2	П	20	ПР. Самуїла, **Перша Пятниця.**
3	С	21	АП. Тадея, М. Васи.

Неділя 11. по Сході Сьв. Духа. Гл. 2.

4	**Н**	22	ММ. Аґатонїка, Северияна.
5	П	23	СМ. Іринея, **Відданє Успеня.**
6	В	24	СМ. Евтиха.
7	С	25	АП. Тита, С. Міни.
8	Ч	26	ММ. Адріяна, Наталії.
9	П	27	П. Пімена, П. Савп, М. Антузи.
10	С	28	П. Мойсея, С. Августина, Пр. Анни.

Неділя 12. по Сході Сьв. Духа. Гл. 3.

11	**Н**	29	⊕ **Усїкновенє Ч. Голови Предтечевої.**
12	П	30	СС. Александра, Йоана, Павла.
13	В	31	✢ **Положенє Ч. Пояса П. Бцї.**
14	С	1	✢ **Новий Рік Церк., П. Симеона,** Ж. Мартп.
15	Ч	2	М. Мамапта, С. Йоана.
16	П	3	СМ. Антима, П. Теоктиста.
17	С	4	СМ. Вавили, М. Евтихії, Пр. Мойсея.

Неділя 13. по Сході Сьв. Духа. Гл. 4.

18	**Н**	5	ПР. Захарії, Прав. Єлисаветп.
19	П	6	М. Евдоксїя, П. Архіпа.
20	В	7	М. Созонта, Предпр. Рожд. П. Бцї.
21	С	8	⊕ **Рождество П. Бцї.**
22	Ч	9	Прав. Йоакпма, Анни, М. Северияна.
23	П	10	ММ. Мінодорп, Мітродорп, Нїмфодорп.
24	С	11	П. **Теодори, субота перед Воздвиженєм.**

Неділя 14. по Сході Сьв. Духа. Гл. 5.

25	**Н**	12	СМ. Автонома. **Неділя перед Воздвиженєм, Відданє Рожд. П. Бцї.**
26	П	13	СМ. Корнилія, Предпр. Воздв. Ч. Хреста.
27	В	14	⊕ **Воздвиженє Ч. Хреста,** С. Йоана З.
28	С	15	ВМ. Ипкпти.
29	Ч	16	ВМ. Евфимії.
30	П	17	ММ. Зофії. Вірп, Надії, Любовп.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

4. Неділя 16. по 50-ници.
8. Рождество П. Д. Марії.
11. Неділя 17. по 50-ници.
14. Воздвиженє Ч. Хреста.
15. Сїм Болїв П. Д. Марії.
18. Неділя 18. по 50-ници.
24. П. Дїви Неустаючої Помочи.
25. Неділя 19. по 50-ници.
29. Архангела Михаїла.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

5. День праці.

ПОСТИ:

2. 9. **Главосїки 11, 16, 23, Здвига 27,30.**

ЗАПИСКИ.

ЖОВТЕНЬ — OCTOBER

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА

1	С	18	П. Евменія, **Субота по Воздвиженю.**
			Неділя 15. по Сході Съв. Духа. Гл. 6.
3	**Н**	**19**	М. Трофима, **Неділя по Воздвиженю.**
3	П	30	ВМ. Евстахія, М, Татіяни.
4	В	21	Ап. Кодрата, **Відданє Воздвиженя.**
5	С	33	СМ. Фоки, Пр. Йони,
6	Ч	33	**Зачатє С. Йоана Хрестителя.**
7	П	24	ПрвМ. Рвнап. Теклї, **Перша Пятниця.**
8	С	25	П. Евфрозиніï.
			Неділя 16. по Сході Съв. Духа. Гл. 7.
9	**Н**	**26**	⊕ **Ап. Єв. Йоана Богослова.**
10	П	27	М. Калїстрата.
11	В	28	✠ **П. Харитона.**
12	С	39	П. Кирпяка.
13	Ч	30	СМ. Ґрпгорія.
14	П	1	Ап. Ананіï, П. Романа, См. Діонїзія.
15	С	3	СМ. Кипрпяна, М. Юстини, П. Андрея.
			Неділя 17. по Сході Съв. Духа. Гл. 8.
16	**Н**	**3**	⊕ **Покров П. Бцї.**
17	П	4	СМ. Євротея.
18	В	5	М. Харптини.
19	С	6	✠ **Ап. Томи.**
20	Ч	7	ММ. Сергія, Вакха.
21	П	8	ПП. Пеляґіï, Таісіï.
22	С	9	✠ **Ап. Якова,** П. Андронїка, Ж. Атаназіï.
			Неділя 18. по Сході Съв. Духа. Гл. 1.
23	**Н**	**10**	ММ. Евлампія, Евлампіï.
24	П	11	Ап. Филипа, П. Теофана.
25	В	12	ММ. Прова, Андронїка, П. Косми.
26	С	13	СММ. Карпа, Папіли, Аґатонїки.
27	Ч	14	ММ. Назарія, Ґервазія, П. Параскеви.
28	П	15	П. Евтимія, ПМ. Лукіяна.
29	С	16	М. Льонґіна.
			Неділя 19. по Сході Съв. Духа. Гл. 2.
30	**Н**	**17**	**СС. Отців 7. Собора, Пр. Озії, ПМ. Андрея.**
31	П	18	✠ **Ап. Єв. Луки.**

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

2. Неділя 20. по 50-ници.
7. П. Д. Марії Рожанцевої.
9. Неділя 21. по 50-ници.
16. Неділя 22. по 50 ници.
23. Неділя 23. по 50-ници.
30. Неділя 24. по 50-ници.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

12. День Колюмба.

ПОСТИ:

7, 14, 21, 28.

ЗАПИСКИ.

ПАДОЛИСТ — NOVEMBER

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦПКІ СЬВЯТА.

1	В	19	Пр. Йоїля, М. Уара, СМ. Садота.
2	С	20	ВМ. Артемія.
3	Ч	21	П. Іляріона В.
4	П	22	РвнАп. С. Аверкія, **Перша Пятниця.**
5	С	23	**Пп. Якова,** Сіс. Ігнатія.

Неділя 20. по Сході Съв. Духа. Гл. 3.

6	Н	24	М. Арети, С. Атаназія.
7	П	25	ММ. Маркіяна, Мартирія.
8	В	26	⊕ **ВМ. Димитрія.**
9	С	27	М Нестора, ММ. Капітоліни, Еротіяти.
10	Ч	28	Неошлї, П. Стефана, М. Параскеви.
11	П	29	ПМ. Анастазії, П. Аврамія, Д. Марії.
12	С	30	ММ. Зиновія, Зиновії, П. Петра, Ап. Марка.

Неділя 21. по Сході Съв. Духа. Гл. 4.

13	Н	31	Ап. Урбана, М. Епімаха, П. Маври.
12	П	1	Прав. Косми, Даміяна, П. Теодотії.
15	В	2	ММ. Акиндина, Пиґасія, Антонія.
16	С	3	СщММ. Акепсими, Йосифа, Айтала.
17	Ч	4	П. Йоанїкія В., СщМ. Нїкандра, Єрмея.
18	П	5	ММ. Ґалактіона, Епістимії.
19	С	6	Сіс. Павла.

Неділя 22. по Сході Съв. Духа. Гл. 5.

20	Н	7	М. Єрона, П. Лазаря.
21	П	8	⊕ **Арханґ. Михаїла, Всіх Ангелів.**
22	В	9	ММ. Онисифора, Порфирія, П. Матрони.
23	С	10	Апп. Ераста, Олїмпа, Созипатра.
24	Ч	11	ММ. Віктора, Вікентія, М. Стефанїди.
25	П	12	✢ **Ап. Филипа,** См. Ігнатія.
26	С	13	✢ **С. Йоана Золотоустого.**

Неділя 23. по Сході Съв. Духа. Гл. 6.

27	Н	14	⊕ **СМ. Йосафата,** С. Йоана, П. Нїля.
28	П	15	ММ. Ґурія, Самона.
29	В	16	✢ **Ап. Єв. Матея.**
30	С	17	С. Ґригорія.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

1. Всіх Сьвятих.
2. Память всіх померших.
6. Неділя 25. по 50-ници.
13. Неділя 26. по 50-ници.
20. Неділя 27. по 50-ници.
21. Введене П. Д. Марії.
27. Неділя 1. адвенту.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

8. День виборів.
11. День побіди..
24. День подяки.

ПОСТИ:

4. 11, 18, 25, **Пилипівка - 27.**

ЗАПИСКИ.

ГРУДЕНЬ — DECEMBER

УКРАЇНСЬКО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА.

1	Ч	18	ММ. Платона, Романа.
2	П	19	Пр. Авдія, М. Варлаама, **Перша Пятниця.**
3	С	20	П. Григорія, С. Прокла. **Предпр. Введеня.**

Неділя 24. по Сході Съв. Духа. Гл. 7.

4	**Н**	**21**	⊕ **Введенє в храм П. Бцї.**
5	П	22	Ап. Филимона, Онисима, Марка.
6	В	23	СС. Амфілохія, Григорія.
7	С	24	ВМ. Катерини, ВМ. Меркурія.
8	Ч	25	СщММ. Климента папи, Петра. **Відд. Введеня.**
9	П	26	П. Алипія.
10	С	27	ВМ. Якова, П. Паладія.

Неділя 25. по Сході Съв. Духа. Гл. 8.

11	**Н**	**28**	ПМ. Стефана, М. Іринарха.
12	П	29	М. Парамона, М. Філумена, П. Висаріона.
13	В	30	✢ **Ап. Андрея, Апостола Руси.**
14	С	1	Пр. Наума, М. Ананії, Прав. Філярета.
15	Ч	2	Пр. Авакума.
16	П	3	Пр. Софонїя, П. Теодула.
17	С	4	ВМ. Варвари, П. Йоапа.

Неділя 26. по Сході Съв. Духа. Гл. 1.

18	**Н**	**5**	✢ **П. Сави.**
19	П	6	⊕ **С. Николая.**
20	В	7	С. Амврозія.
21	С	8	П. Патапія, **Предпр. Непор. Зачатя.**
22	Ч	9	⊕ **Непорочне зачатє П. Бцї, Покровительки Американської Украіни.**
23	П	10	ММ. Міни, Єрмогена, Евграфа.
24	С	11	П. Данїла.

Неділя 27. по Сході Съв. Духа. Гл. 2.

25	**Н**	**12**	**СС. Праотців,** П. Спиридона.
26	П	13	✢ **ММ. Авксентія, Евгенїя, Ореста.**
27	В	14	ММ. Тирса, Левкія, Филимона, Апольонїя.
28	С	15	СМ. Елевтерія, П. Павла.
29	Ч	16	Пр. Агея, **Відд. Непор. Зачатя.**
30	П	17	Пр. Данїла, Прав, Ананії, Азарії.
31	С	18	М. Севастіяна.

РИМО-КАТОЛИЦЬКІ СЬВЯТА:

3. Іс. Францішка, Патрона Апостольства Молитви.
4. Неділя 2. адвенту.
8. Непорочне Зачатя П. Д. Патронки
11. Неділя 3. адвенту.
18. Неділя 4. адвенту.
24. Навечерє.
25. Рождество ГНІХ.

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА:

25. Рождество Ісуса Христа.

ПОСТИ: **Пилипівка - 2, 7, 9, 14, 17, 21, 23, 28, 30.**

ЗАПИСКИ.

Табелька після якої кождий член „Провидіня" платить, що місяця сталу вкладку відповідно до суми обезпеченя і до літ:

НА 100 ДОЛЯРІВ				НА 250 ДОЛЯРІВ				НА 500 ДОЛЯРІВ				НА 1000 ДОЛЯРІВ			
Вік члена	На посмертне	Фонди	Разом	Вік члена	На посмертне	Фонди	Разом	Вік члена	На посмертне	Фонди	Разом	Вік члена	На посмертне	Фонди	Разом
15	.09	35	.44	15	.21	35	.56	15	.41	35	.76	15	.80	35	1.15
16	.09	35	.44	16	.22	35	.57	16	.42	35	.77	16	.81	35	1.16
17	.09	35	.44	17	.23	35	.58	17	.43	35	.78	17	.82	35	1.17
18	.10	35	.45	18	.24	35	.59	18	.44	35	.79	18	.83	35	1.18
19	.10	35	.45	19	.25	35	.60	19	.45	35	.80	19	.85	35	1.20
20	.11	35	.46	20	.26	35	.61	20	.46	35	.81	20	.87	35	1.22
21	.11	35	.46	21	.27	35	.62	21	.47	35	.82	21	.89	35	1.24
22	.12	35	.47	22	.28	35	.63	22	.48	35	.83	22	.92	35	1.27
23	.12	35	.47	23	.29	35	.64	23	.49	35	.84	23	.95	35	1.30
24	.13	35	.48	24	.30	35	.65	24	.50	35	.85	24	.98	35	1.33
25	.13	35	.48	25	.31	35	.66	25	.51	35	.86	25	1.01	35	1.36
26	.14	35	.49	26	.32	35	.67	26	.52	35	.87	26	1.04	35	1.39
27	.14	35	.49	27	.33	35	.68	27	.53	35	.88	27	1.07	35	1.42
28	.15	35	.50	28	.34	35	.69	28	.55	35	.90	28	1.10	35	1.45
29	.15	35	.50	29	.35	35	.70	29	.57	35	.92	29	1.13	35	1.48
30	.16	35	.51	30	.36	35	.71	30	.59	35	.94	30	1.16	35	1.51
31	.16	35	.51	31	.37	35	.72	31	.61	35	.96	31	1.19	35	1.54
32	.17	35	.52	32	.38	35	.73	32	.63	35	.98	32	1.22	35	1.57
33	.17	35	.52	33	.39	35	.74	33	.65	35	1.00	33	1.25	35	1.60
34	.18	35	.53	34	.40	35	.75	34	.67	35	1.02	34	1.28	35	1.63
35	.18	35	.33	35	.41	35	.76	35	.69	35	1.04	35	1.31	35	1.66
36	.19	35	.54	36	.42	35	.77	36	.71	35	1.06	36	1.34	35	1.69
37	.19	35	.54	37	.43	35	.78	37	.73	35	1.08	37	1.37	35	1.72
38	.20	35	.55	38	.44	35	.79	38	.75	35	1.10	38	1.40	35	1.75
39	.20	35	.55	39	.45	35	.80	39	.77	35	1.12	39	1.45	35	1.80
40	.21	35	.56	40	.47	35	.82	40	.79	35	1.14	40	1.50	35	1.85
41	.22	35	.57	41	.49	35	.84	41	.81	35	1.16				
42	.23	35	.58	42	.51	35	.86	42	.84	35	1.19				
43	.24	35	.59	43	.53	35	.88	43	.87	35	1.22				
44	.25	35	.60	44	.55	35	.90	44	.90	35	1.25				
45	.26	35	.61	45	.58	35	.93	45	.95	35	1.30				
46	.27	35	.62	46	.61	35	.96								
47	.28	35	.63	47	.64	35	.99								
48	.29	35	.64	48	.67	35	1.02								
49	.30	35	.65	49	.70	35	1.05								
50	.35	35	.70	50	.75	35	1.10								
51	.40	35	.75												
52	.45	35	.80												
53	.50	35	.85												
54	.55	35	.90												
55	.60	35	.95												
56	.65	35	1.00												
57	.70	35	1.05												
58	.75	35	1.10												
59	.80	35	1.15												
60	.85	35	1.20												

ГОЛОВНА УПРАВА ПРОВИДІННЯ

—«»—

Верховний покровитель:

Всесьв. о. Петро Понятишин.

Духовний управитель:

Впр. о. Максим Кінаш.

Головний предсідатель:

Всч. о. М. Кузів.

Головний містопредсідатель:

Дмитро Штогрин.

Головний секретар рекордовий:

М. Кузьмак.

Головний секретар фінансовий:

Евген Якубович.

Головний касієр:

Іван Боросевич.

РАДНІ:

Всч. о Іван Кутєький,

Всч. о. Михайло Паздрій,

Іван Самуїл,

Михайло Кухта.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ:

Предсідатель:

Впр. о. Володимир Довгович.

Секретар:

Впр. о Александер Павляк.

Член:

Володимир Кашицький.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

Гей, погляньте, рідні браття,
Над широкими ланами,
Й слави гідними синами....
Де лилася кров завзяття
Пісня волі вже лунає.....
Куй же зброю! Нумо в бій
Боронити прапор свій!....

Довго сльози, царські пута,
Голод, строгін та руїна
Людську долю катували;
Довго злидні панували!....
Все ще воля не здобута,
Й самостійна Україна!.....
Куй же зброю! Живо в бій
Боронити прапор свій!.....

Прапор наш повстав із бою,
Прапор наш се гасло волі!
Йдуть з півночі, йдуть з заходу
Йдуть з полудня та зі сходу
Вороги на нас юрбою!.....
Ми за волю — ляжем в полі
Куй же зброю! Марш! У бій!
Боронити прапор свій!.....

Ол. Неприцький Грановський.

БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ.

Боротьба українського народа в 1817., 1818., 1919 і 1920 роках.

Український нарід зараз важить важку і нерівну боротьбу за свою долю і волю. Всі ріки нашої Батьківщини почервоніли від крови наших найкраших синів. У високих карпатських горах і кавказських яругах гремить відгомін бою. Стогне поорана кулями українська земля а в піднебесні зводи бє крик розпуки катованого народу.

Двайцять літ завчасно прийшлося нам потонути в круговороті великої всесвітної хуртовини. Наш національний орґанізм не був ще достаточно сильний, щоб всяким ударам опертися успішно і видержати. Ані під австрійським ні російським пануванєм не мали ми достаточної сили наставити наші мязи, щоб в слушний час дати належний відпір насильникам і грабіжникам. Заковані в важкі диби, обкутані безпросвітною темрявою, виховувані в ідеольоґії рабів, не могли ми показатися на стільки духово здисциплінувані, щоб за першим подувом волі забути на всі загумінкові справи і почути себе вільними і свобідними; щоб в першій мірі почути себе Українцями і нічим більше.

Наша доба на українській землі подібна до великої української революції за часів Хмельницького; а зараз знова до часів Великої Руїни по смерти цего ґеніяльного полководця. Правда, заходить ріжниця і в умовинах часу і в структурі народу і в розумінню всенародних кличів. Єство боротьби однак одно і цесаме: змаганє висвободитися з під власти чужинців, збудувати на власній землі свою державу, увільнитися від визиску відвічних ворогів.

Та це, що геройська Козаччина переживала довгими десятьліттями, цесаме нині, в віці електрики і воздухоплавства нам приходиться переживати в кількох роках.

⁂ ⁂ ⁂

Вибух великої революції в Петрограді в марті 1917 року відбився голосним гомоном на Україні. Все українське громадянство негайно взялося до праці над відбудовою і поширеннєм українського життя, розгромленого царським урядом. Дня 7. марта 1917 року представники українського грома-

дянства міста Київа обєдналися в одну спільну орґанізацію під назвою: Українська Центральна Рада. На чолі Ради станув заслужений професор, Михайло Грушевський; першим завданнєм поклала собі Рада підняти побиту українську масу, представити їй вагу положення, зясувати нові умови та потягнути до творення нового життя. В цій ціли випущено велику відозву до українського народа а в Київі дня 16 марта відбулася велика всенародня маніфестація. В три дні пізнійше Центральна Рада уладила свято Вільної України в Київі. Тогосамого дня відбулося велике всенародне віче під проводом Антоновича, на якім поставленно домаганнє автономії для України.

Вість про події в Київі блискавкою розійшлася по цілій Україні і викликала всюди небувалий запал. Стали напливати зі всіх-усюдів депутації до Центральної Ради як до українського уряду. Це спонукало Раду до сотворення центрального уряду, який мавби право говорити іменем цілого народу. В тій ціли скликано до Київа на 6 до 8 квітня 1918. Перший Український Конґрес. Його завданнєм було покласти основи під державне будівництво України. Там між иншим внесено резолюції про забезпеченнє автономії Україні в новій федеративній Росії, про практичне застосованнє самовизначення для народів Росії, орґанізацію Краєвої Ради, встановленнє границь, про союз народів Росії і скликаннє Установчих Зборів. Все це Конґрес поручив перевести в діло Раді, що незвичайно підняло її авторітет. В цей спосіб Українська Центральна Рада, яка спершу була тільки орґанізацією Українців міста Київа стала представництвом загальноукраїнським, представництвом цілого краю.

В місяць пізнійше, від 5 до 8 мая відбувся перший український військовий зїзд, який перш усього потвердив всі постановп Конґресу, одобрив діяльність Української Центральної Ради та признав її одиноким правосильним орґаном вирішати всі справи, що відносяться до України. Для переведення своїх військових справ оснував при Центральній Раді Генеральний Військовий Комітет.

Головною задачею Центральної Української Ради було передавати російському правительству в Петрограді домагання українського народу. Коли на всі письма не надходили відповіди, вислано осібну делеґацію; та і вона не могла діждатися полагоди і відїхала з нічим. Доперва з кінцем чер-

вня наспіла вість, що російське правительство, на якого чолі стояв князь Львов відкинуло всі домагання України.

Це сталося меньчебільше в цю хвилину, колп в Київі від 28 мая до 2 червня відбувався перший всеукраїнський зїзд. Він поручпв Центральній Раді настійчиво

Михайло Грушевський,
перший президент Української Народної Республики

домагатпся від петроградського правительства сповнення всіх домагань. І зараз таки на четвертім засіданню Української Радп порішено в супереч опірпому становищу російського правительства приступити до будови основ автономії України. Рівночасно скликано другий український військовий зїзд, який заборонив тодішний міністер війни, Керенськпй. І цей зїзд одобрив домагання і працю Радп.

І Рада дня 9 червня видала Перший Універсал до Українського Народу, в якім візвала до будови української державности на українських землях. Для здобуття фондів наложено на народ податок.

На всій Україні Універсал прийнято з великим запалом і народ добровільно став підвисшувати наложений Центральною Радою податок.

Перенявши на себе обовязок зверхної влади на Україні, Українська Центральна Рада постановила дня 15 липня переорґанізуватися і утворити український кабінет міністрів під назвою Український Ґенеральний Секретаріят. Таким способом обовязки українського Сойму переняла на себе Українська Рада, а обовязки її виконавчого орґану Ґенеральний Секретаріят.

Російський уряд бачучи, що його опір на ніщо не здався і будова української державности на українських землях скоро поступає вперед, постановив піти на уступки. Наперед видано відозву „До Братів Українців" а опісля вислано ще й осібну комісію з Урусовим на чолі. Рівночасно з цим в самім Петрограді дня 25 червня відбулася велика маніфестація українських салдатів, в якій взяло участь 75,000 жовнірів, домагаючихся від правительства сповнення всіх домагань Ради. Ця маніфестація спонукала російських міністрів Терещенка, Керенського і Церетелього негайно виїхати до Київа. Тут дня 29 і 30 червня наступило порозуміннє і дня 3 липня наспіла з Петрограду телеґрама затьерджуюча умову поміж Україною і російським правительством. Уступка У країні і признаннє їй автономії спричинили, що з російського міністерства уступило трех членів, які належали до партії конституційних демократів.

Та російський уряд, хоть затвердив згоду з Україною, після старої рецепти царів став зараз вельми обмежувати діяльність Українського Ґенерального Секретаріяту. Дня 4 серпня російський уряд оголосив свою „інструкцію", якою число українських ґенеральних секретарів зменьшено до трех і їх власть та власть Центральної влади незвичайно обкроєно.

Це викликало крізу в українськім Ґенеральнім Секретаріяті. Там були найсильнійшою партією соціял-революціонери, які вже тоді домагалися зірвання всяких взаємин з російським правительством і оголошення суверенности України. І Секретаріят Винниченка, який з цим не годився, усту-

пив а прийшов секретаріят Дорошенка, який вдержався при власти лиш кілька днів. Наступив поновно Секретаріят Винниченка.

До цеї пори розвиток української державности відбувався велитенськими кроками. Все йшло легко, без великих зусиль, напружень, великих спротивів. Та тямучі люде знали вельми добре, що й як куці були уступки російського уряду Україні, то вони все таки були на нім вимушені і цей уряд як тільки зросте в силу, відбере і ту малу автономію на яку мусів згодитися. Україна користаючи з важкого положення російського центрального уряду князя Львова а опісля Керенського вспіла здобути для себе автономію. Одначе мимо всего перший період боротьби України за волю скінчився згаданою крізою в українськім Генеральнім Секретаріяті.

⁂ ⁂ ⁂

Після крізи в Українськім Генеральнім Секретаріяті Винниченко небавом вернув знова до власти.... І він на засіданню дня 12 мая 1917., здавши звіт зі своєї дотеперішної діяльности заявив, що згідно з умовою з російським правительством Українська Центральна Рада має виробити основи будучого ладу на Україні у формі автономного статуту. Першим домаганнєм будучого ладу на Ураїні має бути обєднанне всеї української землі. Для сего, щоб український нарід ще раз міг висказати свою волю, має скликатися Українські Установчі збори.

З хвилиною, коли перший раз впало слово про скликанне Українських Установчих Зборів, Україна вступила на шлях боротьби за повну суверенність і незалежність. Це гасло стало зараз вельми популярним. Та Москалі рішучо виступили проти скликання Українських Установчих Зборів.

Однак мимо всіх перепон зі сторони Москалів справа Українських Установчих Зборів не могла вже ніяк зійти з порядку денного засіданя Української Ради. З кінцем жовтня відбулося вельми бурливе засіданнє Ради, на якім справу скликання Зборів референував Севрюк. Справу обговорювала таксамо і окрема комісія, до якої входили представники мень шостей на Україні. На згаданім засіданню представник Жидів, Рефес заявив, що скликанне Зборів може довести до розриву з Росією а представники російських соціял-революціонерів і меньшевиків отверто сказали, що всіми сплами бу-

дуть поборювати Українські Установчі Збори. Остаточно ухвалено вибрати Комісію для уложення проєкту закону про скликаннє Українських Установчих Зборів. Представники Москалів на Україні відтягнулися від виборів до Комісії.

На самій Україні народ настійчиво домагався скликання Українських Установчих Зборів а численні повіти повибирали навіть своїх представників. Справа тепер наробила в Росії великого шуму. Заворушилися всі темні сили Росії проти України. Прокуратор київської судової палати зажадав від російського міністра справедливости переведення судового слідства проти Українського ґенерального Секретаріяту. І йому поручено вести слідство проти Секретаріяту, яко підчиненого орґану російського тимчасового правительства з всею строгістю закона.

З українських партій одні соціял-революціонери отверто і ясно заявилися за скликаннєм Установчих Зборів. Прочі українські партії здержувалися ясно і отверто сказати своєї гадки.

Тимчасом дальше поступала орґанізація всіх творчих сил України. Осінь 1917 року зазначилася численними новими зїздами. Перш усього відбувся зїзд „Вільного Козацтва", орґанізації, яка зродилася в звенигородськім повіті в Київщині і поклала собі метою поборювати безладдє, яке стало проявлятися подекуди на Україні. На цей час припадає також Другий зїзд українського учительства, який зайнявся справою орґанізації школи. В жовтні відбувся зїзд ґубернїяльних комісарів автономної України. Зі звітів виявилося, що Україна, яка хоть так довго встоялася перед анархією, яка вже поширилася давно в Московщині, однак поволи починає входитп в фазу важкої крізп. На українські села нападали салдати, які покидали фронт; вони рабували і палили все, нищили засіви, насилували жінок. В инших місцях силою забиралп селяне поміщицьку землю. Отсе все зівсім не причинялося до закріленння нової влади і то в хвилині, коли перед українським урядом і народом стануло невідкличне марево боротьби з російською буржуазією та з російськими соціялістично-централістичними елєментами.

І Україна порішила проти одностайного московського фронту поставитп суцільний фронт російськпх недержавних народів.

В Київі радив зїзд Народів від 21 до 28 вересня, в якім взяли участь представники України, Білоруси, Литви, Естонії, Кримських Татар, Грузинів, Донських Козаків і Жидів. Недержавні народи Росії зєдналися під проводом України на плятформі спільної боротьби проти нації-пана,

Семен Петлюра.
другий Голова Директорії Укр. Нар. Республики

Москалів. Та серед найгарнійшої підготовлюючої роботи наступили події, що розєднали спільні сили народів, а зглядно перепинили обєднанне. Цими подіями було більшевицьке повстанне в Петрограді і горожанська війна в Московщині.

Та заки ще більшевики захопили владу в свої руки, тимчасовий російський уряд обмежив автономію України тільки до пятьох ґуберній і застеріг собі іменуванне урядників на Україні з помиченнем Генерального Секретаріяту. Українці бачили наглядно, що всяка автономія буде тільки са-

модурством і перед очима України чимраз ясніше і виразніше виринав шлях независимости, як одинока дорога. Дня 2 падолиста відбувся третий український військовий зїзд і на нім вже отверто почулося домаганнє проголошення независимости України. Виступ Ковалевського, представника партії соціял-революціонерів з домаганнєм негайного скликання Українських Установчих Зборів всі прийняли з надзвичайним ентузіязмом... Він закликав покинути всі союзи з Росією і власними силами будувати Українську державність. Такі думки піддержували всі зїзди. Та Ґенеральний Секретаріят покищо дня 3. падолиста проголосив тільки маніфест, в якому заявлено обєднаннє всіх українських земель Росії. Секретаріят не чувся ще на силах проголосити відірвання України від Росії і це уважав ще тоді як контрреволюційне діло. З відозви виходило, що Україна повинна оставати в складі федеративної російської републики, однак яко зівсім свобідна република з повною автономією.

Тимчасом в Петрограді в ночі з 6 на 7 падолиста більшевики повалили тимчасове правительство.

Україна заявилася відразу проти більшевицького перевороту. На засіданню Малої Ради зараз другого дня, 8 падолиста прийнято одноголосно резолюцію Ковалевського, яка звучала: „Визнаючи, що влада в державі, як в кождім окремім краю, повинна перейти в руки всієї революційної демократії, визнаючи недопустимим перехід всеї влади виключно тільки до рук рад робітничих і салдатських депутатів, котрі являються тільки частиною зорґанізованої революційної демократії, Українська Центральна Рада через се висловлюється проти повстання в Петрограді". До того ухвалено поправку Ткаченка, що Україна буде боротися проти піддержки більшевицького повстання на Україні. Наслідком цего з Ради зараз виступив Пятаков, пізнійший більшевицький комісар на Україні.

Реакційні московські кола побачили це роздвоєннє, порішили з него скористати і з окрема поконати кожду партію. Начальником штабу був Поляк Квєцінскі і він опирався на школі юнкерській та на козаках а кромі цего мав до розпорядимости полки Чехів і Словаків. Кромі цего штаб візвав з фронту полки чорносотенних відділів. І 10 падолиста штаб окружив давну царську палату, в якій містилися всі революційні комітети, арештував всіх послів, поміж ними Пятако-

ва а салдати знищили і поломили всю обстанову. Рівночасно з цим нападом на кватиру київських московських більшевиків почалася шалена аґітація проти Української Центральної Ради. Це був початок тої анархії на Україні, яка ще й до нині точить здоровий народний орґанізм. Секретаріят і Українська Центральна Рада намагалися всіми силами перепинити горожанську війну на Україні. Видано відозви до горожан і військ. В них взивано в імя ратунку Рідного Краю, щоб відділи перестали взаїмно на себе нападати. На Україні нема защо вести боротьбу, бо Українська Центральна Рада вибрана всім народом.

Одначе всякі заклики не спинили домашної війни. На вулицях Київа шалів „трикутний бій": між Українцями і більшевиками з одного боку а військами тимчасово правительства з другого боку. Химерна доля тоді поставила Українців і більшевиків проти одного ворога. В обороні Української Центральної Ради станули українські відділи війска а більшевики мали по своїй стороні збільшевичених робітників і салдатів; по стороні штабу, який уособлював тимчасове російське правительство, яке вже було в Петрограді повалене станула школа юнкрів, прапоршиків, козаки і Чехо-Словаки. Через кілька днів велися на вулицях Київа затяті битви. На вулицях будовано закопи і ґранати тяжкої артилєрії торощили уріплення юнкрів. Та втягу боротьби від правительственних військ стали відпадати Чехи а опісля козаки. Видячи це штаб тайки втік з Київа. Центральна Українська Рада перебрала тоді всю владу на Україні. Телеґрафічно розіслано повідомленнє до всіх українських ґуберній про перебраннє влади. Ґенеральний Секретаріят доповнено шістьома членами. Комісаром військових справ назначено Семена Петлюру, який іменував командантом Київського укруга підполковника Павленка. Голова Ґенерального Секретаріяту, Винниченко повідомив всі краєві власти, що від дня 14 падолиста 1917 всю владу на Україні перебирає Ґенеральний Секретаріят. Зараз на слідуючім засіданню дня 20 падолиста професор Ґрушевський в промові вказав на грізний момент ввиду розпадення російської держави через більшевицьке повстаннє в Петрограді і заявив що одинокою основою Ґенерального Секретаріяту може бути тільки проголошеннє Української Народної Республики. І тоді прочитано Третий Універсал Української Центральної

Ради, в якім закликалося громадян України в федеративній звязи з Росією до рішучої боротьби з всяким безладдєм а рівночасно настановлювалося день 9. січня 1918. року як день скликання Українських Установчих Зборів.

Володимир Винниченко,
перший голова Директорії Укр. Нар. Республики.

Цим третим Універсалом Центральна Рада знесла право власности панських земель без викупу. Це сталоси на домагання найсильнішої партії, соціял-революціонерів. І ця постанова спричинила Україні вельми много лиха. Цей клич пхнув українське село в стан безпастанної ферментації, хаосу, вороговань, поглубив пропасть між богатими і бідними,

зєднав проти України всіх богатих і капіталістів а більшевикам промостив дорогу. Такий експеримент бувби вельми небезпечний до переведення вже в старій сильно зорґанізованій державі. Для молодої, доперва будуючоїся Української Народної Републики він був передвчасний і показався правдивим самовбійством.

Україна тоді була одиноким краєм, в якім зберігався ще лад і порядок. О порозуміннє з Україною забігалася не лиш Франція, але Анґлія і Японія. Всі представники антанти офіціяльно признали уряд Української Центральної Ради.

※ ※ ※

Від перших днів революції серед мас народу безнастанно крішшала думка, щоб доконечно заперестати дальшого проливу крови, що доконечно треба заключити мир. На всіх зїздах і зібраннях, які відбувалися в Кидві, заєдно вирінало домаганнє, щоб Українська Центральна Рада постаралася вплинути на центральне правительство в Петрограді, аби воно заключило з осередними державами мир. По більшевицькім перевороті в Петрограді дійсно більшевицьке правительство звернулося до всіх воюючих держав з відомою пропозицією замиритися. В відповідь Німеччина і її союзники згодилися негайно приступити до мирових переговорів. Місцем переговорів назначено Берестє Литовське, яке тоді занимали німецькі війска.

І тут зараз таки прийшло до першого непорозуміння поміж представниками більшевицького правительства, а делеґатом Української Центральної Ради, Миколою Любинським, який був висланий для контролі. Більшевикп заключили з Німцями перемиря іменем цілої давної Росії, проти чого Любинський запротестував і відмовив більшевикам всякого права говорити іменем цілої бувшої Росії.

Тимчасом Український Генеральний Секретаріят вислав ноту до всіх невтральних і воюючих держав, в котрій заявив, що вся демократія України змагає до світового миру, який повинен забезпечитп свободу всім, навіть і найменьчим народам. Українська Народна Республіка виступає самостійно в міжнародних справах через своє правительство, яке повинно брати участь в усіх міжнародних конференціях і переговорах на рівні з иньшими державами. В ноті з натиском було зазначено, що власть петроградських народніх комісарів не простягається на Українську Республику.

У відповідь на цю ноту Українського Генерального Се-

кретаріяту дня 26. грудня 1918. року наспіла отся телеґрафічна відповідь від правительства Німеччини іменем почвірного союза: „Нота Українського Ґенерального Секретаріяту до всіх воюючих і невтральних держав означує яко безумовно потрібне, щоб представники Української Народної Республики взяли участь в переговорах в Берестю Литовськім. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина привязують вартість до того, щоб зазначити, що вони готові повитати уповновласнених представників Української На-

Ґенерал М. Тарнавський, начальний комендант армії Західної Республики.

родної Республики на мировых переговорах в Берестю Литовськім". Таким чином почвірний союз офіціяльно признав Україну независимою республикою.

І рівночасно із тим, як Троцький на засіданнях в Берестю Литовським виголошував високопарні кличі і ідеї, більшевицьке правительство робило горячкові приготування до війни з Україною. Йому сіллю в оці був факт, що не вони, а тільки Українська Центральна Рада має всю власть на Україні. Зрештою, як засвідчила дальша політика більшевиків, вони зівсім не ріжняться від всіх прочих централістичних московських партій. А українські політики ще замало

були вироблені, щоб належно оцінити розбіжність поміж фразами і голошеними гаслами а ділами більшевиків. І ультімат, які ціслали більшевики Українській Центральній Раді зачинався такою високопарною фразою: „З огляду на інтереси цілости і братерство терплячих в боротьбі з імперіялізмом висилених робітницьких мас, з огляду на признанне численними резолюціями орґанів революційної демократії, а передівсім першим всеросійським зїздом рад засад, потверджує утворене з народніх комісарів соціялістичне правительство Росії право всім царизмом і буржуазією Великорусп гнобленим народам на свобідний розвиток включно до їх права відділитися від Росії. Тому Рада Народніх Комісарів признає Українську Народну Республіку та її право відділитися від Росії, як також на те, щоб вона пійшла в переговори з російською республікою про взаїмні федеративні як також инші відносини". Одначе Раді Народ. Комісарів—говориться дальше в їх ультіматі — не подобається це, що признана нею независима українська республіка розброїла більшевицьку залогу в столици, Київі; що український уряд признав незалежність Донської і Кубанської республикп; що не хоче перепустити радянські війска через Україну протп Каледіна. (Значиться, більшевики, хоть високопарними фразами ніби признали самостійність України, однак рівночасно хотіли в цій самостійній Україні ґаздувати по свому, неначе у себе в дома). І наведені в горі причини Рада Комісарів уважає за достаточні, щоб виповісти Україні війну. І ко- ---- українське правительство на всі ці закиди не дасть до 48 годин вдоволяючої відповіді, то цимсамим наступить війна поміж Українською Центральною Радою і совєтською Росією.

Що тикається одного з замітів, іменно розброєння в Київі одного більшевицького відділу, то тут треба зазначити, що це був відділ українського війска, зараженого більшевицькою аґітацією, отжеж це домаганнє московських більшевиків було самовільним втручуваннємся в справп внутрішні української республики.

На цей ультімат Українська Рада дня 20 грудня дала відповідь, що українське правительство стремпть до поладнання мирною дорогою непорозуміння на таких основах: 1) признанне українській республиці права, щоб ніхто не вмішувався до її внутрішних справ: 2) перенесенне українських відділів, які ще находяться на инших фронтах на територію

України; 3) полагода фінасових справ; 4) невмішуваннє головної управи радянських комісарів до військових справ на українськім фронті. Дальше повідомлено, що вся пожива з України до Московщини буде продаватися тільки за готівку.

На другий день більшевицьке правительство в засаді згодилося на мирне поладнаннє спору, однак рівночасно чер вона ґвардія вдерлася до українського революційного штабу і арештувала чотирох членів. Центральна Рада телеґрафічно зажадала їх випущення. Більшевицьке правительство не тільки випустило арештованих але ще й вислало своїх представителів до Київа в ціли полагодження конфлікту.

Однак рівночасно з цим більшевики почали на Україні шалену аґітацію, щоб викликати забурення і анархію в краю а цим способом утруднити положеннє Української Центральної Ради. В Київі проголосили ґенеральний страйк. Та на щастє цей страйк цілком не вдався. В ночі 16 грудня більшевицький полк захопив в Харкові телеґрафічну стацію і там перенеслася з намовп московських більшевиків київська рада салдатських і робітницьких депутатів. Почато видавати поклики до народу і робітників та робити всі приготування щоб вся влада на Україні перейшла з рук Ради до рад робітницьких і салдатських депутатів. Значиться, щоб влада на Україні з рук народних представників перейшла до рук Москалів і Жидів, бо як відомо всі міста на Україні єсть обмосковлені і в них зівсім нема українських робітників.

Ще передше більшевики старалися в Київі повалити Українську Раду. В тій ціли вони скликали до Київа на день 18. грудня зїзд робітничих, селянських і салдатських депутатів. Явилося понад 2.500 делеґатів, а що була більшість селян, тому більшевикам замах зівсім не вдався. На цім зїзді виголошували промови Грушевський, Ткаченко, Петлюра; та найцікавійшою зі всіх була промова Винниченка, в якій він відкрив правдиве лице московських більшевиків. Зїзд видав кілька відозв, в яких повідомлював про це, чого хоче і до чого стремить українське правительство а кромі цего вибрав зі свого складу по трех представників з кождої ґубернії, котрі на місцях мали вговорювати більшевиків не воювати проти України.

Та дуже скоро показалося, що мирне полагодженнє немислиме. Між більшевицьким урядом, що злочинною демаґоґією опанував дикі темні салдатські маси, а українською демократією, уособленою Українською Центральною Радою

прийшло до війни. Зачінні кроки почали більшевики перші. І тут зараз показалася для України страшенно шкідливою ця воля, якою наділено всі народи на области України. Міста, як сказано, на Україні сильно обмосковлені. І там за впливом більшевицької аґітації, в серци України, отверто творилися полки на підмогу ворогам, які йшли війною на Україну.

Атаман Сень Горук, комендант У. С. С.

І коли в околиці Брянска та на лінії Гомель-Бахмач відбувалася концентрація більшевицьких військ, то на цілій території України змосковщені більшевики по містах почали бої з українськими військами. Осередками більшевиків на Україні стали міста Старокостянтинів, Рівне і Шепетівка. Тут прийшло до більшої битви з українським військом, котре роз-

броїло більшевиків. Таксамо і в околиці Козятина розброєно. три більшевицькі полки. Найгорячійше однак було в Жмеринці, котру більшивики бомбардували з тяжких гармат. Енергічний виступ українських військ довів до капітуляції більшевиків. У Волочисках більшевики з самого початку взяли верх і посунулися на Проскрів. На Поділю, в околиці Браїлова йшла рівнож вперта боротьба. В Одесі по завзятих боях остаточно погодженося і уставлено власть на основі рівнорядности. В Полтаві українське військо виперло більшевиків. Загально беручи на Правобережній Україні і на полудни українські війска успішно і скоро упоралися з більшевиками. Та більшевики звернули особлившу увагу на Харківщину і Катеринославщину з богатими копальнями вугля. А до цего в обмосковленім робітництві цих міст вони найшли легких союзників. В Харкові повстало „українське більшевицьке" правительство, зложене зі самих Москалів і Жидів. Одиноким чоловіком, що вмів говорити по Українськи в тім правительстві, це був Юрко Коцюбинський, син письменника, якого більшевики хитро заманили поміж себе. І від цего часу Харків став підставою всіх рухів більшевиків проти України і таким остав аж по нинішний день.

І серед таких важких обставин, коли на цілій теріторії України кипіла боротьба поміж більшевиками і українськими відділами, коли з півночи сунула на Україну сконцентрована московська армія, Українська Центральна Рада місто звернути всі свої сили проти ворога радила, радила, радила... І по осмім засіданню Ради, яке відбулося від 25 до 28 грудня, виїхала до Берестя Литовського українська мирова делеґація, яку складали Олександер Севрюк, Микола Любинський і Микола Левицький.

В днях 5 і 6 січня 1918. відбулися неофіціяльні наради поміж представниками України і почвірного союза. Порішено, що Україна може заключити тільки осібний мир з почвірним союзом, бо заходила небезпека, що більшевики можуть заключити осібний мир з Німеччиною а опісля звернути всі свої сили проти України. Істинкт самобереження, самозахована і закріплення української державности наказував Українцям заключити мир, позбутися воєнного фронту проти Австрії і Німеччини, відперти напад більшевиків і приступити до внутрішних реформ.

Дня 9 січня 1918 року відбулося повне засіданнє мирової конференції, на якім голова більшевицької мирової де-

леґації, Лейба Бронштайн, або як він себе назвав Лев Троцький відповідаючи на заяву делеґата України, В. Голубивича, ще раз признав, що більшевики признають українську делеґацію як самостійної республики. Годиться тут згадати, що після цього Троцький щераз потвердив це освідченнє, підносячи повну свободу всего населення на Україні. На Україні по його словам — політичне життє розвивається зівсім свобідно, нема там зівсім середновічних орґанів, ради селянських робітницьких і салдатських депутатів ведуть ніким необмежену свою політику а при виборах перестерігається стисло засади рівного, загального, безпосередного голосування. Отсе все його спонукує ще раз признати, що російська делеґація не бачить ніяких перепон в признанню Української Народної Ради і її представництва в мировых переговорах.

Це все заявив Троцький тоді, коли рівночасно червоні більшевицькі банди стали напирати від півночі і коли почалася війна більшевиків з Україною, мнимо в обороні давлених Радою більшевицьких орґанізацій на Україні. Ліпшої ілюстраюії для схарактеризування цеї жидівсько-більшевицької перфідії хиба годі найти. Не від речі тут треба примітити, що ніщо иншого, як власне ця надмірна свобода, якою на Україні користувалися всякі чужі зайди була одною з головних причин всіх дальших невдач і нещасть, які спали на український народ.

Та в часі мировых переговорів з осередними державами показалося таки зараз, що більшевицька делеґація приїхала до Берестя не глядіти миру, але голосити відтам свої теорії і в цей спосіб переводити свою аґітацію. Тому представники Німеччини і Австрії стали шукати в першій мірі замирення з Україною. Між Україною і Німеччиною прийшло досить скоро до порозуміння. Та це сталося не тому, пеначеб Німці поводилися якимись особлившими ласками або симпатіями до України, але тільки тому, що поміж Україною і Німеччиною не було ніяких поважнійших противенств. А що Німеччина не мала ніяких надзвичайних почувань „любови" до України, то це посвідчує понад всякий сумнів пізнійша її політика на Україні.

Відносини України до більшевиків ніколи не були добрі по причині дволичности і інтриґ більшевиків. Лев Троцький, коли українська делеґація виїхала на час з Берестя до Київа, щоб там засягнути інформації від свого правительства спровадив тихцем двох жидків з України і намагався їх

представити на конференції яко „представників радянської України" позаяк Українська Рада втратила вже всю власть на Україні і не має вже права нікого заступати. На однім з засідань Ол. Севрюк, який в часі неприсутности В. Голубовича був головою української делеґації дав належну відправу Троцькому і зажадав від осередних правительств, щоб вони як недавно признали українській делеґації право ви-

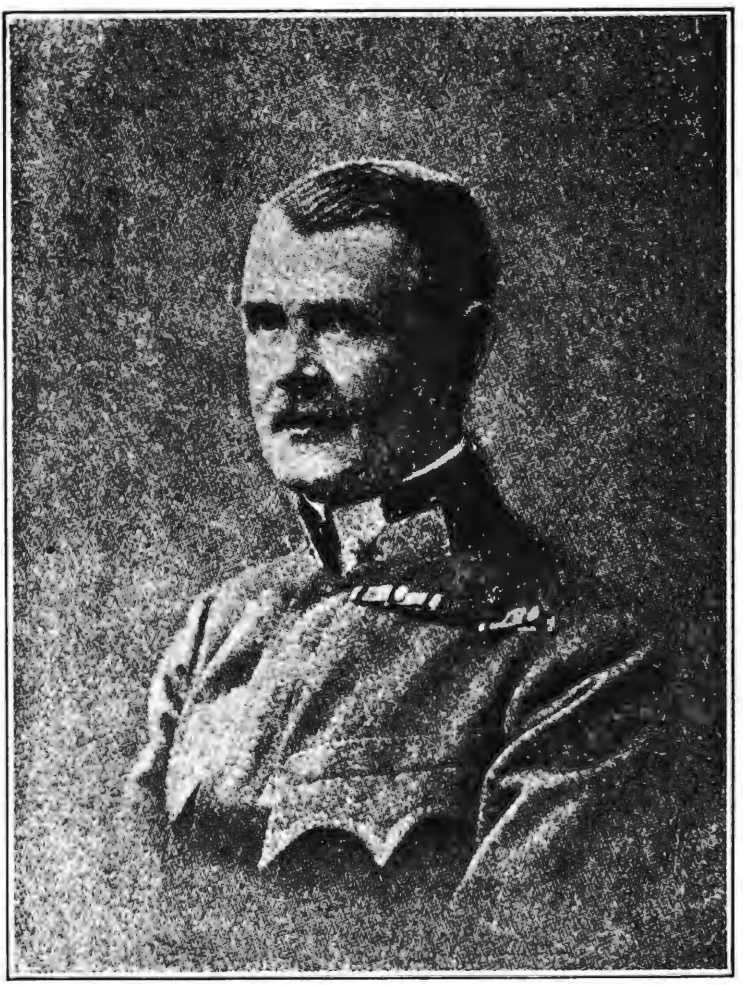

полковник Антін Варивода, комендант У. С. С.

ступати самостійно, щоб тепер признали і Україну зівсім самостійною республікою. Дальше другий член української делеґації, М. Любинський ясно змалював образ більшевицької господарки і бандитизму на Україні. Після цеї промови та відповіді більшевика, представника „українського радянського правительства", Медведіва, заявив ґраф Чернін іменем чотирох союзних держав, що вони признають самостій-

ність української делеґації, а щоб усунути всякі дальші сумніви, почвірний союз признає Україну самостійною республікою, суверенною державою, яка має повне право і власть заключати всякі міжнародні договори. Це сталося дня 22 січня.

Тепер вже скоро йшли переговори поміж представниками почвірного союзу і Україною, які остаточно дня 9 лютого підписано. Точки цего мирового договору були такі:

I. Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина з одного боку і Укр. Нар. Республика з другого боку заявляють, що воєнний стан між ними скінчився. Заключаючі договір ухвалили на далі жити між собою в мирі і приязни.

II. 1) Між Австро-Угорщиною з одного боку і Укр. Нар. Республикою з другого боку, як далеко сі держави межуютьміж собою, лишаються ті межі, які були перед війною між Австро-Угорщиною і Росією. 2) Далі на північ ідє граница Укр. Нар. Республики, починаючи від Тарногороду, в загальних рисах по лінії Білгорай — Щебрешин — Красностав — Пугачів — Радин — Межиріче — Сарнаки — Мельник Високе Литовське — Каменець Литовський — Пружани — Вигоновське Озеро. В подробицях цю границю зазначить мішана комісія, беручи під увагу етноґрафічні відносини й жадання населеня. 3) На випадок, коли-б Укр. Нар. Республика мусіла мати спільну межу з якоюсь иншою з держав почвірного союзу, застерігається особливі умови.

III. Опущенє окупованих теренів почнеться негайно по ратифікації мирового договору. Спосіб переведеня опущеня та переданя опущених країв означать уповноважнені заінтересованих країв.

IV. Дипльоматичні й консулярні відносини між сторонами, що заключають договір, відновляться негайно по ратифікації мирового договору. Що до найдальше йдучого допущеня консулів з обох боків застережено особливі умови.

V. Заключаючі договір сторони відмовляються обопільно від заплати коштів війни, себто від державних видатків на ведене війни, а також від покритя воєнних шкід, себто шкід, завданих державам і їх горожанам на воєнних полях шляхом військових операцій, включаючи сюди всі переведені у ворожій державі реквізиції.

VI. Воєнних полонених відпуститься з обох боків до дому, о скільки вони не захочуть дістати дозволу лишитися в чужій державі або податися до якоїсь иншої держави. Полагода получених з цим питань відбуваєся шляхом окремих договорів, зазначених в VII статі.

VII. Отся статя займається уставленем будучих господарських відносин між державами почвірного союзу й Українською Народною Республикою на таких основах: на час 31. липня 1918. обовязуються сторони, що заключають договір, постачати обопільно надвишки хліборобських і промислових продуктів. До заключеня остаточного торговельного договору, а в усякім разі по упливі 6 місяців по заключеню загального миру обопільні торговельні зносини управильнить провізорічна умова, яку можна виповісти протягом 6 місяців від 30 червня 1919. Ця провізорична умова усталює обопільні договірні мита, які мали силу до вибуху війни в торговельнім русі між Австро-Угорщиною і Росією, також для зносин між монархією. В ній є також всі важній точки старого торговельного договору з Росією, о скільки вони мають відношенє до України. Крім того забезпечено вільний провіз до Азії, а особливо до Персії, який раніше замикала Росія.

VIII. Уставленє публичних і приватно-правних відносин, виміна полонених та цивільних інтернованих, справа амнестиї, а також справа захоплених противником торговельних кораблів — все те усталиться в окремих договорах з Українською Народною Республикою, які творять значну частину теперішного мирового договору й о скільки се можливе — одночасно з ним вступлять в силу.

IX. Умови, заключені цим мировим договором, творять одну неподільну цілість.

Більшевики казилися з люти. При помочі московського війска, яке все ще стояло на українськім фронті проти Німеччини і Австрії та стояло ґарнізонами по українських містах вони порішили довести край до безладдя, дизорґаніза-

ції, хуліганства. Сотвореннє в Харкові ніби українського радянського правительства, зложеного з самих жидиків і Москалів та кількох запроданців Українців було укороненуванням більшевицьких замірів. Обіцянками грабунків і насильств більшевики перетягнули на свою сторону московських темняків-салдатів.

Одиноким ратунком для України серед цего страшного положення могла бути сильна влада та сильна армія. Та соціялістичні кличі перевернули здороводумаючим людям мозок горі корінем в головах. Де треба було лихо вбити радикальними способами, там виголошувано краснорічиві промови. Армію зівсім занедбано, бо це після поняття соціялістів єсть основа назадництва. Правда, потворилися українські національні полки імени Шевченка, Полуботка, Хмельницького, Грушевського, Сагайдачного, Дорошенка, Орлика і т. д. та через фальшиве зрозуміннє свободи в цих полках не було ніякої карности, ніякої дисципліни. Це не було військо, але вічевики. В часі битви, місто виконати приказ наступу на ворога, часто-густо полки нараз починали віче і ухвалювали висилати до ворога делеґацію, яка мала його вговорювати заперестати напад на Україну.....

Одинокою ясною точкою військової орґанізації на Україні являються Січові Стрільці, зложені з Галичан. Вони від перших до останних днів були охороною Української Центральної Ради, вірними сторожами української чести і українського імени.

Через наведені в горі причини на Україні став витворюватися стан загального розстроєння, непевности і хаосу. Провідники жили в атмосфері якоїсь неістнуючої країни, ухвалювали закони, яких народ не хотів і не бажав — а сіра маса народу стала шукати забуття і насолоди.

Український уряд складався з самих соціялістів, людей нераз вельми заслужених для України, але завзятих теоретеків, які так сліпо трималися соціялістичних теорій і кличів, що не хотіли виступити рішучо проти блшевиків, які вже сотворили віддане собі правительство радянської України в Харкові, які вже мали в своїх руках цілу Харківщину, Катеринославщину і Полтавщину. Вони все ще вірили в щирість більшевицького гасла про самовизначеннє народів аж до повного відділення від Росії. І коли більшевицькі орди перли на Україну, коли палили села і міста, московська більшевицька преса в самій столиці, Київі, мала повну свободу.

їй вільно було писати проти Ради, агітувати і бещестити її „бо так каже теорія соціялізму, що має бути свобода преси і слова".

А тимчасом положеннє з кождим днем ставало гірше. Більшевицькі революти по поодиноких містах перемінилися в зорґанізований похід проти України. „Більшевицьке гасло" „долой буржуазію" перемінилося в страшне знущаннє над підбитими народами. Більшевицька різня почалася з До-

полковник Вітовський,
предст. правительства Зах. укр. области
в Парижу.

ну і перенеслася на Україну, яку стали очищувати не тільки з „буржуїв" але і з вугля, збіжа, хліба, цукру, що тисячами возів залізницею висилано в Московщину.

Українська Центральна Рада вправді збирала війска та іменувала полковника Капкана начальним командантом проти більшевиків, але все ще головну вагу покладала на слові. Таким „словом" являється чертвертий Універсал Ради.

Думано, що більшевицьку навалу здержиться заведеннєм порядків і прав дуже зближених до більшевицьких постанов. Дня 22 січня 1918 зроблено великий крок вперед проголошуючи повну независимість України, але рівночасно поведено край на непевний шлях „соціялізації" експеримент, який був вельми небезпечний в старій, сильно зорґанізованій державі а не то в молодій, щойно повстаючій республиці.

Та це зівсім не уратувало положення. Країну обхопив загальний розлад і анархія. Всі поклики правительства і поодиноких людей пропадали серед клекоту подій. Україна, всі здобутки революції, українська державність, свобода і самостійність — це все опинилося під грозою більшевицького заливу. Червона армія під командою давного офіцера царської жандармерії станула дня 28 січня під мурами Киіва. Через цілих десять днів велися кріваві і вельми затяті бої о посіданнє міста. Рівночасно все московське чорносотенство, від якого роїлося в Киіві, зорґанізоване вже попередно без ніяких перепон зі сторонп Ради більшевиками, підняло повстаннє проти українського правительства в самій середині міста. Перші більшевицькі розрухи ще вдалося здавити серед великого напруження. Та небавом деякі українські відділи, які стояли по стороні Ради, серед шаленої аґітації, стали переходити на сторону більшевиків. В цих тяжких часах підпорою Ради були Січові Стрільці під командуваннєм отамана Коновальця. Перший до більшевиків перейшов полк Шевченка, а за ним половина полку Сагайдачного. За це полк Полуботка визначився непохитною вірностю і великим завзяттєм. Більшевики в місті, по невдачних повстаннях почали грабіжи, рабунки і морди мирного населення. Стрільці не були в можности і відбивати наступи ворогів і давити повстання в місті та боронити населення перед більшевицькими нападами. В послідній хвилині наспів їм на поміч з під Полтави Семен Петлюра з полком „Чорних Гайдамаків".

В цій крівавій боротьбі о посіданнє Киіва згинув найкращий цвіт України, самі студенти найвищих шкіл. Коли на спів до міста Петлюра зі своїми „чорними гайдамаками", бої розгорілися наново. Українські війска, на які складалися Січові Стрільці, Чорні Гайдамаки, Вільні Козаки і Полуботківці відбили від більшевиків Хрещатик, Троїцьку площу, арсенал і Поділ та викинули більшевиків за Дніпро. Відци більшевики почали бомбардуваннє Киіва. Вони найбільше били на старинну катедру Святої Софії та на арсенал, де стояла у-

країнська артилерія. Київ перемінився в правдиве пекло. В днях 6. і 7. лютого все місто обняла пожежа. Люди вмирали від більшевицьких стрілен сотками; а тут більшевикам що хвилина наспівала свіжа поміч. На залізних шляхах появилися більшевицькі опанцирені поїзди. Українське правительство порішило опустити місто, щоб його охоронити перед остаточною руїною. В ночи, 8. лютого, українське правительство і українське військо опустили Київ. Українська Центральна Рада зі всіми актами і документами виїхала в напрямі Житомира. Петлюра зі своїми гайдамаками послідний опустив Київ.

Більшевики занявши Київ стали зараз сотками розстрілювати населенне. За два дні від більшевицьких ножак і куль впало в Київа далеко більше жертв як за десять днів боїв. До Київа з Харкова зараз переселилися всі уряди радянського правительства. Всіх українських міністрів признано злочинцями і зрадниками і розписано за ними стежні листи а указом з 10 лютого заявлено, що Рада перестала істнувати.

Українська Центральна Рада після страти Київа пійшла на мандрівку. Остаточно спинилася в Житомири. Відти іскровим телеґрафом вислано „Поклик до цілого культурного світа" в якім змальовано грозу і злочинства більшевицького заливу.

„До всіх"! — так називається відозва українського правительства. „Ще перед двома місяцями — кажеться там — говорили всі в Росії про Україну як про оазу в російський пустині. В нашім краю був розмірно порядок. Радість, гордість і повага огортали нас перед нашим першим народним парляментом, Центр. Радою, яку вибрав сам народ. Ми старалися не нищити, але відбудувати собі самі на руїнах війни наш край. Більшевики в Петрограді, Москві й инших російських містах з заздростию і ненавистию дивилися на поступ Українців. Та се була мала причина. Головною причиною їх заздрости було природне багацтво України на збіжє, цукор і все инше, що наш рідний край видав з себе. Се стара історична звичка захланного московського народу, нас грабити й висисати. Носителі більшевицьких ідей не ріжняться нічим від царських посіпак і визискувачів; вони топчуть колишні права й вольности неросійських країв бувшої російської імперії, продовжають грабіжи царату. Чому більшевики граблять лише саме в нас на Україні? Чому напр. не в Донеччині, де також є богато запасів, збіжа, а по більшевицькому розумінню зібралися там самі контрреволюціонери? Сеж ясно: Донська область заселена в більшій части Москалями, тому її щадять, будь вона революційна, чи реакційна. А укр. територія се українська земля, заселена українським народом ,тому треба її визискувати, хоч вона зорґанізувалася яко соціяльна й демократична республика. Ви, чужинці, які до тепер нас не знали й до яких сьогодня наш голос тілько тяжко доходить, розумійте нас! Тепер бачите ви правдивий характер більшевиків. У Харкові, Полтаві, Катеринославі й Київі тепер убивають і палять. Кождого Українця, який брав участь у соціяльній революції, щоби відперти нову неволю нашого краю, переслїдує, витягає з хат і розстрілює червона ґвардія... Чужинці, що живете вільно на землї своїх батьків, вислухайте та зрозумійте нас! І ми боремося за нашу соціяльну вільність, за ратунок наших жінок і дітий і за право нашого самоозначення ,яке вони хочуть вирвати нам з рук".

Та від всіх цих закликів до світа зівсім не полекшало Україні. Завдяко доктріперству деяких членів правительства

Синя дивізія української армії.

не було на Україні своєї армії ;були тільки поодинокі відділи, які вели війну з більшевиками на власну руку, без одноцільного пляну. І не дивниця, що вони не могли нічого вдіяти проти добре плаченої і знаменито виеквіпуваної більшевицької армії, остаючої під одноцільним командуванням. Крім цего більшевики з правдивим майстерством вмілися послугувати своєю другою армією, — армією знаменитих аґітаторів.

І остаточно по великих підйомах, по великих майже казочких скоках в формуванню української державности, тепер її творець, Українська Центральна Рада найшлася далеко поза столицею, безсильна і неспосібна, щоб ратувати край перед неминучою загладою. Тому то українська мирова делеґація, яка по підписанню мирового договору все ще находилася в Берестю, звернулася дня 12 лютого з розпучливим покликом до німецького народу. Без сумніву цей крок не був політичний але иншого виходу не було.

Не треба однак думати, неначеб Україна цим хотіла віддати себе під владу Німеччини. Для оборони республики на Волині сконцентровано значні українські сили, але — ніде правди діти — ці війска не були вельми надійні. Українські відділи, які колись становили частину загально—російської армії були заражені цею самою деморалізацією, що і вся російська армія. Навіть свідомі українські полки в рішаючій хвилині переходили до більшевиків, або коли не хотіли на себе стягнути пятна зрадників, проголошували „невтральність". І коли українська мирова делеґація просила німецької помочі, то в першій мірі мала на думці моральну поміч і була цего перекопання, що Німеччина вишле тільки малі відділи на Україну для піддержки духа. Не треба забувати ще й того, що тоді Німеччина стояла на вижині своєї могучости і слава „непоборимого Ґерманця" сягала самого неба. А дальше ходило о відстанє з німецького і австрійського полону українських жовнірів, які служили в російській армії.

І дійсно Австрія і Німеччина поспішили на ратунок України. Та вони зівсім не мали на меті ратувати української державности ,але задумували перемінити Україну на свою кольонію. Німецькі війска рушили з Ковля. Випущено також поменьші відділи українських полонених з Фрайштадту в Австрії і Раштату в Німеччині. Німецькі війска при помочі

панцирних поїздів і самоходів в дуже короткім часі очистили з більшевиків цілу Волинь. Вже в перших дня лютого Лицьк, Новгород Волинський, Сарни, Шепетівка, Рівне, Дубно, Кремянець, Острог, Бердичів, Житомир. Козятин Річиця і инші найшлися в руках української влади. Всюди вичищувано з більшевиків і заводжено лад. До кінця лютого українські і німецькі війска станули в Гамелю, на полудне від Київа.

Також і Австро-Угорщина, хоть її ніхто не просив о поміч порішила перевести окупацію частини України. Австрійські війска, посунули в полуднево-східнім напрямі на міста Хотин, Камянець і Проскурів. В складі австрійської армії найшлися також Українські Січові Стрільці.

Та Україна не много скористала з німецької помочі. Правда, з одної сторони відпливали на північ і схід, в азійські степи дикі орди більшевицьких дикарів, але за це з заходу на їх місце сунули на Україну чорні хмари голодних, хапчивих та гордих Німців та Австрійців. Більшевики не ставили майже ніякого опору, бо вони вміли тільки мордувати безборонних „буржуїв" але перед війском втікали неначе заяці, тому похід Німців вперед відбувався вельми скоро. Тільки в трикутнику Бердичів—Коростень—Київ, де зібралося около 30,000 більшевиків прийшло до більшого бою. Українські війска обійшли Бердичів і більшевиків цілком розбито і в цей спосіб Київ взято без одного вистрілу.

Останні дні більшевицької влади в Київі зазначилися страшенними мордами і рабунками. „Защитники пролетаріяту" грабували мешкання, рабували від прохожих по вулицях гроші, накладали на всякого „воєнні контрибуції", словом поводилися як справжні розбійники і горлорізи. В послідних днях лютого з Київа втікли всі більшевицькі уряди. Дня 28 лютого принесено вістку до головної українсько-німецької кватири, що Петлюра зі своїми „чорними гайдамаками" находиться вже на передмістях Київа. Сама столиця приготовлювалася до святочного повитання освободителів. Дня 1 марта передні відділи українського війска находилися вже на окраїнах міста. Вулиці заповнилися народом. Дня 2 марта, о годині 9 рано прийшли на площу Св. Софії перші частини українського війска з отаманом Петлюрою на чолі. В склад цего відділу входили Чорні Гайдамаки, курінь Слобідської України і Січові Стрільці отамана Коновальця. З другого боку надійшли відділи отамана Присовського. Ні-

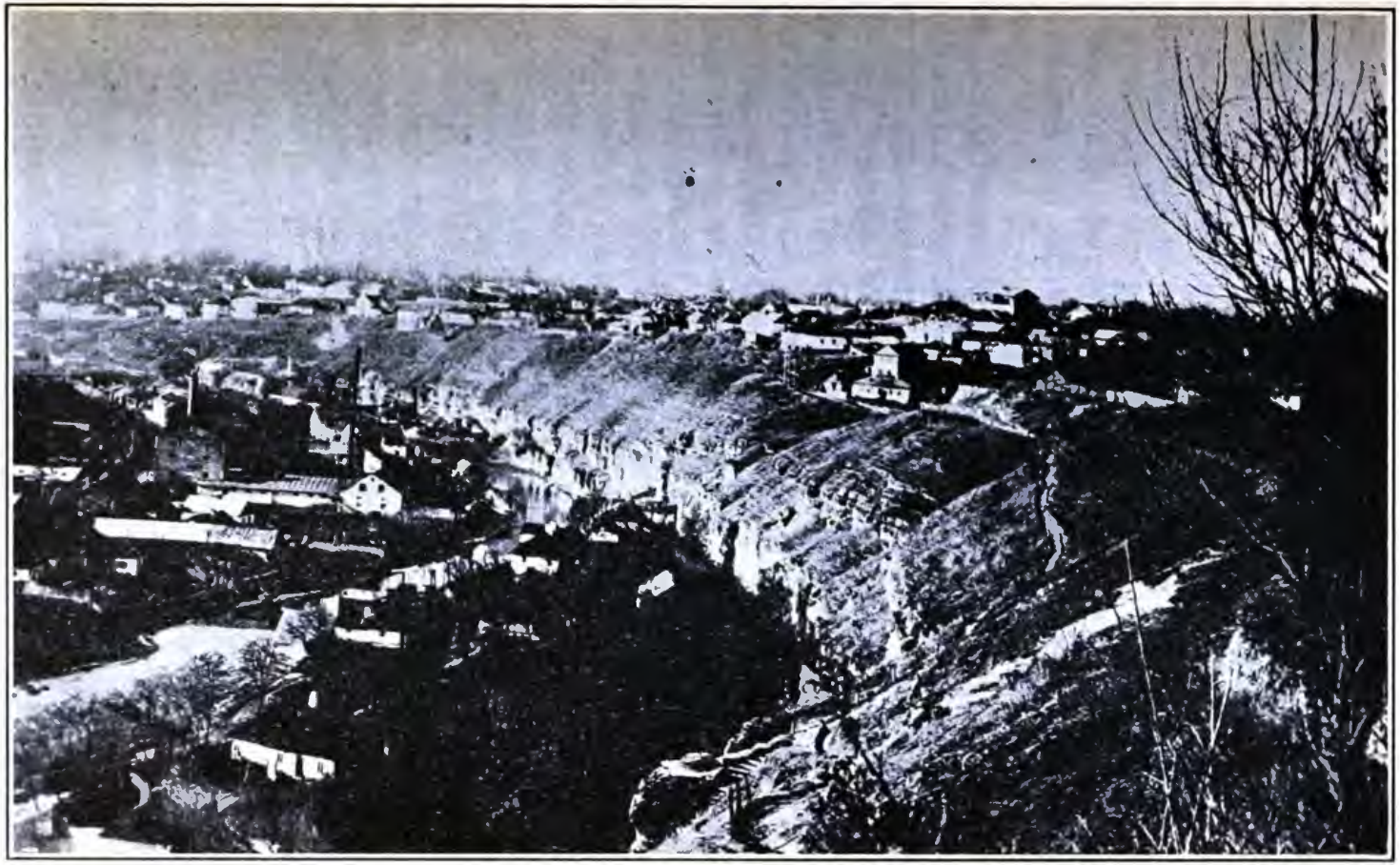

Загальний вид Камянця.

мецькі війска, зложені зі Саксонців доперва 3 марта війшли до столиці.

Рівночасно з очищеннєм Київа йшло і очищеннє полудневої України з більшевиків. І тут більшевики не ставали до отвертого бою, за виїмком Одеси і Миколаєва, де більшевиць кі матрози боронилися з воєнних кораблів.

Осьтак одна повінь спадала, але друга заливала Україну. Правда, на місце більшевицької рабункової і розбишацької господарки наступила рівномірна і скрупулятна господарка Німців ,якої кінцевим словом все таки було одно слово: „дай". І на цім зараз з самого початку розбилася українсько-німецька приязнь.

По увільненю Київа наступила реконструкція Ради. Провід Ради народних міністрів і теку заграничних справ задержав В. Голубович; управителем міністерства заграничних справ М. Любинський; М. Ткаченко, бувший мін. судівництва, обняв теку міністра внутрішних справ; М. Ковалевський, бувший харчовий міністер, став міністром хліборобства; ресорт судівництва опинився в руках Шелухина, високого судового урядника і визначного правника. Теку міністра війни і маринарки обняв Жуковський, висший офіцир ґенерального штабу; на міністра комунікації покликано інжініра Соковича старшого залізничого урядника; міністром почт і телеґрафів став Сидоренко; міністер скарбу Перепелиця лишився з старого міністерства; на уряд державного контрольора покликано Лотоцького, відомого старшого укр. діяча; теку міністра осьвіти обняв відомий педаґоґ В. Прокопович; міністром торгу і промислу став знаний дослідник економічного житя України Чопівський; на міністра праці покликано Михайлова, а міністерство проживленя вручено Колі-ухови, що був предсідником київської харчової управи . По партійній приналежности було в Раді нар. міністрів 5 соц. революціонерів, 3 соц. демократів, 3 соц. федералістів і 2 самостійники. Національні меньшости як Поляки, Москалі і Жиди заняли вичікуюче, а властиво вороже становище. Ці самі народи, яких віками живив український народ, в яких руках найшлися велитенські простори української землі та весь промисл, тепер станули впоперек змагань українського народу на його власній землі. Приміром московським реакціонерам і чорносотенцям хоть як і не милі були більшевицькі гасла, то вони все таки воліли бачити пануванне більшевиків, як національне українське правительство на Україні.

Жиди знова побоювалися, що коли українське правительство закріпиться, то вся торговля перейде до рук українського уряду і тому одні підпирали московських реакціонерів, а більшість перейшла під кривавий більшевицький прапор.

Серед таких важких умов приходилося Центральній Раді будувати українську державу. В таких обставинах, коли ціле Правобереже було залите німецькими і австрійським військами; коли на лівобережу палплися все ще пожари більшевицькі, прийшлося Українській Центральній Раді дня 20 марта 1918 року святкувати перші роковини істнування цего українського парляменту. Відбулося святочне засідання, на якім голова Ради, професор Грушевський в промові обговорив пройдений шлях.

Війска осередних держав, які зараз залили цілу правобережну Україну стали поводитися неначе завойовники. Почалися численні арештування Українців на українській землі. Підозрінне о більшевизм вистарчало, щоб когось арештувати. Реквізиції хліба і поживи переводжено на великі розміри. Україну безвідплатно обдирано з її засобів і богацтв. І на цім тлі виникли з самого початку непорозуміння поміж населеннєм і Німцями а опісля поміж українським правительством і Німцям. До грабункової політики Німців і Австрійців прилучилося ще одно нещастє, іменно народновостева мішанина в австрійській армії. Австрійські офіцери-Полякп стали виступати в ролі оборонців Поляків-поміщиків на Україні. І чим дальше посувалися австрійські і німецькі війска в глуб України, тим їх самоволя більшала і дійшло остаточно до цего, що українське правительство не могло вже дальше мовчати, дня 23 марта міністер внутрішних справ Ткаченко розіслав до всіх підчинених урядів обіжник, в якім вказував на аномалію, що до вязниць приймається українських горожан, засуджених австрійськими і німецькпмп судами. Тому міністерство звертає увагу, що ніякі чужинецькі судп не обовязують в республиці. А дальше ніхто з урядників республики не має права допомагати чинностям чужих військових судів.

Наступив стан напружения поміж Німцьми і українським урядом. До того прилучився ще внутрішний неспокій і невдоволеннє. Заповіджена третим універсалом земельна реформа, яку замотав четвертий універсал яким заряджувано „соціялізацію землі", то значпть перехід всеї землі на власність держави, причинився до поширення невдоволення се-

Полева служба Божа.

ред українського селянства, яке не хотіло й чути про „соціялізацію" але домагалося землі на власність. Соціялізація землі, це була одна з тих теоретичних фантазій. яка завдала найглубшу і найкрівавійшу рану українській державности.

І серед такого напруження, серед поділу українського громадянства, серед підривання довіря до уряду аґітацією всяких партій, серед безнастанних виступів Москалів, Поляків і Жидів проти української державности, серед різкої фінансової кризи, нараз появився наказ начального коменданта німецької армії, Айхгорна про засів землі. Він в цім наказі домагався сповнення цих точок: 1) До того, хто засіває землю належить і збір і він одержить за збіже заплату по відповідних цінах. 2) Селянин, котрий забере замного землі так, що її не буде в можности обробити, цим зробить українській державі велику шкоду і буде строго покараний. 3) Там де селяне не можуть засіяти всеї землі і де єсть ще поміщики, вони мають заняти ся засівом, а селянам не вільно поміщикам перешкаджати. Для переведення засівів селяни повинні доставати поміщикам коней, рільничих машин а також збіжа на засів. Збір в таких випадках буде по рівній части власностю селян і цих, що засівали землю. 4) Всякі грабіжи і нищеннє засівів будуть строго каратися.

Німецький ґенерал привоїв собі право, яке належало законній українській власти. Цим приказом німецька команда і німецький амбасадор в Київі, ґраф Мум пішли в отвертий розрив з українським правительством. Крім цего цей наказ вніс великий заколот серед селянства.

Міністрови земельних справ видано наказ видати оповіщеннє, щоб не сповнювано цего наказу.

Вислід був такий, що проти себе станули два ворожі табори; всесильні Німці і безсильна Рада. Та не о засіви ходило ґенералови Айхгорнови. Цей приказ видано тоді, коли засіви вже були покінчені. Тут ходило о що иншого. Ґенерал Айхгорн, німецький юнкер порішив вести політику на Україні на власну руку і то опираючися на поміщиках. Цілий цей круговорот зістав спричинений четвертим універсалом про „соціялізацію" землі. Цего не хотіли селяне, бо вони домагалися землі на власність, а не спільної землі під зарядом держави; цего такеамо не хотіли і поміщики, бо це — природно — виходило на їх шкоду. І тому до Київа безнастанно приїздили численні депутації селян і поміщиків і всі вони до

магалися знесення приказу „соціялізації". Коли українське правительство в цій справі ніщо не робило, бо на засіданнях Ради велися безконечні теоретичні дискусії в цій справі, депутації стали звертатися до Німців. І німецький штаб дуже скоро порозумівся з поміщиками.

Тільки вижидано на відповідну нагоду перевороту; а вона скоро трапилася.

⁂ ⁂ ⁂

Такою нагодою було арештуваннє Жида-банкира, Доброго. Він проти законів республики продав Німцям велику цукроварню. Та українське правительство місто леґальною дорогою перевести його покараннє, перевело в ночі 24 квітня тайне його арештування. В цім факті Німці дошукалися ворожих кроків проти себе. І тому зараз 25 квітня ґенерал Айхгорн видав розпорядженнє про заведеннє на Україні німецьких воєнних судів а слідуючої ночі, 27 квітня німецьке військо розброїло першу дивізію українського війска. Було понад всякий сумнів ясне, що зближається переворот і Німці стараються усунути всяку силу, яка моглаб стати їм на перешкоді.

Вечером 27 квітня Мала Рада (рада міністрів) зійшлася на засіданнє, щоб обговорити положеннє. Засіданнє протягнулося ще і слідуючого дня. Порішено поставити німецькому правительству домаганнє, щоб воно відкликало самовільних ґенералів. Виголошувано вельми горячі промови, в яких зазначувано, що коли Німці не змінять свого поступування, то їм прийдеться на Україні держати не 300,000 війска але три міліони. Україна воліє стати Бельґією як перемінитися в німецьку провінцію і т .п. Всі взивали до єднання і згоди перед надходячою небезпекою а навіть Жид Рафес відпекувався, що до цеї пори жидівські кола виступали ворожо проти Ради.

Коли велися ці промови, о годині пів до четвертої пополудни до будинку Української Центральної Ради підійшов відділ німецького війска. Проти будинку уставлено панцирні автомобілі ,а німецькі жовнірі з наложеними баґнетами і витягненими револьверами вдерлися до будинку Ради. Німецький офіцер ставши перед столом президії закомандував по московськи: „Іменем ґерманськаво правітєлства пріказіваю вам всєм поднять рукі ввєрх". І всі міністри і ґазетярі, за виймком одного Грушевського, неначе школярі під-

чинилися ціму приказови німецького офіцерика. Арештовано Любинського і Гаєвського а опісля переведено ревізію і відібрано від всіх зброю.

Дня 2, квітня до Київа для охорони Ради наспіли Січові Стрільці. О годині 5 пополудни відбулося засіданнє міністерства на якім Грушевський заявив, що він вніс протест до німецького правительства проти нечувано брутального поведення офіцера в Раді. Опісля приступллено до розгляду основного закону Української Републики, який ухвалено. По цім переведено зміну земельного закона в цей спосіб, що земельна власність до 30 десятин не підлягає вивласненю. При кінці професора Грушевського вибрано президентом Української Репулики.

Та цей послідний акт Української Центральної Ради був вже запізний. Українська і неукраїнська буржуазія висунула нових людей при допомозі Німців і поставила їх при кермі. Почалося переслідуваннє членів Ради. В ночі 30 квітня виконано — на — щастє невдалий замах на життє Грушевського, а опісля розброєно одиноке забороло Ради, Січових Стрільців.

Так перестала істнувати Українська Центральна Рада, орґанізаційний, виконавчий і законадатний орґан і носптель української державної думки, бойовник за суверенність українського народу і оборонець трудящих мас. Богато було помилок в діяльности Української Центральної Ради, та її заслуги такі великі і непомірні, що навіть строго критикуючи діяльність Ради, муситься схилити голову перед людьми, що в час світової бурі і хуртовини, вивели український народ на широкий шлях світових інтересів.

* * *

Дня 29 квітня, саме тоді, коли німецьке військо напало на Центральну Раду, в Київі відбувався зїзд землевласників під охороною німецьких баґнетів. Зїзд відкрив селянин Коваленко, який в своїй промові став сильно нарікати на Раду і заявив, „що ми Ради не признаємо". Також і всі инші промовці — селяне і поміщики — нападали на Центральну Раду. Коло години 2 пополудни в цирку, се відбувалася ця нарада, явилася сторожа, зложена з 500 узброєних російських офіцерів. В годину по цім прибув на зїзд ґенерал Скоропадський. І коли він входив в свою льожу, селяни Коваленко на раз закликав: „Гетьмана нам треба".... Всі присутні повто-

Міст на Дніпрі.

рили його оклик і звернулися в сторону льожі, де сидів Скоропадський, який піднявся і за хвилину явився на трибуні. Він поцілувався з членами президії а зібраним подякував, що йому поручено власть. Зараз по цім всі удалися до Собору св. Софії, де відправився молебень. На площі перед Собором єпископ Нікодим довершив постриження і помазання гетьмана. Саме в цю хвилину переїздив попри Собор панцирним автмобілем старшина Січових Стрільців, Черник, який не міг зорієнтувалися в цілій події; колиб був знав, що це діється, бувби своїми машиновими крісами розсторощив на всі вітри ціле гетьманско-чорносотенне зборище.

Зі зїзду, коли побачено, до чого воно веде, вийшли хлібороби-демократи. Поверх тисяч представників удалося до будинку київської Просвіти і там одобрено становище Центральної Ради. Також і члени Ради, які не розбіглися і не були арештовані, готовилися не віддавати власти в руки гетьмана. Та не було на кім опертися. По вулицях міста кружили німецькі військові відділи а на поготівлю стояли панцирні автомобілі.

Вибір гетьмана України став довершеним фактом. На другий день, 30 квітня на мурах міста Київа появилася перша гетьманська грамота, якою скасовано Українську Центральну Раду, попередне правительство та всі земельні комітети. Рівночасно з цим оголошено й „Закони про тимчасовий державний устрій України". До вибрання Сойму і відкриття його діяльности устрій і порядок кермування державою мав основуватися на таких законах:

1) Влада управи належить виключно до Гетьмана України в межах всієї Української Держави.

2) Гетьман стверджує закони й без його санкції ніякий закон не може мати сили.

3) Гетьман признає Отамана Ради Міністрів. Отаман Міністрів складає Кабінет і представляє його в повнім складі на затвердження Гетьмана. Гетьман затверджує і скасовує Кабінет у повнім його складі. Гетьман приймає і звільняє инших урядових осіб в раді. коли для останних не обґрунтовано законом иншого порядку призначення і звільнення.

4) Гетьман є найвисший керовничий всіх зносин Української Держави з закордонними державами.

5) Гетьман є верховний воєвода Української Армії та Фльоти.

6) Гетьман оголошує области на військовім, осаднім або виключнім стані.

7) Гетьманови належить помилуванне засуджених, полегчене кари й загальне прощанне зроблених переступних подій з скасованєм против них переслідування і визволення їх від суду й кари, а також складаня державних поборів і дарованія милости в особистих випадках, коли сим не напрушуються нічиї охоронені законом інтереси та громадянські права.

8) Накази й розпорядки Гетьмана закріпляються Отаман Міністром або відповідним йому Міністром.

9) Передовою в Українській Державі вірою є християнська православна.

10) Всі неприналежні до православної віри громадяни Української Держави, а

також всі мешканці на території України користуються кождий на кождім місці свобідним відправленнєм їх віри й богослуженнєм по їх обряду.

11) Умови придбаня прав українського козацтва та громадянства а таксамо їх утрачення означаються законом.

12) Захист Рідного Краю се обовязок кождого козака та громадянина Української Держави.

13) Українські козаки та громадяни повинні платити установлені законом податки й мита, а також відбувати повинности згідно з постановою закону.

14) Ніхто не може підлягати переслідуванню за проступне діланє иншим способом, як тільки означеним законом.

15) Ніхто не може бути затриманий під сторожею инакше, як лише у випадках, означених законом.

16) Ніхто не може бути суджений і покараний инакше, як тільки за проступні ділапя, означені існуючими в час їх здійсненя законами.

17) Оселя кождого непорушна. Робити обшукуваннє й арешт в будинку без згоди його господаря можливо не инакше, як у випадках і в порядку означених законом.

18) Кождий український козак і громадянин має право вільно вибирати мешканє і працю, набувати й продавати майно та без заборони виїзджати за кордон Української Держави.

19) Власність непорушна. Примусове вивласненнє нерухомого майна, коли се необхідно для якої-небудь державної чи громадянської корисги, можливо не инакше, як за відповідну платню.

20) Українські козаки та громадяни мають право робити зібрання в межах, нешкідливих законам, мирно і без зброї.

21) Кождий може в межах, установлених законом, висловлювати й писати свої думки, а так само розпоряджуватп їх шляхом друку або иншими засобами.

22) Українські козаки та громадяни мають право гуртуватися в громади й спілки в межах, непротивних законам.

23) Українська Держава керується на твердих основах законів виданих в установленій черзі.

24) Сила закону без виїмків обовязкова для всіх українських підданих і чужинців, що перебувають в Укр. Державі.

25) Закони, особисто видані для якої-небудь области чи частини населення, новим загальним законом не усуваються, коли в ним не постановлене тако відміни.

26) Закони оголошуються для загального відома в утвореним порядку і перед оголошеннєм до діла не прикладаються.

27) Після оголошення законови надається обовязкова сила від часу, призначеного для дого в самім законї. В самім виданім законі може бути показане, як виповняти його, як проголосити, як виконати телєграфом або через курієрів.

28) Закон не може бути скасований инакше, як тільки силою закона. Через те, поки новим законом остаточно не скасовано існуючий закон, він заховує повну свою силу.

29) Ніхто не може відмовлятися незнаннєм закону, коли його оголошено існуючим порядком.

30) Закони розробляються в кождім Міністерстві по належности й передаються на загальне обміркованє в Раді Міністрів.

31) По ухвалі Радою Міністрів внесених законопроєктів вони передаються на затвердженнє Гетьманови.

32) Закони, які торкаються деяких секцій, передаються в Раду Міністрів після обговорення їх зацікавленними Міністерствами.

33) Міністрам дається можливість видавати розпорядки в розвитку і поясненю законів, при чім всі такі розпорядки належаать попередному ухваленю Радою міністрів.

34) Напрямок і обєднанє праці окремих секцій по предметам як законодавства, так і найвищої Державної Управи складається на Раду Міністрів.

35) Кермованнє ділами Ради Міністрів складається на Генерального Секретаря і на підлягаючу йому Державну Генеральну Канцелярію.

36) Отаман-Міністер і Містри відповідають перед Гетьманом за загальний хід державної управи. Кождий з них окремо відповідає за свою діяльність і розпорядки.

37) За проступні по засаді діланя Отаман-Міністер і Міністри підлягають громадській і карній відповідальности на основах, в законї означених.

38) Фінансова Рада є найвища народна інституція для справ державного кре-

Улица в Кіевѣ.

диту і фінансової політики.

39) Фінасова Рада складається з представників і членів, призначених Гетьманом. Крім того в склад Ради входять на правах членів: Отаман-Міністер, Міністер Фінансів і Державний Контрольор.

40) На Раду складається: 1) обмірковане часу й умов державних пожичок; 2) обмірковане діл, що торкаються державного кредиту, а також питань обороту коштів і 3) попередний, кождий раз з особистого розпорядку Гетьмана, розгляд діл по фінансовий частині, які належать вирішеню в законодатнім порядку.

41) Обміркованя Ради передаються на перегляд Гетьмана.

42) Генеральний Суд Української Держави уявляє собою найвисшого хоронителя і захистника закону та Найвисший Суд України для справ судівництва й адміністративних.

43) Генеральний Суд оголошує до загальної відомости всі закони й накази уряду слідуючи за законностию їх виданя.

44) Порядкуючий Генеральний Судія та всі Генеральні Судії призначаються Гетьманом.

Гетьман всієї України ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ
Отаман Ради Міністрів МИКОЛА УСТИМОВИЧ

29. цвітня, 1918 р. Київ.

Чи переворот на Україні з 29 квітня був доконечний, це важко сказати. Українські партії на спільних нарадах, які відбулися після перевороту, ствердили, що українська власть сама зближалася до корінної зміни. Це могло було статися тим способом, що Українська Центральна Рада, відігравши свою ролю революційного орґану, булаб сама розійшлась і передала власть новому правительству, побудованому на підставі заступництва всіх партій. Це і зазначив голова делеґації українських партій у німецького ґенерала Гренера, С. Єфремов. Він підчеркнув, що коли Німці не будуть числитися з волею народа, то будуть приневолені держатп на Україні не 6 але 26 корпусів війска. Гренер відповів, що поворот Центральної Ради до власти немислимий, бо гетьмана вже признала найвища німецька власть, однак це зівсім не означає віднови монархічної власти на Україні та що гетьманови наказано, що він має стояти на становищі української державности і не має орієнтуватися ні в сторону Москалів ні в сторону Польщі.

Після ріжних нарад українські соціялістичні партії порішили не брати участи в правительстві. Це була найбільша помилка, яку можна було зробити, бо цим робом віддано власть на Україні в руки елєментам, які були скрайно ворожо настроєні до української державности. І в цей спосіб тільки з вини українських партій та знова з вини їх партійного доктрінерства власть перейшла в руки Москалів.

Ясно, що ті круги, яких спомагали в перевороті Німці мусілп заключити з німецьким правительством якусь умову. Якого вона була змісту, не знати. Відомо тільки, що в німецькім Райхстаґу говорилося про те, що правительство

гетьмана зобовязалося прискорити довіз поживи до Німеччини. А нелеґально видаваний в Київі орґан українських соціял-демократів, „Червоний Прапор" подав такі точки умов поміж Скоропадським і Німеччиною: 1) парлямент української держави збереться тільки тоді, коли се визнає можливим німецька командатура; 2) українська армія буде орґанізуватися тільки тоді, коли на се згодиться німецька військова влада на Вкраїні; 3) всі українські війска Німці обеззброюють (що й сталося за винятком корпусу Натієва, котрий не дав себе обеззброїти); 4) Україна зобовязується на протязі 15 літ продавати хліб лише Німцям по дешевій ціні; 5) земельна реформа буде переведена через викуп великої земельної власности і продажу її селянам і 6) на Україні заводиться вільну торговлю.

Настали на Україні часи диктатури. Та цим зівсім не привернено ладу і спокою. Природно, що проти правительства гетьмана, з його тюрмами, переслідуваннями, вислугуванню Австрійцям і Німцям зараз таки почалася серед народу сильна аґітація.

І неначе іронією судьби стало таке, що при кермі української держави станули люди, які були найзавзятійшими сторонниками „єдіної нєдєлімої". Правда, між гетьманцями була і невеличка ґрупа Українців. Сам гетьман — без сумніву був і почував себе Українцем. В гетьманській канцелярії панувала українська мова а офіцерам видано приказ до чотирох місяців вивчитися української мови під загрозою втрати державної посади. Змаганнє гетьмана довести до автокефалії православну церков на Україні таксамо вказувало на його змаганнє вдержати самостійність України. Та гетьманське правительство вело свою політику не оглядаючися на бажання гетьмана. По всіх урядах засіли старі царські урядники. „Союз русскаво народа" вів отверто і явно свою чорносотенну аґітацію. Привернено стару поліцію а по всіх усюдах відбувалися масові арештування української інтеліґенції. В столиці України найшлися провідники всіх московських реакційних партій і намагалися зробити Київ підставовою точкою для своїх операцій.

Спираючись на ґрупи переважно московські і реакційні, становище гетьмана до послідних днів його панування було вельми невиразне... Допустити можна було дві можливости: або гетьман хотів дійсно самостійности України але через доктрінерство українських партій, які відмовилися вся

Полевий курат і старшина української Армії.

кого з ним співділання поцросту немав нікого з Українців в правительстві і з мусу мусів віддати керму держави в руки Москалів; або дійсно він мав на цілі відбудову „єдіної неделімої".

Проти рободи і політики гетьмана виступив „Український Національно Державний Союз" в якім обєдналися всі партії; хлібороби-демократи, соціял-самостійники, соціялфедералісти, трудовики, залізничники, почтово-телєграфічна спілка, опозиційні військові круги, земства, кооперативи і українські фінансові інституції. Союз постановив за всяку ціну зберігти українську самостійність і відразу станув на ясніім републиканськім становищи. Дня 24. мая депутація Союза вручила четьманови меморіял, в якім підчеркнено його дивоглядну політику на Україні, його русифікаторську роботу і нищеннє українського національного життя. Через це державний лад зістав захитаний а одинокою точкою виходу булоб сотвореннє міністерства з представників всіх народних партій. Рівночасно з цим Союз дня 30 мая видав окрему відозву до німецького народа, в якій подрібно представлено всі події від повалення при німецькій помочі Ради і неставновленнє гетьмана.

Та всі ці заходи не мали ніяких успіхів. Гетьман запевнював, що його міністерство, зложене з Москалів-октябристів веде національно-державну політику і не думає йти на ніякі уступки. Петлюра, який виступив остро проти арештувань українських громадян, сам опинився в тюрмі.

Користаючи з розбиття і незгоди серед українських партій, гетьманська влада на Україні поволи стала находити право горожанства. Правда, проти гетьмана в деяких околицях повстали селяне, які гуртувалися в „Селянській Спілці", але ці виступи були відірвані і не мали ніякої сили.

Тимчасом московські реакційні партії на спілку з Німцями вели свою політику дальше яка стреміла до відбудови Росії. Згадати тут належить за постанову відлучення Криму від України і сотворення там самостійної републики. Дальше безпощадно нищено і рабовано чорноморську фльоту в тій цілі, щоб через це Україна остала в якнайбільшій залежности від Німеччини. Дальше роблено заходи, щоб з Кубанщини, Донщини, Астраханщини, Ставропільщини сотворити знова окремі републики. Рівночасно з цим пошпрились серед народа поголоски, що гетьман зрікся настоювати на сотвореннє окремої української провінції в Австрії.

Через союз з чужими державами без ніякого опертя на народні сили політика гетьмана безнастанно хиталася. В нутрі держави кипіло. Валюта зійшла нанінащо. Армії не створено зівсім.

Одним прислужив гетьман, а це сотвореннєм двох університетів; в Київі і Камянці. Отворенне київського українського університету відбулося 6 а камянецького 23 жовтня. Таксамо з припоручення гетьмана почалися в Київі праці коло сотворення української Академії Наук.

Через цілий цей час гетьманування Скоропадського велися переговори з більшевиками, які однак не давали ніяких вислідів. Московщина в подиктованім Німцями договорі зобовязалася негайно заключити мир з Україною. І дійсно почалися в Курську переговори, в яких Московщину заступав Раковський і Мануільський а Україну Шелухін. Остаточно 12 червня підписано тимчасовий договір про спиненнє воєнних кроків, та дальші переговори тягнулися в безконечність. Українська делеґація хотіла, щоб українські етноґрафічні границі були і границями поміж Московщиною і Україною а Московська більшевицька делеґація домагалася для Московщини чотирох повітів Волині, частини Чернигівщини, Харківщини і Катеринославщини; дальше цілий байсен Дону з два і пів міліонами української людности, всіми копальнями антрациту і заліза. В справах фінансових більшевики ставили ще більше дивоглядні жадання, приміром, щоб Україна перебрала на себе покриттє всіх міліярдів рублів, які видрукував Керенський, дальше щоб Україна заплатила Росії втрату, яку вона поносить через самостійність України і т. п. З кождим днем ставало ясніще, що більшевики не хотять ніякого мира з самостійною Україною. І коли українські делеґати поставили ультімат, московські делеґати, Раковський і Мануільський виїхали в Московщину, щоб опісля вернути назад на Україну, але вже в характері „українських радянських комісарів".

Гетьман пхнутий раз волею чи неволею в обійми московських партій на Україні постепенно йшов чимраз дальше вказаною ними дорогою. Почалося від відправлювання по українських церквах поминальних Богослужень за царя Николу, вбитого більшевиками. Дальше гетьман позірно піддержуючи самостійність України вів на всі сторони переговори з московськими реакційними партіями і щоразто яснійше стремів до відбудови великої неділимої Росії.

Старшина Української армії.

Тоді на Україні найбільшою силою був „Національний Союз" в якім обєдналися всі українські партії за виїмком найскрайнійших червоних. Союз мав до своєї розпорядимости Січових Стрільців, які зорґанізувавшись наново на твердій дісципліні, стояли залогою в Білій Церкві. За Союзом стояли великі маси селянства зі зброєю в руках готові стати на кождий поклик до боротьби. На 17 падолиста скликав Союз до Київа Український Національний Конґрес в ціли обговорення сучасного міжнародного становища. Конґрес був зорґанізований на широкій основі, щоб не тільки Україна Наддніпрянська, але і Галичина, Донщина, Холмщина, Бесарабія, Чорноморщина, Кубань і Крим мали своїх представників. Головні бесідники, Винниченко і Петлюра закликали українські партії проявляти більше діяльности.

Та і реакція піднесла таксамо голову і почалася орґанізувати. На східній межі України стояв Денікин, якому гетьман виасуґнував з державної каси України 200 міліонів карбованців. І Денікин тоді йшов побідно на північ та бив на кождім кроці більшевиків. Гетьман покладаючи всі надії на остаточну побіду Денікина, дня 15 падолиста усунув дотеперішний уміркований кабінет а на його місце покликав новий, зложений зі самих Москалів. Одночасно появилася гетьманська грамота, що Україну злучено з Росією.

У відповідь Національний Союз покликав український народ до зброї.

На цілій Україні вибухнуло повстанне проти гетьмана. За Національним Союзом станули Січові Стрільці. Начальним отаманом українських війск став Семен Петлюра. Республиканські українські війска скоро занимали місто за містом на Правобережній Україні, проголошуючи всюди, що гетьманську власть скасовано. На Лівобережу вів акцію ґенерал Болбочан. Тільки в Київі держався ще до половини грудня Скоропадський на чолі добровольческого корпусу, під командою князя Долґорукого. Німці заявили, що остають невтральні, хоть в дійсности крадьки помагали Скоропадському на приказ французького ґенерала Ено в Одесі, який заявив, Німцям, що за всякі уступки в користь „банд Петлюри" їх вітчина дорого заплатить...

На чолі українського правительства станула Директорія, зложена з Винниченка, Петлюри і Ф. Шевця, професора університету. Першим її осідком був залізничий віз

в Хвастові під Київом, відкп кермовано рухами повстанчих ьідділів, які облягали Київ, де боронився гетьман і в якім зачинилися значні сили Німців. Опісля перенесено столицю до Винниці.

Серед безнастанних непорозумінь і нераз крівавих боїв з німецькими і австрійськими відділами, які поволи стали уступати з України, та безперервних боїв з гетьманцями під Київом, з Винниці, яко осередка України йшла орґанізаційна робота. Помалу наладжувалася адміністрація і певно булаб зівсім правильно стала функціонувати, колиб український уряд був остав на однім місці.

Остаточно, дня 12 грудня 1918 року Німці, які находилися в Київі, підписали акт здачі і дня 14 грудня, рівно в місяць по оголошенню указу яким ґетьман підчиняв Україну назад Москві, його правительство внало а війска Директорії вмаширували до Київа. Гетьманці в переполосі, кидаючи зброю втікли з Київа. Так скінчилося панування гетьмана Скоропадського на Україні. Над столицею поволно замаяв національний стяг свобідної демократичної Української Народної республики.

* * *

Був сніжний, зимовий день, коли поїзд Директорії заїхав на святочно прибраний київський двірець, битком наповнений народом, депутаціями, представниками чужих держав і т. п. Довго тривали промови. Народ щиро і радісно витав своє правительство.

Зараз другого дня почалася праця коло зорґанізування кабінету. Та нелад, який настав в послідних часах панування Скоропадського та заворушеннями, які спричинювали більшевики, не так скоро далася направити. Видавано мілїони на пресу і на інформування населення, однак часописи недалеко поза Київ заходили. Ще в два місяці по повалению Скоропадського були на Україні цілі великі полоси, де населенне зівсім ніщо не знало про нову владу. Та і тепер, коли треба було напружувати всі сили і стреміти до одинокої мети: забезпечення державної независимости України, трачено велику масу енерґії на партійні спори і дискусії, а це, в часі коли вороги зі всіх сторін громадилися на границях України.

І так одним з таких „партійних" плянів була реорґанізація армії. Та реорґанізація полягала на тім, щоб військо

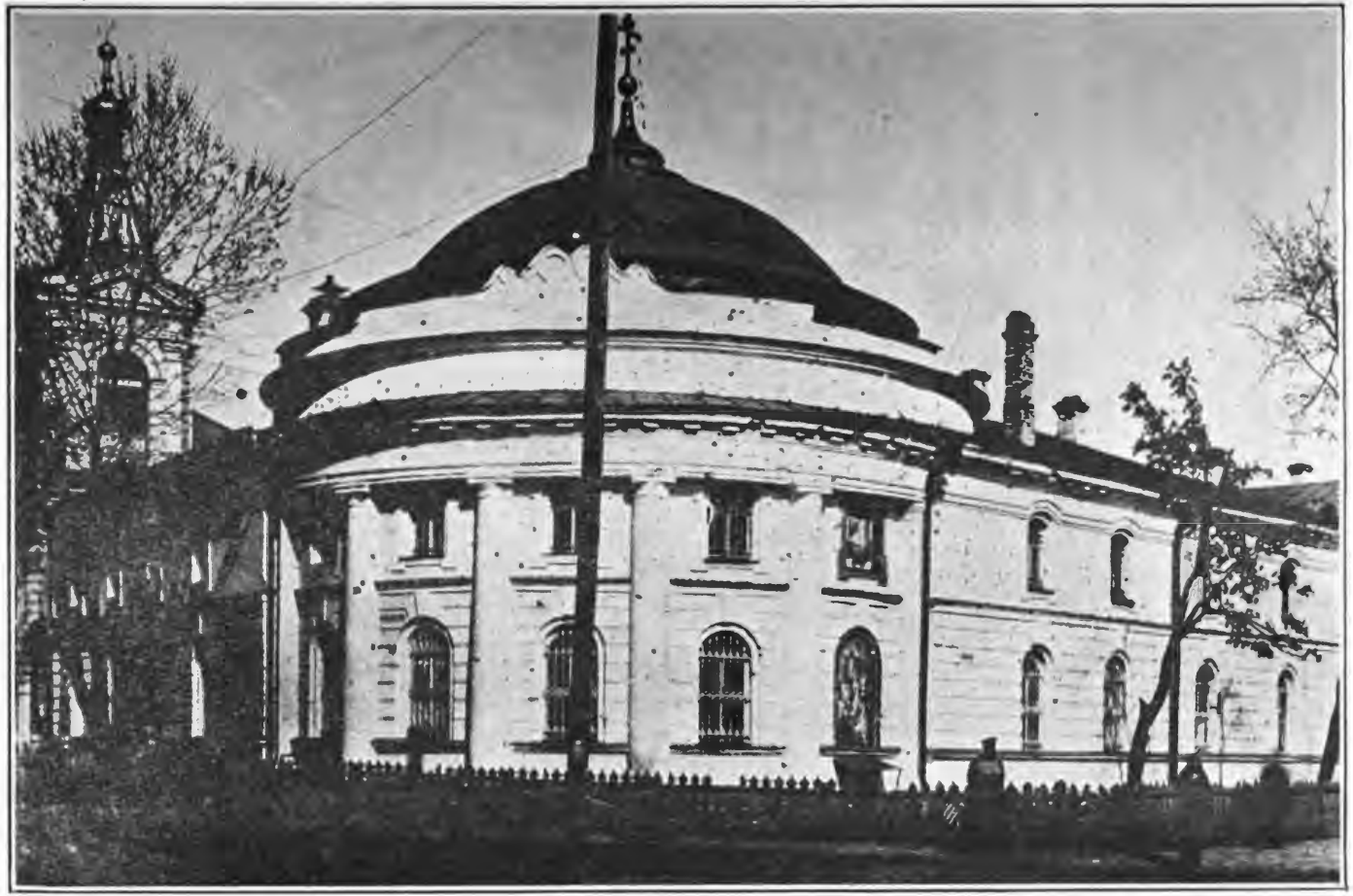

Церков в Київі.

складалося зі самих наємників, якім плачено, особливо простим козакам величезні гроші. Плян надавався знаменито до цілковитого зруйнування армії і фінансів, бо козак наскладавши собі за кілька місяців грубі тисячі, покидав військо. Але що цей плян входив в „партійну програму", тому ніщо не помогли всякі представлення свідомих людей. Його переведено.

Серед сего хаосу праці, змагань і кардинальних блудів наступив дня 22 січня 1919 величний акт з л у к и Г а л и ч и н и з В е л и к о ю У к р а ї н о ю.

Але рівночасно надтягала й чорна буря. Зі сходу і з півночі сунули більшевицькі сили. Не можна сказати „війска" тільки сили, бо попросту годі навіть собі уявити, як відбувався більшевицький похід на Україну. Починалося шаленою аґітацією проти Директорії а більшевицькі аґітатори зручно використовували всякий її промах. А було що використовувати. Зі всіх сторін стали приходити глухі вісти про повстання проти Директорії. В самім Київі почувся також дух бунту. Але столиця все ще мовчала зі страху перед Січовими Стрільцями, які вірно стояли по стороні Директорії. Инші полки були дуже непевні.

На правобережу довірє до Дирекції серед мас народу захиталося сильно від цеї хвилини, коли др. Луценко, отам. Херсонщини, просив в Директорії дозволу вдарити на Французів, які занимали Одесу і „вкинути їх в море" а Директорія на те дозволу не дала. Такі і тим потрібні події використовували більшевики і голосили всюди народови, що Директорія віддає Україну антантський буржуазії і т. п. І рівночасно з цим більшевицька армія чимраз сильніще напирала з півночі. Проти них виходив з Київа полк за полком Січових Стрільців, щоб боронити столиці України.

Рівночасно збирався Трудовий Конґрес. З Галичини прийхали делеґати і наради відбувалися довго і велися горячі дискусії.

Директорія, бачучи велику небезпеку зі сторони більшевиків вислала депутацію до Одеси, до представників антанти, головно Французів з просьбою о допомогу. В депутації поїхали др. Назарук і Остапенко. Французький полковник, який вів переговори іменем французького правительства зажадав сейчасового уступлення з Директорії Винниченка і Чеховського; залізниці і фінанси України мали перейти під безпосередний заряд Франції, українська армія

мала дістатися під командуванне московських офіцерів і на приказ йти хотьби і до Петрограду а Директорія мала урядово просити Францію о протекторат над Україною під оглядом політичним, мілітарним і фінансовим, в заграничній політиці і т. д. Словом, домагання Франції були того рода, що з них виходило, що Україна має зівсім зрічися своєї самостійности. В справі ведення переговорів виїхав до Київа французький офіцер.

Тимчасом з поля битви на півночі стали приходити вельми сумні вісти. Українські полки подавалися перед більшевиками назад і відступали на правобережну Україну, куди не мали приказу відступати. Не встоялися і дві ґруші Січових Стрільців під командуваннем Роґульського і Сушка. Більшевики йшли вперед і в крівавих боях спихали їх щораз то дальше. А ззаду піднімалися рівночасно повстання. На Правобережу виступив Зелений. Проти него пійшла майже послідна залога Київа, зложена з Січових Стрільців і в самій столиці стало неспокійно.

А трудовий Конґрес радив і радив. І більше інтересувався нерозвязаними питаннями Маркса, чим біжучими подіями.

Більшевики станули остаточно під Київом і Січові Стрільці тільки напруженнем останних сил їх здержували. Директорія порішила опустити Київ і дійсно, коло 10. години в ночі дня 1. лютого, Директорія, яка ще так недавно тріюмфально вїздила до Київа, покидала поновно столицю України під свист більшевицьких куль.

Це що наступило в Київ по виїзді Директорії було страшне. Січові Стрільці і останки армії крівавo боронили майже кождої позиції не зважаючи, що поносили страшні втрати.

Директорія і український уряд по опущенню Київа осіли на якийсь час в Винниці. Та тепер побут Директорії тут виглядав зівсім відмінно від недавного.

По Україні, як перша признака цілковитого розпаду армії почалися жидівські погроми. Особливо страшні випали погрому в Проскурові. Очевидно, світова преса зараз заговорила про ці погроми а це вельми шкодило українській справі, тимбільше, що переговори з антантою тягнулися дальше. Прийшло опорожненне Винниці. Уряд перенісся до Проскурова а опісля до Камянця. Тут і перенеслося також правительство Галичини, коли вона зістала залита поль-

Нутро київської церкви.

ським потопом. Дня 16 липня 1919 року галицьке військо масово перейшло Збруч, відступаючи перед армією Галлєра. Так почався так званий „камінецький період" нашої історії, який належить до найсумніщих і остане чорним пятном на нашій історії по всі часи. Та заки розповімо дальший хід боротьби о волю України, треба нам здержатися на хвилину і розповісти про долю, яку переживала Галичина по заваленню Австрії.

* * *

Початок війни застав галицьких Українців в непохитній вірі в побіду Німеччини і Австрії. Та помимо найбільшої льояльности галицьких патріотів австрійське правительство поводилося з Українцями, неначе з найбільшими ворогами, сотками вішано селян а тисячами заповнювано всякі концентраційні табори. Кілька разів пересуненний в часі війни воєнний фронт знищив Галичину а пошести і недуги, в особенности полові, занесені військом, вдерлися в здоровий орґанізм населення.

Акт австрійського правительства з дня 5 падолиста 1916 року, яким Австрія проголосила відокремленнє Галичини і сотвореннє незалежної Польщі був новим ударом в скрівавлені українські груди. Цей послідний акт австрійського правительства був причиною переґрупованнія українського політичного представництва Др. К. Левицький, дотепірішний політичний провідник, якому закидувано безкритичне вислугуваннє австрійському правительству відійшов в сутінь. До проводу прийшли дотепірішні опозиціоністи, з дром Петрушевичем на чолі. Та це зівсім не змінило положення українського народа в Галичині.

Доперва з проголошеннєм независимої України і по заключенню з нею мира, Австрія заключила додатковий договір, на підставі якого зобовязалася поділити Галичину на дві частині, українську і польську. Цей поділ мав бути переведений до кінця червня 1918 року. Та і цим разом, як і все Австрія обманула Українців. Як воно було в дійсности, але остаточно австрійський амбасадор в Київі повідомив гетьмана Скоропадського, що Австрія не переведе цего додаткового договору.

Та мілітарна могучість осередних держав скоро хилилися до упадку. На цей факт не могли бути зачинені очі українського громадянства і воно поволи стало кристалізувати свої погляди на будуччину українських земель, які на-

лежали до Австро-Угорщини. Частина українських політиків, значний відсоток національно-демократичної партії і частина радикальної партії були за утвореннєм самостійної держави, яка опісля, колись малаб злучитися з великою Україною. Друга, значно більша частина українського народа, партії соціялістична, більшість радикальної, частина національ-демократичної, все студенцтво і Січові Стрільці заявилися за сейчасовим зєднаннєм всіх украьнських земель в одну державу без ніяких застережень. За такою розвязкою української справи виступив в австрійськім парляменті посол Вітик а українське студенцтво на своїм зібранню дня 13 падолиста ухвалило резолюцію в цім дусі.

На цім становищи станула також Головна Рада галицьких, буковинських та закарпатських Українців в Київі, домагаючись зєдинення всіх українських земель в одну суверенну державу.

Наступали по собі події з блискавичною скоростю, які вказували, що дні Австрії почислені. І серед цих подій дня 18. жовтня 1918. року на спільнім засіданню всіх послів Галичини, Буковини і закарпатської України одноголосно ухвалено ці резолюції:

1. Ціна етноґрафічна українська область в Австро-Угорщині, — а з окрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну з влученєм Лемківщини, північно західна Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини, — творять одноцільну українську територію.

II. Ся українська національна територія уконституовується отсим як українська держава. Постановляється поробити приготовчі заходи, щоби се рішенє перевести в житє.

III. Взиваєтся всі національні меншости на сій українській области, — причім Жидів признаєтся за окрему національність, — щоб уконституовалися і негайно вислали своїх представників до Української Національної Ради в скількости, відповідаючий їх числу населення.

IV. Українська Національна Рада виготовить конституцію для утвореної сим способом держави на основах: загального, рівного, тайного і безпосереднього голосованя з пропорціональним заступством з правом національно-культурної автономії та з правом заступства при правительстві для національних меншостий.

V. Українська Національна Рада жадає, щоб зорґанізована отсе в державу українська територія мала безумовно своїх заступників на мировій конференції.

VI. Теперішному австро-угорському міністрови заграничних справ гр. Бурянови відмовляється права пересправляти імєнєм української терпторії.

На другий день відбулися у Львові масові збори, на які зїхалося тисячі селян з провінції. Др. Петрушевич в довгій промові вияснював, длячого в цій хвилині не проголошується злуки з Великою Україною а проголошується самостійну Галицьку республику. Це поняттє якоїсь малої самостійної, завішеної в воздусі республики зівсім не стрінулося з великим одушевленнєм. З думкою цею не могла ніяк погодитися ні соціял-демократична партія ні студенцтво.

Знищена будівля в Київі.

І відразу громадянство Галичини розбилося на два табори.

Поляки рівнож не спали. Проголосивши злуку всіх земель, на яких „польська культура здобула собі домінуюче становище" стали переводити свої пляни в життє. Вони також відбули в тиждень по українських свої Установчі Збори в Кракові і там порішили розтягнути свою власть на цілу Галичину.

Наближалася боротьба, яка мала рішити, хто має стати господарем в своїй хаті. По обох сторонах велася жива орґанізаційна робота. Національна Рада, а зглядно її львівська делеґація стали відразу на шляху будівництва української держави. Дня 29. жовтня утворено Український Харчовий Уряд. Тогож дня ухвалено інструкції для повітових, мійських і сільських орґанізацій а леґіон Січових Стрільців признано основою нової української армії. Всі українські полки, які оставали в австрійській армії візвано піддатися під командуваннє Наказного Отамана. В виду однак затій польської ліквідаційної комісії порішено замахом перебрати в свої руки всю державну власть в Галичині.

Дня 1 падолиста, о годині 3 рано українські офіцири удалися до касарень а там Українці жовніри інтернували всіх чужинецьких офіцерів а самі вирушивши відділами, обсадили Намісництво, команду міста, почту, телеґраф та залізничі двірці. Намісника інтерновано, а таксамо і ґенерала Пфеффеса, коменданта міста.

Рівночасно появилася отся відозва Української Національної Ради:

Український Народе!

Голосимо Тобі вість про визволенє з віковічної неволі. Від нині Ти господар своєї землі, вільний горожанин Укр. Держави.

Дня 19. жовтня Твоєю волею утворилася українська Держава і її найвисша власть Укр. Нац. Рада.

З нинішним днем Укр. Нац. Рада. обняла власть в столичнім місті Львові і на цілій території Укр. Держави.

Український Народе!

Доля Української Держави в Твоїх руках. Ти станеш як непобідимий мур при Українській Національній Раді і відпреш всі ворожі замахи на Українську Державу.

Заки будуть устаповлені орґани державної власти в законнім порядку, українські орґанізації по містах, повітах і селах мають обняти всі державні, краєві і громадські уряди і в імени Укр. Нац. Ради виконувати власть.

Де сього ще не зроблено, дотеперішні неприхильні Укр. Державі уряди мають бути усунені.

Всі жовнірі української народности підлягають нині виключно Укр. Нац. Раді і приказам установлених нею військових властей Української Держави. Всі вони мають стати на її оборону. Українських жовнірів з фронтів відкликається отепм до рідного краю на оборону Укр. Держави.

Все здібне до оружя українське населенис має утворити босві відділи, які або ввійдуть в склад української армії, або на місцях оберігати муть спокій і порядок, особливо мають бути оберігані залізниця, почта й телеґраф.

Всім горожанам Української Держави без ріжниці народности і віроісповідання запоручається горожанську національну і віроісповідну рівноправність.

Національні меншости Української Держави — Поляки, Жиди і Німці — мають вислати своїх відпоручників до Української Нац. Ради.

Аж до видання законів Української Держави обовязують дотеперішні закони, на скільки вони не стоять в противенстві до основ Укр. Держави.

Як тільки буде забезпечене і укріплене істнованє Української Держави, Українська Національна Рада скличе на основі загально, рівного, безпосередного і тайного виборчого права Установчі Збори, які рішать про дальшу будучність Української Держави.

Склад утвореного Українською Національною Радою кабінету і його програму оголоситься.

Український Народе!

Всі свої сили, все посвяти, щоб укріпити Українську Державу.

Львів, 1. падолиста, 1918.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА.

Осібною відозвою повідомлено населенне столиці про обняттє власти.

Це обняттє у Львові влади Українцями випередило на кілька годин Поляків, які готувалися до цего самого.

О пятій годині пополудни явилася в салі нарад У. Н. Ради польська депутація, яка ствердила, що ніде не було виступів проти польського населення та висказала домаганнє, щоб дійти до якогось порозуміння. Всі члени Ради заявилися за порозуміннєм.

Слідом за Львовом пійшли всі міста і місточка у східній Галичині. Українські жовніри дня 1 падолиста обняли власть в Коломиї, Станіславові, Снятині, Жовкві, Раві, Тернополі, Золочеві. Опісля стихійно поширалася власть У. Н. Р. на цілу Галичину. Тільки в Бориславі, де були робітники спроваджені з Польщі прийшло до боротьби. Та вони, за кілька днів по причині недостачі поживи мусіли покинути Борислав. Комендант Перемишля, ґенерал-поляк Пухальскі хотів віддати кріпость Полякам, однак загрожений 9 полком піхоти залишив цю думку і дня 5 падолиста і над Перемишлем замаяв український прапор.

Та тимчасом в Кракові зорґанізовано поміч Полякам для Перемишля. Явився в місті польский панцирний поїзд і коли Українці не виповнили польского ультімату вдарено силою на місто. Угодових Українців, котрі все вірили, що з Полядами буде можна прийти до порозуміння і тому не висадили навіть мостів на Сяні, а саме др-а Кормоша, др-а Загайкевича і проф. Сабата Поляки захватили в полон і вони помадрували до Домбя.

Тимчасом у Львові зараз 2. падолиста залунали перші стріли. В околицях головного двіця появилися польські узброєні відділи, ввиду чого полковник Вітовський оголосив

Знищена будівля в Київі.

стан облоги. З дахів подпноких домів таксамо стали падати вистріли на Українців. Все життє в місті завмерло.

Правда, велися переговори з представниками польського населення, але ці переговори Поляки перетягали в безконечність, висуваючи все нові домагання. Всі апелї Українців до сумління польського народу остали безуспішні. Тимчасом в центрі міста і на його окраїнах шалів затятий бій. Голод в місті настав і остаточно з гуманітарних зглядів дня 18 падолиста заключено 48 годинне завішеннє оружа. Саме в цей час Поляки одержали сильну підмогу зі заходу; і дня 21. падолиста приступили значними силами до бою. Тому в ночі з 21. на 22. падолиста українські відділи опустили Львів у північнім і східнім напрямі. У Львові вся власть перейшла в руки Поляків. Українська Національна Рада зібралася дня 3 січня 1919 в новім своїм центрі, Станіславові.

Тут, далеко від воєнного гуку українське правительство могло занятися поважно орґанізацією держави. Праця перш усьомо була звернена на сотвореннє карної і сильної армії. І подивляти треба запал і енерґію, як серед незвичайно трудних обставин, серед невимовних фінансових трудностей сотворено 100,000-ну армію, яка лихо зодягнена, не маючи амуніції, з найбільшим геройством і посвятою через сім місяців боролася на двох фронтах, з Поляками і більшевиками.

Зараз першим актом Української Національної Ради було святочне проголошеннє дня 4 січня 1919. р., з л у к и Г а л и ч и н и з В е л и к о ю У к р а ї н о ю. Це сталося серед величезного одушевлення мешканців Галичини.

Обі республики війшли в федерацію, задержуючи свої правительства (Рада міністрів в Київі і Державний Секретаріят у Львові) та передали злучену власть Української Республики Директорії, якої президентом був Семен Петлюра. Державнний Секретаріят Галичини застеріг собі право дипльоматії до улаштування українсько-польського питання.

Тимчасом боротьба між Українцями і Поляками в Галичині не стихала. Вона велася з всіляким щастєм на цілій довгій боєвій лінії яка вела від півночі від Варяжа, через Белз, Теглів, Домащів, Любелю, Добрусин, Жовкву, Мокротин, Зашків, Путятичі, Волчищовичі, Пакість, Гужаків Тишковичі, Чижки, Гришатичі, Вовче, Городовичі, Смеречня, Панова Раба аж до границі Чехо-Словаччини коло Олинки.

Значиться, боєва лінія з трех сторін обіймала Львів, який безнастанно обстрілювала українська артилерія. Тоді то антанта вислала пораз перший свою місію до Львова, на чолі якої стояв французький ґенерал Бартельмі, яка мнимо мала посередничити і довести до завішення оружа поміж Українцями і Поляками. Та ця місія так сторонничо поводилася і так нехтувала Українців, що вона до нічого не довела Поляки, користаючи з амуніції, яку привіз цей ґенерал і користаючи з кількох днів завішення оружа, зорґанізувалися поновно.

Дня 18 марта Найвища Рада мирової конференції поновно порішила запросити Українців і Поляків до завішення оружа. По одержанню цеї депеші Державний Секретаріят сейчас прихилився до запросин і вислав в сій справі спеціяльну ноту до антанти. Рівночасно поручив ґенералови Павленкови заключити з Поляками завішенне оружа. Ґенерал Павленко віднісся до Поляків, та ці своїм звичаєм зволікали а рівночасно при помочі одержаних від аліянтів скріплень розвинули живу діяльність і вибороли численні льокальні успіхи.

Остаточно таки почалися в Парижи переговори в справі завішення оружа, на яких вів провід ґенерал Бота. По численних проволоках і перепонах остаточно завішенне оружа наступило і війна поміж Українцями і Поляками мала застановитися, аж до дальшого поладнання справи Ліґою Народів. Тимчасом Полякам вдалося стягнути за цей час з Франції дві дивізії армії Галлєра зложені майже з самих американських жовнірів, покликаних до військової служби в Америці на підставі заведеного тут мілітарного примусу. Маючи в Галичині до розпорядимости знаменито виекві́повану і уоружену армію. Поляки сейчас зломили договір завішення оружа і дня 15 мая 1919 вдарили на цілій лінії загальним наступом на українські становища.

Галицька армія в цім часі ділилася на три корпуси і боєва лінія йшла так: на півночі опиралася о ґрупу отамана Оскілька на Волині і йшла на Володимир Волинський. Рокачі, Поруцк, Іванівку, Тудорковичі, Угринів, Варяж. Жабче, Гільче, Осередків, Цеглів, Жужель, Теглів, Домашів, Брукенталь, Любель, Добросин, Мокротин, Костіїв, Зарудці і Зашків. Тут кінчилась лінія І. корпусу. На схід і на південь від Львова стояв ІІ. корпус. Лінія йшла через Брюховичі, Дубляни, Миклянів, Чишки, Вишники, Кротошин, Жправку

Гуцули.

до Басівки. До III. корпусу належав фронт дальше на захід аж по Карпати. Воєва лінія йшла тут на Оброшин, Ставчани, Полянку, Містки, Зачківці, попри Любінь до ріки Верешиці, Малиновку, Угерці, Добряни, Путятичі, Мільчиці, Нилковиці, Кульдатичі, Волостків, Дидятичі, Волчищовичі, Містичі, Чижовичі, Санники, Радиничі, Буховичі, Пакість Ганьковичі, Мислятичі, Колюшки, Н. Новосілки, Плешевичі, Поповичі, Тишковичі, Дроздовичі, Гдешиці, Грушатичі, Чижки, Вовче, Городовичі, Березів, Сухиця, Смеречна, Терло, Росохи, Нанів, Штайфельс, Ялове, під Устрики, Рябе Мочари, Телешниця, Ошварова, Вянка, Городок, Терка, Довжиця, Тіска до Соленки на карпатській границі.

Головний удар Поляків звернувся на Жужель, коло Белза, Зарудці, Зашків, Дубляни, Путятичі, Радиничі, Ганківці, Мислятичі, Вовче і Сушицю. Перевага Поляків всюдп була значна, в деяких місцях в десятеро. Це відай спричинило, що по першім наступі, який на деяких місцях блискучо відбито і здержано, як лишень заряджено відступ I. корпусу, бо в иньших Поляки переломили лінію, відвага війска цілком упала. Армією заволоділа страцна психіка побитого. Бриґади і курені помішались і маліли в застрашаючий спосіб. Все стало втікали без стрму все дальше і дальше, а що фронт був дуже довгий а резерв не було ніяких, тому і Поляки стали вельми скоро занимати міста за містом.

I. дорпус скоро відступив на схід і опинився аж на сході від Чорткова. Він був цілковито розбитий і здеморалізований.

На боєвій лінії II корпусу під Львовом, боротьба кипіла значно довше. Поляки били головно на праве крпло, на Дубляни. Протинаступом на лівім крилі відбито старі позиції в Миклашеві і Чишках. Та по причині відвороту I. корпусу і тут мусіло головне командуванне зарядити відворот, який відбувався без бою на Поморяни і Бережани. Тут укріплено Золоту Липу. Головні позиції української армії находилися в Саранчуках, Литятині і Шибалині. Та перевагою сил Поляки перервали фронт над Золотою Липою і II корпус по великих втратах відступив на Чортків і тут наново зреорґанізувався в Чортківцях і Давидківцях; Полудньова ґрупа цего корпусу, загрожена проломом на півночі відступила і першого дня боронила лінії від Щирця до Пустомитів а другого дня лінії Красів Устє коло Миколаєва. Розходилось головно о оборону моста на Дністрі в Миколоєві. Але

і тут Поляки проломали фронт і 14 полк пійшов на Стрий а 137. пійшов на Вибранівку-Бориничі.

На відтинку III корпуса найсильнійший бій звернули Поляки на лінію Рудки а опісля Крукеничі і Сушиця. Поляки стали наступати досвіта а о 11. годині перед полуднем проломали фронт; в полудне втрачено Рудки, а вечером наступив відворот на другу приготовану воєнну лінію перед Калиновом над Стрвяжом. Особливо в Вовчім відзначився гуцульський курінь, який видержав на становищи хоть Поляки наступали кількома лініями.

Оба корпуси, то значить II. і III. дня 17 мая перейшли Дністер і рішено боронити лінії ріки Бистриці (Урощ, Винники, Лужок, Кутовані, Озимина, Дубляни і дальше до Дністра.). 17 і 18 стоять війска на цій лінії.

18 в полудне Поляки почали новий наступ. Ночею евакуовано Дрогобич і Поляки його заняли.

Дня 19 мая наступила концентрація українських обох корпусів під Стрием та о півночи надійшов приказ відступати поза ріку Стрий. Рано 20. коли зі Стрия відїздила послідна батерія української артилєрії, цивільні Поляки обсадили дві рець і острілювали її.

20. і 1. мая оба корпуси держалися за рікою Стрием а дня 23 відступлено над Лімницю. Розійшлася чутка, що і Румуни собі вдарили на Галичину.

І дійсно 23 мая Румуни заняли Коломию і пійшли на Отинію і Делятин. Стягнути розтягнені над Лімницею війска показалося немислимо. Порішено йти в гори і перейти карпатську границю. Це й зроблено. Прочі частини відступили на Галич. 30 мая ціла армія відступила над Золоту Липу і тут йшов бій аж до 2 червня. По проломі коло Бережан III. корпус відступив на Рожанівку.

Невелічке повітове місточко, Заліщики з кількома дооколичними селами і місточками Товстим були послідними, як говорено — „двома морґами" України в Галичині. Там містилися недобитки української армії разом з правительством Галичини.

Начальний вожд, ґенерал Омелянович Павленко, по причині невдач видав приказ, яким майже розвязав армію. Чужинці стали відїздити через Румунію до Відня. Рівночасно почалося нищеннє державного майна. Коло двірця горіли безнастанно ватри, пожираючі державні акти і все, чого не можна було забрати.

Серед такого скрутного положення зійшлося в Заліщиках кількох членів Секретаріяту і там проголосили диктатуру Петрушевича а начальну команду передали ґенералови Грекови, який інкоґніто тоді перебував в Заліщиках.

З тою хвилиною наступило майже чудесне відродженнє галицької армії.

Положеннє зразу змінилося на ліпше. Дано приказ до наступ; перший гарматний стріл віддає бриґада Бізанца, що стояла на схід від Улашковець Переполох польського населення, яке вже святкувало побіду, переноситься на польські стежі а від них на армії; все серед великого заколоту втікає. Український народ Галичиин проголошує святу війну Ляхам. Вертають назад до армії дезертири ведуть батьків і братів з карабінами. Селяне зривають мости, здобувають польську артилєрію і обоз в Переволоці під Бучачом. Жаден Лях живцем не може перейти українського села.

Народ голоситься до війска так много ,що формується два нові корпуси.

Загальний наступ армії Грекова почався в самі Зелені Свята, дня 8. липня на Ягольницю Чортків і Копичиці. Друга акція звернулася на Бучач. По заняттю Бучача І. і ІІ. корпус рушили під Теребовлю а по її здобуттю на Тернопіль та на Бережани. Рівночасно І. корпус по заняттю Зборова і Золочева вирівнав боєву лінію на півночі. По здобуттю Бережан боєва лінія великим півколесом іде від Мартинова над Дністром на Букачівці, Книгиничі, Псари, попід Перемишляни на Пнятин, Гологори, Княже, Белзець, Броди. Тут наступ спинився.

І по чотиродневнім бою о Скваряву і Гологори побідна українська армія станула перед дійсною траґедією: вистрілила останій набій а нового не було.

І почавсь відворот. Одначе він був зівсім відмінний від першого. Це вже не був відворот побитого війска ,але це була геройська, небачена в історії цілого світа боротьба героїв що боронили свого рідного краю перед наїздником голим крісом, як не стало набоїв. Український жовнір по відступі за Збруч не стратив надії і віри бо в пять тижнів опісля здобув Київ... Та не перескакуймо наперед подій.

Десь коло 5 липня диктатура находилася в Чорткові. Там приїхала антантська місія в ціли помирення Українців з Поляками і звернення галицької армії проти більшевиків.

Бр. св. Володимира від. 4. „Провидіня" в Йонкерс, Н. Й.

Місія обіцює все. До трех днів має наступити завішеннє оружа. В українській армії свято вірять цим дурисвітам та як і все, так і тепер все скінчилося тільки на обіцянках.

Галицька армія під напором Поляків посувається щораз то дальше на схід не маючи ні одного набою. Правительство переноситься до Борщева. Поляки передають від антанти припорученнє, що галицька армія має відійти за Збруч. Доперва тепер показалася солодка приязнь антанти.

І під напором цего приказу галицьке правительство порішило перейти за Збруч і спільно з українською Директорією станути до боротьби з більшевиками в надії, що може та дорога доведе до воскресення України. Ґенерал Греків уступає зі становища головного команданта а його місце обіймає ґенерал Тарнавський.

Ніч 16 і 17 липня була послідна, в якій галицька армія пращала рідну землицю. І дня 17 липня стануло 70,000 стрілців і 30,000 кінноти на цій Україні, де побачив світло денно Тарас Шевченко. Історія Галичини і Великої України сплелася тепер нерозлучно.

* * *

По переході галицької армії поза Збруч осіло і галицьке правительство в Камінци, спільно з Директорією. І отсей період, а в особенности рік 1919. належить до найчорніщих в історії нашої визвольної боротьби, коли взагалі не до найстрашніщих в цілій нашій історії.

Коли на галицькій Україні діялося це все, що попередно описано, більшевики чимраз більше натискали на армію Діректорії і випирали її щораз дальше на захід. Остаточно не остало українському правительству ніщо, як тільки клаптик землі.

Але народ, в особенности селяне на Україні зівсім не хотіли коритися під більшевицьке ярмо. Почалася справжня Козаччина. Вибухнули численні повстання. В місяцю липни та попередних на полудневий захід від Київа оперував отаман Кармелюк. На півночі повстаннє оставало під проводом отамана Струка, якому вдалося навіть раз підійти під сам Київ і його острілювати. Кромі цих на правобережній Україні оперували ще ватажки Соколовський і Батрак а на лівобережній Протас, Ангел, Тарновський а на полудне від Київщини і в Херсонщині Григорієв, „отаман Херсонщини і Таврії" а в Катеринославщині Махно, який був з самого

початку получився з більшевиками, та однак скоро зірвав з зними і зачав непримириму боротьбу.

Дня 22 липня наступила злука війска Петлюри з армією Григорієва і Петлюра рушив в сторону Київа від заходу а Григорієв від полудня. Рівночасно однак з цим наспіли вісти з Відня, що дня 27 липня Петлюра мав застановити війну з Поляками і приступити з ними до мирових переговорів. І це правдоподібно стало причиною першого непорозуміння поміж Директорією і галицьким правительством яке вважало всякі переговори з грабіжниками Галичини за недопускаєні. Однак коли вже тоді і були які непорозуміння, вони не обявлялися в острій формі. Противно, галицька армія спільно з військами Директорії вдарила сильним наступом і одноціль ним фронтом на більшевиків і в перших днях вересня станула під Київом.

Дня 4 вересня вмаширували до столиці України, Київа відділи галицької армії під командуванням ґенерала Кравса і відділи Наддніпрянців під командуванням Сальського. Рівночасно — і це характеристичне — без ніякого бою зі сторони більшевиків з другої сторонни вмашерував до Київа відділ кінноти Денікина, команданта московських чорносотенних сил, зорґанізованих на полудни і підпомаганих Анґлією і Франциєю та Америкою. Населеннє міста зладило горяче повитаннє українському війскови. Розпочалася дефіляда перед городською Думою. Отаман Сальський зажадав зняття з будинку думи російського прапора, який завішено поруч українського. Це зроблено і щойно тоді переведено дефіляду. Підчас промови вирвався оден Денікинець, та його вбито на місци. Тимчасом під Київ стали підходити дальші відділи Денікина. Ґенерал Кравс почав з ними переговори чисто мілітарного змісту. Та скоро переконався, що українському ґенералови немислимо дійти до якогонебудь порозуміння з чорносотенним Москалем і тому, щоб не доводити на вулицях міста Київа до нового проливу крови, зарядив його опорожненнє. За самовільне веденнє переговорів і опорожненнє Київа ґенерал Кравс дістав відставку а до вияснення відносин вислав Петлюра до Денікина ґенерала Павленка. Поставлено Денікинови головне услівя: української території будуть боронити перед більшевиками українські війска а він зі своїми добровольцями має посунутися на північ, в Московщину, в якій то цілі антанта і зорґанізувала і вне квіпувала його армію. Та переговори з Денікином не до-

Бр. св. Йосафата, від. 5. „Провидіня" в Філадельфії, Па.

вели до якого пуття і дня 6 вересня українське правительство було приневолене і цему чорносотенцеви виповісти війну, щоб його вишерти з української землі.

Війна була тепер страшна і безвиглядна. З одного боку Денікин, з другого більшевики а з трегого Поляки. На три фронти приходилося вести розпучливу оборону. Але най страшнійший ворог показався таки в нутрі. Це був тиф. Третя часть армії запала на пошесть. Не було лікарів, не було шпиталів, не було ліків. Денікин пер з цілою силою і занехавши зівсім війну з більшевиками звернув всі свої сили проти України. І за короткий місяць ціла лівобережна і більша часть правобережної України опинилися в його руках.

Пануванне Денікина, хоч само собою було коротке на Україні, але воно було страшне, страшніще від панування Джінґісхана або Аттилі. Передівсім воно зазначилося погромами Жидів і переслідуваннем і нищеннем всего, що українське. В Київі і Катеринославі вирізано Жидів майже до послідного. Та на рівні з Жидами систематично нищено все, що українське. Ціла Україна, селяне, козаки робітники стогнала під старшним ярмом московського сатрапа; всі питали з болючим здивуваннем, чому антанта, яка вивінувала і післала Денікина положпти кінець більшевицьким мордам, не спонукає передівсім його самого до перепиненння ним урядово наказуваних мордів.

Маленький кусок України, який оставав занятий українськими військами нелюдським приказом антанти був щільно блькований. Навіть медикаментів не пускали, хоть і цивільне населенне масами вимирало від пошестей.

Не дивниця, що зараз таки на заліллю армії Денікина вибухнули поновно з елементарною силою селянські повстання. Махно, який до цеї пори йшов з Денікином проти більшевиків, тепер звернувся проти Денікина і став його так сильно непокоїти, що це викликало повну дізорґанізацію в його армії.

З початку листопада українська армія стояла проти Денікина на лінії Винниця — Жмеринка — Вапнярка. Користаючи з клопотів, які він мав з повстанцями, ця армія, яка занимала оборонне становище, дістала приказ перейти до наступу, що і сталося. Наступ спрямований в сторону Одеси з самого початку розвивався дуже успішно. Та нараз, з невитолкуваних тоді причин, в районі Винниці вже 3 листопада стала почуватися якась неспевність. Тут стояли галиць

кі полки. Запорожський корпус, який зробив в лінії Денікина широкий прорив. Через це, що галицькі полки нараз станули і здержалися від воєнної акції, попав в вельми трудне положеннє. Сейчас заряджено слідство, що спричинило неактивність галицьких полків і показалося, що галицька начальна команда з ґенералом Тарнавським веде якісь переговори з Денікином в справі заключення перемиря і переходу на його бік. Через це галицькі полки дня 2. і 3 листопада не виконували приказів начального командування а наслідком цего настушило відкриттє боків української армії і її великі втрати. І дійсно, опісля показалося, що галицька начальна команда дня 7 падолиста заключила з Денікином письменний договір, на підставі якого все галицьке військо мало перейти на його сторону.—Опісля галицький диктатор, Петрушевич, оправдувався, що це сталося без його відома осудив цей перехід яко зраду а навіть ґенерала Тарновського поставлено перед воєнний суд. Та суд його звільнив, коли він оправдався, показаннєм письменного приказу від Петрушевича. Опісля по якімсь часі оправдуванося, що цей перехід стався по цій причині, що галицька армія здесяткована тифом, без ліків, одежі, чобіт і амуніції і так булаб марно пропала, Та якби там воно і не було, перехід в часі боротьби на сторону ворога, і то ворога, який всіми своїми ділами дав доказ, що він на смерть ненавидить все, що українське, єсть незвичайно дивний і ледви чи найдеться в історії другого народа. І нехайби на разі з такого переходу на сторону ворога виплили і найбільші користи, то ніколи ціль не оправдає средств і такий перехід остане все в історії наклеймований.

Природно, ці події викликали енергічну протиакцію в військових і урядових кругах України та інтерпеляцію уряду до диктатора, Петрушевича: цей з самого початку відповів, що не був поінформований про зраду і осуджує зрадників але рівночасно зажадав, щоб дотеперішний уряд України уступив, а прийшов такий, щоб навязав зносин з Денікином. І нараз в ночі, 15. листопада Петрушевич і весь галицький уряд, нікого не повідомивши, крадьки виїхали з Каміпця і через Румунію удалися до Відня.

Через цей поступок Денікинови зістала відкрита дорога на Камянець а фронт української армії зістав зівсім знищений. Часть галицького війска дійсно перейшла на сторону Денікина, часть перейшла до більшевиків, а часть остала

Бр. св. Юрія, від. 45. „Провидіня" в Н. С. Пітсбурґ, Па.

дальше при українській армії. Від цего часу до нині минув рік і в часописях появилося доволі много нарисів і оповідань з цего найсумнїщого часу. І нам не доводилося ні одного з них читати, в якім булоб зазначено, що галицька армія була наперед повідомлена про цей перехід до Денікина; противно, всюди читається, що вість про це викликала серед війска велике обуреннє і негодованнє а найліпшим цего доказом єсть хиба це, що частина за частиною таки зараз майже стала покидати Денікина і вертати назад під командуваннє Павленка. Значиться клеймо ніяк не може відноситися до самої армії а тільки до її головного командування або до галицького уряду.

Перехід спричинив необчисляєму в своїх наслідках катастрофу. Пропав фронт, пропало все. І дня 17 падолиста Петлюра віднісся до польського правительства з просьбою, щоб воно заняло своїми військами Камянець, який перед Денікином українське військо мусіло опорожнювати. Сам український уряд оставивши все в Камянці відправився з військом в околицю Проскурова. Тут розділено військо на чотири колюмни. Петлюра сам відправився до Польщі щоб там, подібно як Петрушевич у одного, він у другого непримиримого ворога України, глядіти помочі і поратунку. І тут почато вже попередно українською місією ведені переговори з польським правительством, які довели до ганебної деклярації з дня 2. грудня, якою А. Лівіцький заявив, що українське правительство незаінтересоване справою Галичини і поладнанє польсько-українських відносин в цій частині України оставляє замешкалим там Українцям і Полякам. Це було моральне вреченняся Україною Галичини, акт на якого напятнуванє нема відповідних слів, і якого не допустилося ще ніяке шануюче народну честь правительство. Цей акт вияснити дасться психічно переходом галицької армії до Денікина, що загирило зівсім українську справу на Україні, але оправдати його ніяк не можна.

Природно, що напад і заїняттє України Денікином сейчас викликали масові селянські повстання, які зі стихійною силою піднялися проти привертання на Україні старих царських поядків. Українська армія злучившися з повстанцями стала немилосерно шарпати Денікина, на якого таксамо вдарили і більшевики. І він захитався і подався назад. Особенно доїхав йому кінця ватажко Махно, який оперував на його запіллю. І нині це єсть вже загально відомою річию, що

тільки завдяки Махновi Денікин повалився. Останки його армії втікли з України і схороннилися на Кримі а він сам на анґлійськім воєннім кораблі втік до Константинополя. Україна позбулася московського чорносотенного імперіяліста але заце мала на спині червоного московського імперіяліста: більшевиків.

Рівночасно з писаними в горі подіями, мирова конференція в Парижу, неначе використовуючи розбиттє України на два табори, це впріканнє і зраджуванне одні других, актом з дня 21 падолиста віддає Східну Галичину в мандант Польщі на протяг 25 літ.

Початок 1920. року застає таке положеннє на Україні: галицька армія під командуваннєм ґенерала Тарнавського, в числі 28,000 люда (инші остали при Павленкови а ще инші злучилися з більшевиками) стоїть на лінії Будка коло Жмеринки по стацію Розьдільна. Вона навязала знова взаємини з українською армією і помагає їй в боротьбі з більшевиками. Селяне скрізь по Україні бють останки Денікинців і повстають рівночасно проти більшевиків. В околиці Липиці стоїть на чолі повстання отаман Тютюник, в околиці Гайсина отаман Волицець. Область Елисаветграду заняв Махно на чолі 30,000. повстанців. Загально панує серед народа переконаннє, що до весни більшевиків на Україні не стане.

По деклярації з дня 2. грудня 1919. року українське правительство вело дальше переговори з польським, які на якийсь час були перервані і остаточно дня 28. квітня появив ся маніфест начальника польської держави, датований днем 26. квітня 1920. а рівночасно і універсал Петлюри яким повідомлялося, що Польща і Україна заключили договір в цілі спільної війни проти більшевиків; Польща визнає самостійність України і зобовязується подати мілітарну поміч. Але якою ціною? Осі точки цего соромного, ганебного договору, який на вікн остане чорною плямою на нашій історії:

1. Польща признає незалежність української держави, котрої західною границею мають бути Дністер, Збруч, кремянецькі узгіря, східна границя рівенського повіту, полудньова границя мінської губернії і Прип'ять.

2. Польща признає уряд Петлюри та не признає совітського уряду на Україні.

3. Україна обовязується дати Полякам на своїй території такі самі права, які дасть Польща Українцям в Галичині.

4. Земельну справу полагодить українська конституанта.

5. Польща заключає з Україною військову конвенцію в цілі визволення України. Польська армія піде з українською по Дніпро. Не торкаючися претенсій України до українських земель на лівому березі Дніпра, Польща обмежиться лишень до очищення Правобічної України. За Дніпро польська армія не підс.

6. Столицею української держави буде Київ.

Діточий відділ „Провидіня" сош. св. Духа ч. 15. в Н. С. Пітсбурґ, Па.

7. В мирових переговорах з Росією Польща домагається звороту земель з 1772. р., а згодом віддасть українські землі на схід від згаданої в горі граничної лінії українській державі.

8. Польща застеріє собі право перевозу до українських пристаней Чорного моря.

Повторилася історія з дня 2. грудня 1919. Як тоді, так і тепер Польща потрібувала якогось документу, щоб виказатися перед світом, що вона не в заборчих цілях йде на Україну, але запрошена „союзним" правительством. А таксамо вона потрібувала документу, що не насильно загарбує українські землі, але бере їх на тій підставі, що самі Українці їх зрікаються.

Поляки дійсно вдарили наступом на більшевиків дня 25. квітня, які подалися в зад з незвичайним поспіхом. До двох тижнів більшевиків виперто майже з цілої правобережної України і дня 5. мая польсько-українські війска вмашерували до Київа. Та Поляки ледви пять тижнів могли вдержатися в Київі і коли зачалася більшевицька протиофензива, були приневолені вже 14. червня опорожнити Київ і податися на захід. Весь перебіг війни ще надто свіжий в памяти, щоб його тут переповідати. Всім ще свіжо в памяти, як Поляки побиті, опісля за французькою допомогою спаслися перед розгромом і заключили мир з більшевиками, оставляючи Петлюру. який сповнивши своє завданнє, тепер вже Польщі був зівсім непотрібний.

Українська армія, яка в часі польського відвороту відступила до Галичини і тут боронила скрайного крила польського фронту перед більшевиками, дня 20. вересня на лінії Гусятин-Копичинці Васильківці-Скала переломила більшевицькі лінії над Збручем і перейшла ріку і заняла Камянець. При допомозі повстанців стала посуватися в глуб України і дня 14. жовтня по десять-дневнім затятім бою здобула Винницю.

Рівночасно ціла Україна зістала обнята пожаром селянських повстань. По всіх усюдах творяться збройні ватаги, які обсаджують значні простори краю. І так: в околиці Київа і правдоподібно сам Київ, який опорожнили більшевики ще з початком жовтня держить в своїх руках відділ повстанців під командуваннєм атамана Струка, якого відділи сягають по Остир, Мозір, Овруч і Радомиль. Околицю Бородянка, Малич, Бруссілов і Макаров занимає баталіон імени Залізняка під командуваннєм отамана Волошенка. В околиці Фастова, Василькова і Білої Церкви оперують відділи отаманів Підгірського і Гончаря. В околиці Трипілля

стоять відділи поручника Цигана. Відділи Ромашка занимають залізну лінію Київ-Гребінка і Київ-Мізинь. Лінію Конотоп-Ніжин занимає свіжо сформований „полк смерти" під командуванням отамана Івана Сірка.

Всі обітниці і спроби більшевиків перехилити населенне України на свою сторону не доводять до ніяких успіхів. Національна свідомість на Україні зробила задивляючі поступи і народ вже отверто бореться під кличем: Україна для Українців!.. Геть всіх заволоків з української землі!..

І дні більшевиків на Україні почислені. Народ України, держаний століття царським правительством в неволі, як здавалося, зівсім вже зденаціоналізований, за кілька літ майже довершив чуда: прозрів і пізнав хто він, ким і защо закутий. І нині цей народ сам взявся себе визволяти. В него проявилася воля здобути собі свободу і завівшися вже стільки разів на всяких чужих помочах нині він покладає вже тільки на свої власні сили. А де єсть воля, тверда неначе скеля і неподатна як криця, там мусить прийти побіда. І тому, хоть як чорно на око представляється справа самостійности України, вона нині єсть в дійсности ясніїша, як ми самі це бачимо. Теперішна зима після людських обчислень повинна принести остаточну побіду. І замає гордо синьо-жовтий стяг на старинних стінах, золотоверхого Київа; і справа Галичини зачинає прибирати якійсь ще неясні вправді але рожевійші для нас вигляди; і — повторюємо рік 1921. здається буде нашим роком визволення і подвійної побіди, колито „помоляться на волі невольничі діти" і обнімуться у згоді і любови обєднанні рідні брати.

Тов. український Сокіл, від 78. „Провидіня" в Вонсокет, Р. Айл.

КРИНИЦЯ КОХАННЯ.

Проснувсь опівночі вельможа,
З дубового піднявся ложа,
Почервонів як рак . . . . .
. . . . . Так, так, так, так!
В городі жінка і співак.

Ще раз зиркнув в вікно. „Повія!
Знайшла голубка соловія,
Нехай же їм смага"! . . . . .
. . . . . Га, га! Га, га!
Тут мало, батога.

Така нечувана зневага.
Вельможна паня і бродяга,
Мандрований співець! . . .
. . . . . Хоч я старець
Зроблю цим любощам кінець.

Великий гріх, велика кара
Буде, — від мої чести, вара!
Запамятає всяк. . . . .
. . . . . На гак! На гак!
Вельможна паня і співак.

* * *

А там в городі соловії,
А там, в городі квіт лелії.
А там, в городі серце мліє.

„Моя ти зоре, мій ти раю,
Моя ти тишна роже в маю.
Без тебе я життя не маю.

Куди не гляну, де не стану
Я за тобою з туги вяну.
Як віск від твого зору тану.

Чому мовчиш, не мовиш слова?
Хіба тобі не люба мова.
Хіба не по душі розмова?

Щетрохи й днина розгориться,
Ще трохи і наш сон скінчиться.

Чому мовчиш?" ... Вона: „не знаю.
Чи бачиш тії тіни в гаю,
Як в тінях, в смутку потопаю.
Я тут, з тобою, в огороді,
А присягала воєводі.
Так довше, милий, жити годі!"
А він: „любов присягу зносить.
Гляди! Весь світ кохання просить.
Якіж пахучі твої коси!

Які палючі твої очі,
А груди, груди, які дівочі.
Страхи-ж твої, страхи діточі.

Що буде завтра — воля божа,
А нині ти розцвила рожа, —
При чому тут старий вельможа?"

**
*

„При чому я? Га, подлий чуро,
Ти ненастроєна бандуро,
Й ти бабське кодло! Вже я вам,
Почути свою руку дам,
Вельможну руку!"

Похнюпився і лоб старечий
Під тиском дум упав на плечі
Фотелю різбленого. З віч
Як блискавки у чорну ніч
Бють іскри помсти.

Готовий план. Старець здрігнувся,
Неначе молодим почувся.
Мов гасла ватра, а він знов
До неї кинув свіжих дров.
Сухих дров помсти.

Піднявся встав і ходить, ходить.
Чому же сонце ще не сходить,
Пощо ця ніч? Пощо весна?
Коли йому не має сна,
Нема спокою?

Гукнув на слуг. „Ціла палата
Вбірається нині, як у свята,
Сторожа, служба і ввесь двір,
На знак мій най дає позір.
На знак в долоні.

Чи зрозумів?" — „Так ясний пане!"
„На даний знак мої дворяне,
Кожній з почотом вірних слуг
Біля криниці в полу-круг
Уставляться. . .

Тепер іди!". . . . Слуга в покорі
Склонився й вийшов. В корідорі
Спинився й каже: „Чую знов
У воздусі щось ніби кров,
Мов подих смерти"

**
*

Заходить сонце. До каплиці
Ідуть на молитву черниці.
Мов тії тіні ночі сірі,
Що сновигають по під мури.
А на замковому подвіррі
Дворяне, служба, військо чури
Метушаться і суєтяться.
Немов вони кудись спішаться

Щось тривожне.
Невідоме й непереможне
Над ними висить, щось „вельможне."
Так іноді зак вдарять громи,
Дріжить тонке стебло соломи,
Й дуб не шумить мов пильно слуха,
Коли зірветься заверуха:
Зірвалася. . . . .

Вікно втворилось.
Й обличчя в ньому появилось,
Грізне, як на старій іконі
Задимленій.

Плес у долоні —
І парібки, і молодиці,
Шляхотне паньство й пристойний люд,
Навіть дітвора до криниці.
Біжить на суд.

**
*

„Чи любиш ї?"

Ще більш ніж власне
Своє життя, що скоро згасне."
„А ти його?"

„Питайсь землі
Що тліє в осінній млі,
Чи любить сонце?"

„Так? То гарно.
Як бачу, ви жили не марно.
А все ж таки цікаво знати,

Бр. св. о. Николая від. 116. „Провидіня" в Бутлер, Па.

Чи правда це? . . . . . Сей час звязати
Її і вкинути в ведро. — його
До журавля намісць колоди
Вчіпити! Так. . . Тепер най сходить
Неначе сонечко румяне
Його обличчя, ціле в грани
І очі, що вилазять з лоба.
Отсе буде кохання проба. . . .
В ведрі вельможна, а співець
Знайде на висілці кінець.
Він же і так літав думками
До хмар і пасміхавсь над нами,
Над сивим волосом старечим,
З висот піднебних.

Та до речі!
Послухай чуро! Маєш ніж.
Як що тобі бандура мила,
Й коли не хочеш, щоб тужила
Вона по тобі, шнур відріж. —
І — вольним будеш.

А вельможна,
Та віроломниця безбожна,
Впаде в криницю, як в могилу.
Отсе тобі даю я силу
Над жизню власною!"

А він:
„Над жизнь таку волю я скін.
Разом нам жити і вмірати,
Не хочу твої ласки, кате!"
І ніж відкинув. . . . . Воєвода:
„Вважай що робиш, хлопче! Шкода
Твого життя!"

Й гукнув на слуги,
Щоб ніж йому подали в-друге.
Та бандурист, хоч в муках гинув
Нечайно в-друге ніж відкинув.
„В останнє я до тебе мовлю,
Пок не зайшли ще очі кров'ю,
Спасай життя і шнур відріж.
Співак приняв у руки ніж.
Приняв, підняв і в ту хвилину
Ножем, як громом з неба кинув,
У саме серце - - воєводи. . . .

А сонце сходить і заходить.
Нема давно вже воєводи,
Заглухли замкові городи.

Мовчать високі, сірі мури,
Не суяться слуги — чури,
Не чути голосу бандури.

Вже спорохніли тії руки,
Що добували любі звуки
Пісень кохання і розлуки.

Тільки осталася криниця
З неї хрустальная водиця
З ведра в дубовий жолуб ллється

Біля криниці в вечір, зраня
Чути цілунки і зітхання.
І звуть криницею кохання.

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

МОГИЛА БАБА

(Волинська легенда).

Безмежні простори. Навкола тиша. На далеких обріях маленькі кучеряві хмарки, які нагадують білих баранчиків. Над похилими лавами золотого колосся стомлено дзвонять жайворонки. Повітря бренить глухо і разом з тим — гучно, що нагадує зітхання велитенського органу.

Волинь завжди чарувала мене. Тим більше чарувала вона мене зараз, коли я так довго не бачив її квітчастих ланів, так багато витужив за ними.

Йдучи вузенькою польовою доріжкою, мені не хотілося ні думати, ні марити, ні спочивати. Моє серце, здавалося, цілком перестало битися, а душа була сповнена упоєнням спокою.

Мені самому було так гарно. Обіймав красу полів і не міг обняти її.

Иноді мою увагу зверпали на себе дві-три ворони, які часами зявлялися над дорогою і, гугняво кракаючи, спускалися до долу...

— І невже вони живуть триста літ? — сама собою виникла думка.

В одному місці, край дороги лежав здоровезний дохлий пес. Се, властиво й розбудило рій думок про „бренність" „суєту суєт" і т. и. Спина цього пса вже встигла облізти, а живіт набубнявів і здувся. Стиснувши пальцями носа, я побіг бігом і біг так довго, аж заким в моїх грудях нестало духа. Біжучи, старався не дихати, але гострий дух дохлятини пронизував мої легіни й паморочив мізок до того що я мусів стати й передихнути трохи.

Стоючи на одному місці і вдихаючи в себе чисте повітря, я думав про те, що — не все то й вмірає остаточно, що є навіть особлива краса переходу в инший світ, до иншого життя...

В цей час мої думки порушились. Десь з далека долетіли звуки тужної мельодії. Прислухавшись трохи, я зрозумів, що то тужить пастухова сопілка. Сам не знаю через що саме, мені так страшно забажалося бачити того невідомого чоловіка, що вмів так божественно тужити...

Пройшовши півтора гін, я вийшов на широку толоку, яка розцвітала диким романом та червоноголовими будяками Від толоки дихало пустелею, але повітря було значно лекше від того, що там, між лавами спілого колосся. Недалеко від мене паслась сільська череда, коло якої ходив невеличкий хлопчик, як видно, — підпасач. Трохи осторонь, на високій могилі, простеливши під себе свиту, сидів старий дід і грав на сопілці. В соломянім капелюсі, зашмарованій, сірій, майже рудій сорочці, широких вибійчаних штанах і стоптаних постолах, — нагадував собою щось давне, старе, занедбане й забуте.

Бр. св. о. Николая від. 116. „Провидіня" в Бутлер, Па.

Побачивши мене, він перестав грати. Я підійшов до нього і чемно промовив:

— Ви чудово граєте. Я слухав і не міг наслухатися.

— А хто вас просив слухати — кинув він суворо.

— Як-то так — спитався я, спантеличений його словами.

— А так.. — Я тільки для себе граю... — кинув мені понуро.

— Вибачайте! Мені здається, що такий хист грішно ховати від людей — сказав я йому.

Він не промовив нічого. Нерухомий, як кам'яна потоба, сидів і глубоко-замисливими очами дивився через мою голову кудись в далечінь, наче загіпнотизований.

Дивлячись на його засмалене сонцем, мідяного коліру лице, я думав про загадковість таких пастущих натур, які так рідко стріваються в наші часи. Отсе тихе марення під отвертим небом від ранньої весни і до пізної осени, безумовно відбивається на самім життю таких людей.

Хто знає про що він думає зараз, дивлячись он-туди, в безмежну далечінь... Чи думає він про сувору зиму, чи марить богатими жнивами, після яких і його нагодують як слід... Оттут його серце і оттут його душа, — живуть, марять і творять. Над його головою світить сонце, проходять громові хмари, запалюються й вгасають блискавиці, а він все це приймає в нутро своєї душі її все перетворює в пісню...

Та, чи один тільки він. Безліч таких пастухів жило й творило. Український чорнозем не зраджує їм і за їх любов, відплачує чуттям життя, творчою інтуіцією й поетичним натхненням. Пастухам і пасічникам невідома історія свого краю, але однаково, всі вони виспівують козаччину, переказують легенди про гайдамаччину, згадують „чесного розбійника" Кармелюка й марять прийдешніми днями мужицької волі„

Якісь окремі фрази з півзабутої думи, несподівані слова захоплення якимсь особливим зявищем життя, при допомозі творчої інтуіції якого небудь пастуха складається в новітню композицію й переходить з села в село, заким не обійде всієї України й заким не розбудить нових думок, нових бажань, нового настрою...

А в той час як весь народ співає нову пісню, десь на могилі сидить творець тієї пісні і суворо запевняє, що він „для себе грає"...

Є в цьому щось справжнє, скромне і святе. Так дивиться на своє местество тільки справжній творець. — Для себе грає, а всіх чарує...

В той час, як я так думав, постать пастуха нервово заворушилася й кашельнула.

— Це я про Могилу Баба грав — сказав він, не дивлячись на мене.

— Яку таку могилу? — спитався я його.

— Та отсю-ж, що сидимо на ній! — віповів.

— Щож це за могила?

— Стародавня. Розказують що в ній гетьман Мазепа заховав великі скарби.

— Що-ж про це пісня така є, чи що? — запитав я знову.

— Пісні немає а тільки розказують... Через те я й грав,

що слів не знаю... — відповів пастух.

Відповів і затих. Вичікуючи від нього дальших слів, я присів на зелений спориш, яким обросла вся могила і запалив цигарку. Пастух поглянув на мене з під лоба і знов заговорив:

„Як йшли на Україну Шведи, то наш гетьман Іван Мазепа провадив їх сюдою. Стрінувся він з ними десь аж коло Почаїва, в Білій Криниці, чи що таке, а переговори й спілку провадив по дорозі. Оттут, де ця могила, кажуть, він своїм табором стояв і в Сіньгурах церкву будував...

„Післятого, як між гетьманом і Шведами прийшло до остаточної згоди й було вирішено йти за Дніпро, — населення дуже жалкувало, що вже не буде такого добра, як було підчас гетманського таборового постою. До того-ж часу тут люде не знали спокою через королівських посіпаків, а зараз знов мало бути те саме.

„В той день, як гетманське військо вже мало вирушити в дорогу, до гетьмана прийшло багато селянських та міщанських посланців, які на вколішках благали, щоб він їх не кидав на призволяще...

— Зглянся, гетьмане! — казали посланці. — Не кидай нас на глум панам! Нам так було добре з тобою. Як що сам не можеш залишитися, то залиши нам хоч кого небудь із своїх вірних слуг, з якими ми спокійнішеб жили й не дріжали за своє загорьоване добро!...

— Добре! — сказав гетьман. У вас залишиться мій сотник Баба, з яким залишаться і всі мої скарби... він буде боронити вас, й ви йому допомагатимете зберегти моє добро, яке залишаю на нього. Це добро не моє власне, а належить всьому нашому народові від Стирі аж за Десну... Тоді, як зборемо ворога, це добро допоможе нам зробитися нам славними й богатими між усіми Москалями, Волохами, Литвинами й Поляками... А як би ворог зборов нас, то сотник Баба мусить разом з цим добром закопатися в землю й чекати цієї години, коли вся Вкраїна знову вільною стане... Тоді знайдуться такі люде, що відкопають мого старого сотника Бабу, а разом з ним знайдуть всі дорогоцінні скарби...

„Вклонилися низько селянські і міщанські посланці, тай розійшлися по своїх селах. Як почули люде про гетьманську ласку до них, то вже й сами не знали, як провожати його, чого бажати йому.

„Всі шляхи і доріжки, кудою тільки проходило гетьманське військо, були вистелені татарським зіллям та рутоюмятою. Люде, одягнені в святну одежу, стояли скрізь і всюди понад шляхами й сердечно бажали йому всякого добра.

„Пішов гетьман із своїм військом аж за Дніпр широкий, а на місці залишився його сотник Баба. Як там було, що там було, — невідомо. Але відомо гаразд, що доти спокійно жилося, доки з під Полтави не надійшли страшні вістки про погром Шведів і гетьманського війська. Затужили тоді всі волиняки, таї кинулися до сотника Баби: „Веди нас! — просять його. Ми хочемо стану-

Співацьке товариство ім. Т. Шевченка в Філаделфії, Па

ти в пригоді нашому гетьманові!"

— „На кого ж я скарби залишу?! став бідкатися сотник Баба.

„Але не прийшлося йому довго бідкатися. Пани якось дочулися про гетьманські скарби й вирішили їх до своїх рук прибрати.

„Несподівано, одної темної ночі на козаків напали пани і майже всіх знищили. Врятувався тільки один сотник Баба, який зібрав коло себе чималий загін з селян та міщан і розпочав з панством уперті змагання...

„Коли сотник Баба встиг на якийсь час оборонити себе й відсунути всяку небезпеку від доручених йому скарбів, то селяни в один голос закричали: — „Поділити!... поділити"!..

— Як же його ділити як це добро всього народу... — старався доказати селянам свою правду сотник Баба. Але селяни захотіли зробити по свому. Зібралися на „чорну раду" й вирішили:

— „Гетьман розбитий а через це його добро наше!... Поділити його так, щоб і пани нічого про це не знали"!...

„Але як тільки хтось доторкнувся до одного мішка з золотом, як враз його рука всохла аж до самого плеча. Злякалися бунтарі і відступили на зад. Тоді сотник Баба наказав: — копайте глибоку яму. Складайте туди всі скарби, на скарби покладете мене і так насиплете високу могилу, щоб цілі віки могла стояти... Хай сповниться воля нашого безталанного пана гетьмана!"...

„А тоді всі люди зробили так, як наказав сотник Баба. Викопали глибоку яму, посклали туди всі скарби, на них поклався сам Баба і так засипали її...

„Цілі віки стояла ця могили і ніхто її не чіпав. Свої люде шанували її, Поляки боялися, а Москалі нічого не знали про неї.

„Але оттак, літ тому з сорок, приїхали сюди з Москви якісь пани і стали скрізь чогось шукати. Лазили вони скрізь, лазили і нарешті прилізли до могили Баба. Щось з цілий тиждень оглядали вони її, аж поки не приїхала поліція. Тоді поліція зігнала сюди пів села і заставила розкопувати цю святу могилу.

„Копали день, другий, третий і аж на четвертий докопалися до якихось величезних бочок. Тоді московські панки так зраділи, що просто страх. Одні наперед другого пруться до ями, мало-що не опадають до неї, Але один панок, з окулярами на носі який був між ними найстарший, сказав: — „Не хвилюйтесь, спочатку полізу я, а потім ви"...

„Взяли цього пана на линву, тай спустили в темну яму. Чекають його годину, чекають другу, а він наче й забув за всіх. Стали тягти линву назад і як витягли то побачили, що той пан весь посивів і одубів. Прикликали лікаря, але той тільки рукою махнув і не сказав нічого.

„На другий день все село зійшлося до розритої могили. Прийшов навіть старенький піп, якому вже до ста літ доходило і який старі звичаї шанував. Люде між собою гомоніли, що не слід було панам розкопувати таку могилу, а пани

говорили щось про „испорченый воздухъ"....

„Як в обідню пору стали туди спускати якогось здорового молодого пана якого не встигли ще спустити до половини ями, як він крикнув — „назад"... Витягли його, а він ледви дише. Колиж прийшов до памяти, то промовив: „Там страховище!"...

„Тут прийшов старенький піп і сказав: „Спустіть мене туди. Я вже старий і мені нічого не треба, нічого не жаль. Може мені вдасться побачити отсе страховище"...

„Спустили старенького попа, та й чекають. Пройшло з годину. Думали що й з ним те саме трапилось, що й з иншими. Коли тут заворушилася линва. Стали тягти старого попа живого й здорового.

„Спершу всього він став на схід сонця, тричі перехрестився, а потім повернувся до людей і сказав: „Там сидить сотник Баба. Він сказав, що кождий хто тільки посміє поворушити чергу призначених літ, — смертю умре! Доти, поки ще не прийшов час, ніхто не може навіть і доторкнутися до скарбів тих!"... — Сказавши так, старий піп похитнувся і впав горілиць. Коли його хотіли підвести на ноги, то побачили, що він вже мертвий...

„Схвильовані цим люде стали нахилятися над ямою, стараючись побачити її дно. І стало так, що майже всі побачили сотника Бабу. Він сидів на залізній бочці і суворо дивився в гору... Він був старий і сивий, але його очі палали вогниками...

Це тяглось всього одну хвилину, а потім видовище зникло і з ями почувся такий прикрий дух, що не можна було дихати.

„З наказу поліції було засипано яму й вирівнано верх могили, як то було ще до розкопки. Стоїть вона і до наших пір, все чекаючи, коли настане слушний час"...

Так закінчив свою розповідь старий пастух. Я, подякувавши йому за „казку" вже хотів йти, як він затримав мене:

— Почекайте. Я ще вам „гор-лицю й воробця" заграю..

Я залишився слухати „горлицю й горобця," але сказати по правді, в цій грі не було того, що було в попередній... Тоді він грав „для себе", а це вже для мене.

На заході здіймалися попеластосиві хмари, які здавалося, от-от закриють собою сонце. А сонце хилилося все низче й низче, закінчуючи своєю ходою гарядий день.

Пора було до дому. Прощаючись з пастухом, я ще раз подякував йому за чудову казку...

1920 року 30. VI., м. Київ.

Співацьке тов. ім Лисенка, в Йонкерс, Н. Й.

В ЧОТИРОКУТНИКУ СМЕРТИ

Ідуть.

Сонце ще міцно гріло, наче хотіло нас переконати, що літо ніколи не скінчиться. Але серпень вже виразно глядів з кождого листка, з кожкого садку та городику. Показалося перше „бабє літо." А за ним і чутки: ідуть наші...

— Одні?

— Ні. З Галичанами.

— Вже перейшли Збруч.

— Спільними силами! — Слава Соборній Україні!

Линули чутки, наче весняні ластівки. А вслід за ними неслися тяжкі, як сталь, гарматні звуки. Стрясали вони небо. Здрігнулася земля. Земля, пілляна безвинною крою, покрита безмінними могилами розстріляних.

— Ідуть...

— Наші. Галичане. Вже близько. Коло міста.

Винниця здрігається, мліє. Свист куль, гарматні вибухи, похід жаху та смерти.

Але терпеливо чекаємо. Краще вмерти, аби прийшли, аби засяло рідне сонце.

Неприятель відступає. Винниця здобута.

І знову бій, і знову в ній неприятель. Нарешті — рішаюча перемога.

— Галичане, Галичане! — лине з усіх боків.

— Слава братам!

Щирі, сердечні вітання.

Неприятель відступає усе далі й далі...

Горять стрільці.

Здається, що горять не тільки тіла, але й саме посітря лікарні.

— Леду!

— Нема.

Товариші, білизни...

— Нема. Нічого нема!

Нема навіть місця для слабих. Лежать по двох на ліжку. Лехать на голій підлозі, в коридорах.

Ще привозять.

— Неможемо приняти. Нема місця!...

Кинули й поїхали.

Всі лікарні переповнені. Всюди пекло. Всюди царює смерть.

Входить перелякний стрілець.

— У мене, мабуть, тиф: голова болить.

— Ніякого тифу у вас нема, ідіть до дому.

— А я гадав... І горячка є.

— ідіть, ідіть...

А через день його вже привозять.

Випустіть нас ми вже здорові, — благають бліді, як тіни стрільці, — їсти хочеться...

— Знаємо, але як випустити, коли в вас білизни нема... та ще не зроблено десінфекції одягу.

В ночі втекли.

Ходять по хатах просять їсти. А на них — старі вороги — воші.

Зараза шириться. Тифозні тут, тифозні там.

18.000.

— Ну що?
— А той?
— Помер.
— Вмирає.
Тільки й чути.
— Помер лікар. Помер такий-то доктор, літерат, старшина.
— Помер Евшан.
Помер. Затихла його муза. Не чути його смілого голосу.
Жах охоплює душу. Підкошує останні сили. Розвіює енергію.
Армія тане. вмирають **сотні,** тисячі. Вмерло вже зверх десять тисяч.
На вулиці чутно жалібний марш. Попереду йде греко-католицький священик. Сумне його обличча. За ним на возі три труни, на другому — ще дві.
Стихли мідні звуки.
І зі спалених губ, може вже й тифозних, лине зворушливе:
— Свя-а-тий Бо-же...
І так, що дня. По кілька раз на день.
Вже нема змоги возити небіщиків на далекий цвинтар.
Решта найшли собі місце вічного упокоєння поблизу лікарні на братському цвинтарі. Близенько. Зручно. Виніс, закопав і іде за другим...
Так, наче баньки на воді, зникали герої, невидимі для ока громадянства.
Менше трун бачив Винничинин і став спокійніщий. І вжахнувся щойно тоді, коли почув:
— Їх 18.000!...

Жорстокий „бій".

На вулиці рух.
В казарні знову заграла музика. Панночки, пані поодягалися в ті дорогі сукні, які ще недавно добре ховали від ока „товаришів".
На вулиці старшини. Гарні, чистенькі вбрання. Жовті та чорні блискучі чоботи та черевики, мягкі рукавички. Як сніг білизна. Одним словом — шик.
А там, на Замості, Старому місті, в реальній школі і инших місцях — запеклий „бій' стрільців. Вони, ці бліді, змучені, голодні обдерті герої, розташувалися на горах, у садках, на підварках. Поздіймали калісони, сорочки. У деяких їх давно вже нема. Піт та нужда давно їх зїли.
Стрільці заняті. Вони все забули, нічого не бачуть, нічим не цікавляться. Вони навіть перемогли почуття сорому.
Їх захопив „бій" з найстрашніщими ворогами — вошів. Цих ворогів — цілі полки, цілі дивізії в кождій сорочці, в кождих калісонах. Цілі розвідки їх на мундурах, на штанах.
Стрільців кличуть на каву, але вони не чують: вони бють, з запеклістю бють воші. Тільки й бачите роботу великих пальців запалених рук, тільки й чуєте звуки: Трісь, трісь... .трашнй цей бій, який й ніколи не зникає з людської памяти.
Деякі стрільці вже втомилися, вже не бють вошей, а просто згортають їх на землю.
Нарешті вечір перервав цей бій. Втомлені стрільці заснули мертвим сном.
Але в ранці бій відновився.
І так тревав він кілька днів.

При денікінцях.

Листопад.
В редакції газети „Шлях". Галицький старшина, з пресової кватири. Його слухають.
— Нас обвинувачують... на-

Тов. Співацьке „Боян" при церкві св. Вмч. Димитрія в Картерет, Н. Дж.

зивають зрадниками... всіх загалом. А хібаж наші стрільці знали що-небудь? Хібаж їх питалися, коли заключали союз з нашими ворогами?

Йому ніяково. Він хвилюється. Боїться, що йому не вірять.

— то робили верхи, наші пани, а не ми, не стрільці. Правда, тиф відняв у нас всі сили. Але вірте, ні стрільці ні ми не з ними. Ми знаємо що ми з вами одно... й при першій змозі ми порахуємося з своїми панами!

Він на хвилину замовк, опустивши очі. А коли підвів їх, вони були вохкі і блестіли.

— Не повинна пролятися братська кров. Стрільці невинні. А мимо того проти них ведеться агітація. Селяне хвилюються, готові їх бити. Це булоби страшне, страшне. Стрільці не винні, хібаж дійде до розливу крови!...

В його голосі відчувався жах і муки.

— Щож робити?

— Напишіть, зясуйте населенню, заспокійте його, стримайте його руку... Ні, це булоби щось страшне...

Йому дають згоду.

І він одразу відживає, наче йому дарували життя.

Володимир Островський.

ХЛОПЕЦЬ З ЧОРТКОВА.

Ніяк не забуду!

В хвилях суму, чи трівоги, він все приходить мені на думку і я бачу черти його лиця. І його слово глибоко врилося в мою душу. Читаю пригноблюючі вісти з поля битви, і знов його бачу. Читаю лайливі статті українських часописей і — його хочу побачити й забути погану, грубу лайку усіх самоїдів! Слухаю лайливі приватні порахунки високих державних мужів і знов — він мені на думці! В ночі не береться сон моїх віч і знов — його бачу! Так йде вже другий рік!

Хтож бут той в і н?

Я й сам н знаю його імени. Мав десь записане те імя в деннику й згубив! Та чи річ в імени? Хоч і не відоме мені його імя, розкажу про нього.

Ми переходили Збруч коло Скали дня 16-го липня 1919 року. Чудовий день. Сонце пражило, на небі хмарки, вітрець не повівав. Ясно та погідно. Коли в такий день відбувається весілля, говорять старі свахи: щасливі будуть молодята увесь вік, бо Господь зіслав у день їх свадьби чудове веремя!

... Чудове веремя!

Та ми не обходили весілля. Галицькі війська не мали муніції. Ляха розбили коло Бережан, загналися майже під Львів і — вертались. Не стало бобу! І ми переходили Збруч. Всі казали: ідемо по муніцію! Перед Різдвом вернемо! З побідою вернемо домів! З побідою!

Над Збручем зіскочив я з воза й хотів зірвати на спомин пару цвітів. Ще галицьких! Знайшов полин і бодяк над Збручем коло Скали. Зірвав і те та сховав на спомин. Гіркий полин і колючий бодяк.

Над Збручем ми стали спочивати.

Через малий, недавно збудований міст переходили несчислимі

маси людей. Ішли довгі ряди наших військ. Кілько було між ними таких, що йшли в поході від 1914. року по нинішний день? Галичину перейшли вони вздовж і впоперек! І Угорщину! І були в Італії,Бельґії, Франції, Україні й широкій Росії! Аж в останніх місяцях станули на своїм українськім фронті! Билися під Львовом, робили відворот від Львова по Борщів, а потім назад гнали польські війська перед собою знов під Львів і знов вертались без муніції — за Збруч. Вертали зголоджені, обдерті, деякі босі, та з чолами підненесеними в гору! Ішли по чорний біб!

Перейшли цілу Австрію, Німеччину, Бельґію, Сербію, Україну, Польщу, Альбанію, Румунію і Росію! Багато з них було в російськім полоні, в далекій Сибірі, в Туркестані, були залогою і в Єрусалимі! Ріжні світогляди, ріжні культури попричіплювалися до них та пустили своє коріння, але вернули з кінцем 1918. року на рідню землю і всі стали тут жити одною думкою, одним новим сном. Витратили сили по всіх закутинах Европи, а навіть Азії, проливали кров за всіх і вся аж з кінцем 1918. року стали в своїй рідній землі й собі будувати хату.. . . Нині відступали по той чорний біб, що дає волю!

За військами та між ними їхали довгі ряди збігців. Кого тут не було?! Їхали урядовці тої держави, що валилася, попи, міщане, мужики — втікали всі ті, що не хотіли пережити хвилі ганьби, ні хвилі не бути під чужим ярмом. Вониж вже були на волі! Їхали матері з малими дітьми. — Мужі і рослі сини були в війську. Ішли дівчата в військових одностроях, з крісами на плечі. Ішли селяне з клунками. Мовчки та поволі. Над Збручем звільняли усі хід, якби якісь невідомі нитки тримали нас всіх, не пускали на другий бік Збруча. Ми всі ще чекали, що може, і ще може станеться якесь диво і ми не будемо мусіти переходити!

Але ми перейшли!

. . . Коли було вдивитися в ту масу військ і вдуматися, щезала дійсність, а являвся сон. Здавалося, що це не відворот галицької армії в 1919 році — а це давні галицькі полки встали з перед віків! З перед тисячу літ встали полки, що з Олегом ходили на Царгород, що воювали за часів Василька, Володаря, Ярослава Осмомисла, Романа, короля Данила. . . . Воскресли по тільки — тільки сотках літ до нового життя, нової боротьби!

З нашого товариства став хтось нарікати, що ми розбиті і пропало все. А другий відповів:

— Чи тому десять, пять, а навіть два роки ти снив, що на свої очі побачиш живі галицькі полки?! Що встали із мертвих?! Із давніх городів, з Перемишля, Львова, Теребовлі?! Правда; Нині вони розбиті — але вони є! живуть! Не мають муніції? — але вони її знайдуть і знов на своїх крісах винесуть волю!

Клонився день. Сонце заходило. Через міст на Збручі та вплав через брід переходили дальші полки Старі жовніри, що то робили вже не один відворот, нераз кричали при приступах „гур-ра”! і нераз кровавили ворогів та нераз обливали кровю своє тіло — нині плакали. Переходили Збруч, звертали свої очи на другий бік, де покидали свої родини. Затискали зуби й кулаки!

Перейшла нова сотня. Сотник підійшов до нас.

— Дайте закурити! А то вже цілий день не курив! І хліба нині я не бачив!

Його Святість, Венедикт XV.

Знайшовся хліб і пару папіросів. Закурив. Лице його вигоголилося й він каже:

— Бачите того малого? — і вказав на малого хлопця, що крутився між жовнірами. — То він!

— Хто він? — спитали ми.

— Він! Його історія осьтака. Був послугачем в аптеці в Чорткові. Малий хлопець зі села, що скінчив мабуть першу клясу ґімназійну. Мовчазливий, пильно сповняв накази і гірше служив — як всі наші люде. Властитель відносився до нього — як от до слуги. Чи хлопець був Українцем, чи Поляком? — властитель — сам Поляк — не питав. Що могло йому на тім залежати?! Властиво він і не припускав, щоби хлопець там дуже акцентував свою приналежність. Усю війну служив хлопець в аптиці та ніколи й не виявляв „жадного наклону до політики" — як аптикар потім мені казав.

Аж одного дня сталося дивне диво. Поляки дійшли аж до Чорткова, та ми наперли нечайно від Борщева, насипали їм за шкуру бобу й пігнали їх далі. От тоді й сталося із хлопцем щось дивне. Умився, причесав'ся та причепу-

рився як до церкви, натерхав свій наплечник тай каже то аптикаря.

— Я йду!

— Куди?

— Кудиж?! Я Українець — в українське військо.

Аптикар здивувався.

— Ти Українець?! Аджеж ти був так довго в мене й того не казав! Пощо тебе там?!

— Іду воювати! Бити Ляхів що лізуть на нашу землю!

Аптикар розсміявся.

— Ти воювати?! Щож ти один поможеш Українцям?!

— Один?! — відповів хлопець — Пане аптекаре, ви важите ліки і одно зерно сюди, або туди — рішає про життя або смерть! Так і в часі битви на війні часом один рішає про всю виграну! Ану тим одним, що переважить, буду я! — Наплечник на плечі тай пішов!

— Отсе той, що я показував його! докінчив сотник.

Ми покликали до себе хлопця. Станув здоровий, жвавий хлопець, міг мати яких сімнайцять, або вісімнайцять літ. Кругле лице й слабий чорний заріст. Орлиний ніс й живі палкі очі. Усміхався. Вже був на пів по війському. Військові завитки й широкі військові штани, мужицька вишивана сорочка й шапка з тризубом. Станув перед нами і як старий бувалий ударив закаблуками.

— Чого ти вступив до війська? — спитав мій товариш.

Лице хлопця усміхнулося і прибрало дивний вираз. Немов говорив.

— Ось інтеліґентний чоловік і таке дурне питається!!

— Вступив — промовив по хвилі — бо так було треба!

... Видано приказ. Сотня рушила. І він пішов з ними.

Від тої хвилі минуло вже досить днів та місяців, а безіменний хлопець і його слова, яких він перед нами не хотів повторити, а які промовив тільки раз в житті — не сходять мені з думки. Часом і сниться він мені. Кріпко збудований, кругле усміхнене лице й живі палкі очі. Не один! А сотки, тисячки таких самих як він за ним стає в боротьбу... І десь чую у сні його слово, якого я не чув від нього, та яке звучить усе мені в ушах...

Сергій І. Лаценко.

ДЕЗЕРТИР

I.

Вона плакала й сльоза за сльозою котилися з її повних смутку й захолонувшого жаху очей. Хвилинами вона рвалася до колиски, схилялася над нею, ніби силкувалася своїм тілом захистити сонну дитину від насуваючоїся небезпеки.

А він, сидячи на покуті за столом, схиливши свою кострубату голову на брудні руки, дрімав. Дрімала й його совість, захлиснувшися смердячою самогонкою.

Було тихо в хаті, тільки за вікном плакала осінь. Тяжкою, сіро бурою, придавляючою масою повисли хмари над маленьким, закиненим на далекий кінець просторної Росії, містечком.

Повисли й плачуть, а сльози їх під стогін вітру стукають в вікна хат, ніби виказуючи невдоволення на своє горе й печаль.

Тихо плакала й молода жінка, схилившися над колискою сина.

Несподівано, так швидко налетіли оловяні хмари, повисли над її головою, а весна і з нею радощі, підхоплені осінним вітром, розпорошилися і під його стогін, — пронеслися...

Ще вчора, з якою радістю й тревогою думала вона про нього.

Там, далеко, серед сірої маси живих героїв він твердо бється за рідний край, за волю, за неї і за сина. Здається їй, вона чує, як стогнуть гармати, сірі, блескучі багнетами рушались в бій, несуться їздці, чути крики „Слава", а він, її чоловік, її так кохаий чоловік, з огнем в очах, сміливий і твердий веде їх в бій; вона бачить його й там, серед страшного рукопашного бою, її серце, то повне страху за коханого стискається від непосильних болів, швидко, швидко забється від гордих радощів. Мрії уносять її на своїх фантастичних крилах все далі і далі...

Бій скінчився. Ярко світить сонечко, відбиваючи своє проміння на багнетах зібраних вояків.

На поляні полковий священик служить молебен. Прапори розвіваються, а під ними, стоячи на вколішках всі співають молитву, дякуючи за дану поміч побідити ворога.

На гарному коні на поляну виїзджає отаман, щось говорить, кричить „Слава", — це нагороджують її чоловіка.

Піддаючися мріям про коханого, захоплюючися радощами, — вона бувало, плаче слізми радости за своє далеке горе.

А тепер, — низче хилиться її голівонька, й частійше котяться її гіркі сльози. Мрії — гарні мрії.

II.

Він утік з наругою покинув своїх товаришів в далеких холодних околицях. Трус, крадучися як шакаль, пробирався він через ліси і поля, а там, за його спиною лилася кров його братів.

Повне горя і обиди здавлювалося серце жінки й нездаючи собі справи, вона силкувалася заслонити собою хлопчика.

Жах захопив її всю. Душа стискалася в конвульсіях сорому й горя, а він попередньому спав за столом і в сні реготався диким, пяним сміхом.

Ні, ні — думала вона, ні одної години, ні одної хвилини вона не останеться з ним. Дезертир, що продав товаришів, утік як підлий боягуз з поля війни, — він не найде в неї прихильности й виправдання. Здрігаючися душею, вона мимоволі згадала його листи. Плачучи й радіючи, тоскуючи й тревожучися, думала вона про нього, не допускаючи й тіни можливости того, що це була тільки одна неправда.

О вона не забуде того страшного образливого протесту душі, коли в ночі явилися до неї шукати його, коханого героя, вояка. Вона не забуде, як пекла мозок її одна тільки думка, що вона жінка дезертира. Вона не вірила цьому, не могла, не хотіла вірити і щойно в ночі, відчиняючи двері на його шопіт: „Відчини це я", і поглянувши

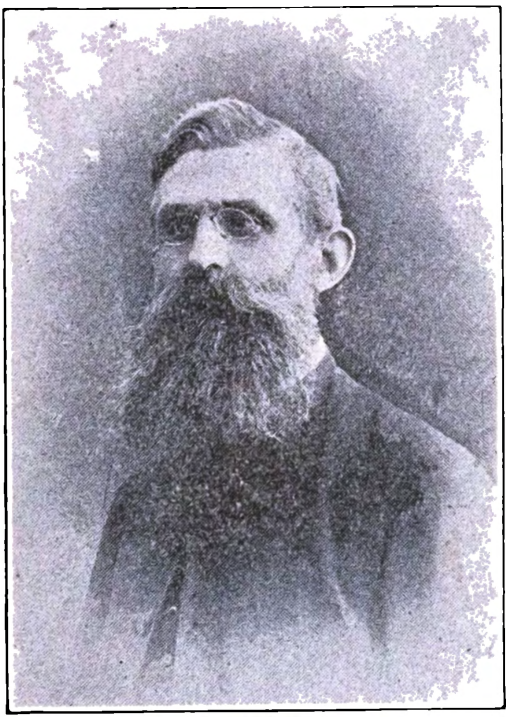

о. Дженоккі
Апостольський візитатор
для України.

на його змішаний погляд, на німе питання в його неспокійних очах — зрозуміла все.

Відхилившися, дивлячися на колисьто коханого, витвореного силою кохання й уяви героя, вона з жахом шептала: „Дезертир, скажи, дезертир?"

Але він мовчав.

Він зрозумів, що нема йому тепер в її душі місця, що й вона що так палко кохала, мати його дитини, відхилилася від нього, в страху перед здрадником рідного краю.

Минали довгі, без краю довгі дні й болюче довгі й безсонні ночі.

Його шукали. В день, як загнана звірюка він ховався в лісах, а як тільки зачинало смеркатися, втопивши неспокійну совість в самогонці крадькома пробирався він в колисьто свою хату.

Уже кілька днів вона не виходила на вулицю. Сором дусив її, запалений мозок малював образ страшенної обиди, насмішок, лайки а в ушах без перерви дзвеніло: „жінка дезертира".

Піднялася. Похитала головою, здвигнула плечима, гнала геть гіркі думи.

Колиб скорше ранішня зоря, скорше ранок, а там... І ослабла, гірко плачучи, вона сіла коло колиски.

III.

Світало.

Прокинувшися, трясучою рукою він надів свою шапку й пішов до дверей.

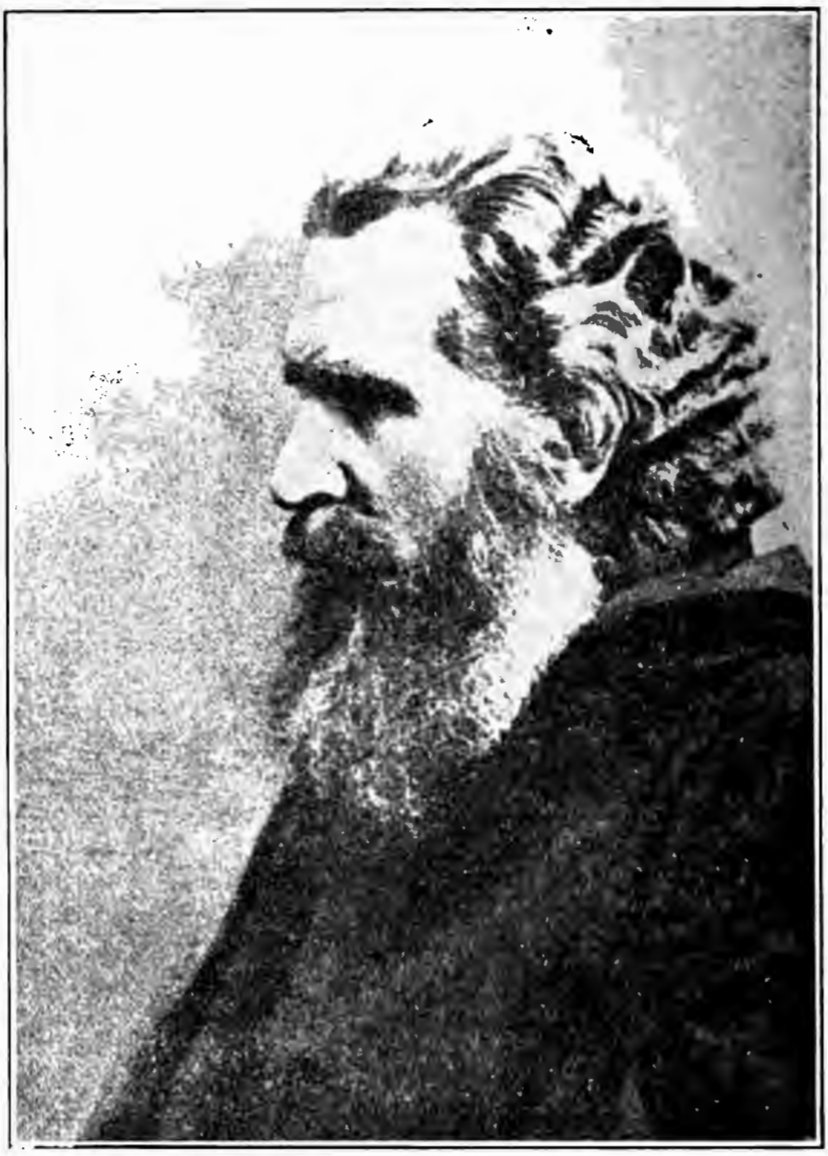

Митрополит. Андрей Шептицький.

На порозі бліда, з сином на руках, стояла вона.

— Стій, продовжувала лється кров, там умирають за рідний край, тут плачуть за вбитими й моляться, чекаючи живих. Смерть страшна, але твій труп, плачучи вкрилаби я поцілунками й жилаби гордістю минулого до тебе кохання, але дезертирови нема місця ні в моїй душі, ні в хаті. Пятно позору ти дав йому разом з життям... він син дезертира.

І дико регочучи отворила двері і приказуючим рухом руки показала на них і ще тихіще, ще більше бліда з огнем в очах, схилившися до самого його вуха шепнула: „Геть!"

Двері зачинилися.

Придушений, присоромле-

Др. о. Боцян, укр. кат. епископ для Холму.

ний, вигнаний із власного дому, він боязно, не піднімаючи голови під тягаром давившої його совісти й горя переступив поріг.

Дитина прокинулася і заплакала. Плакала й мати, плакала за вікном і чорна осінь, — стукали в вікна її сльози, ніби силкуючися сказати: „Плач жінко й мати!"

Вспр. о. Петро Понятишин,
Адміністратор української католицької діецезії в Зл. Державах.

СКОРИНСЬКИЙ

* *

(Спомин з табору полонених).

Голова, як антична камея. Гарно склеплене чоло, глибоко сховані очи, характерно викроєні уста. Як сміється, в кутиках уст робляться ямки, мов у дівчини і видно зуби, білі, мов клявіші у новому фортепяні.

Ця голова причіплена до несвойого толува.

Рамена піднесені, груди впалі, ноги викривлені на подобу букви „О".

„Це від коня, — пояснює кожньому. З малечку на коні їздив". Може й справді від того. Не знаю.

Якось тим ногам з головою не добре, а голові з ногами не до пари. За те руки мав гарні, вузкі, випещені, неспокійні мов

Впр. о. Максим Кінаш,
Дієцезіяльний Совітник і Духовний Управитель
„Провидіня"

у невдоволеної з подружного життя молодої жінки. Все вони ніби чогось шукають, чогось ждуть.

Вдачі був живої. Влетить було в хату, мов птах у клітку, оббіжить усі кути, обдивить усі образи, сів-встав, сів-встав і — вже його нема.

Говорив скоро. Пригав з теми на тему, як заяць скрізь скиби. „Що новенького чувати? Як Колчак? А Денікин? Я нині у Франкфурті був. Бачив Генні Портен. Чудова — шик! А фотографії, шо я вчора здіймав, ні до чого Подер. У Франкфурті хотів я купити собі ковнірців. Страх дорогі! Шість марок 75 феників штука. А в нас нині вартового вбили. Не знати хто. Вбили на-смерть. Як ви думаєте: вчитися мені малювати, чи ні? В мене велика охота Прямо страсть!" Торохтить мов новий віз. Слухаєш і не знаєш, чи відповідати йому, чи хай дальше балака. А говорить так якось солодко, приязненько, навіть тоді як про вбитого вартового розказує.

*

Пізнав я його в нашого лікаря, в таборі.

Сказав своє імя й прозвище, голову на ліво перекривив, ще й острогами бренькнув. „Скоринський, з Київа. Значиться земляк. То есть, я в Київі до шкіл ходив, а батьки мої мали маєток на Волині. Гарне село, не який там хутір. Мати моя Грузинка, батько Малорос, „галушник". Вже помер, хай з Богом спочиває. А мати живе. Ще не стара жінка. Читає романи і сама знаєте, романтична. Висока, чорнява, з англійським хортом ходить, а в парку кричать білі пави. Люблю цей жанр. Не те, що тут у таборі. Де не глянь—сіра шинеля і похнюплена пика, а чути! Чорт зна, чим тут так чути? Як я ішов на війну, мати плакала. Почіпила іконку на груди і казала: „Будь здоровий! Предкам сорому не зроби. Знаєш, як старинні казали: або зі щитом вертай, або на щиті!" Жаль мені мами. Женщина вона благородна. Докторе! Не знаєте, де в цьому проклятому й Богом забутому городі мож гарних „духів" купити? Я привик до французьких: Роже е Жале „Victoria Essence, о!" — і ткнув мені свою хустку під ніс. „Правда? Чудові! А тут самі з Кальфуче, цибулев заносять. Пфе!... Але, але. Яка у вас нині гарна краватка. Чистий шовк, а десень — чудовий! „Кайн крігсерзац'. Тільки, позвольте, я вам її вивяжу гарно. О, так, — „фен де сіекль". — Бачите, як гарно. Але я йду, „мон женераль" вже мабудь плаче за мною".

Від дверей ще раз вернувся. „До Німців моя душа ніяк не прилипне. Париж, Париж „мон Діе!" А парижанки! Енкомнарабль. У мене була знакома, мадам Ронжіє, панчошку з лівої ноги цілувати, пальці лизати. За першим разом, як я її побачив.

Новымъ чувствамъ всѣм сер-
[цемъ отдался,
Какъ ренокъ душею я сталъ,
І я сжег все, чему покланялся
Поклонился всему, что сжигалъ

Зжигати в українському має трохи инше значіння, негарне. А кажуть, що це „адін язик". Как странко! Але я йду. Панове, „мон комплєма!"

Луснув дверми і вибіг як вітер.

*

Це справді пустий якийсь вітер подумав я собі. Ніби школяр, а ніби дівчина легкого розбору. Не люблю таких мущин.

Але незабаром змінив я свою думку про його. Він перебрався до цього дому, в якому я мешкав, на горище, забігав часто до мене і я побачив, що це був хлопець не дурний. Талановитий, начитаний, тільки в голові у його було не попрятано, так само як в кімнаті. Сурдут на кілку, а штани під ліжком, оден черевик на умивальні, а другого зі свічкою в днину шукай.

Говорив по англійському і по французькому, мов рідною мовою, ще краще, бо котра саме його рідна мова гаразд не знав. Читав по польськи й по італійськи, чимало всяких віршів знав же і з уст, особливо модерних. Був декадент. І рисував теж незгірше Особливо карикатури. Анатомії та перспективи не вивчив. Скучні! Але за те підхоплював у людий, звірят, навіть у ростин їх характерні прикмети і передавав їх живо, оригінально, по діточому.

Мешкаще своє прозвав „господою під хрижим котом," „шару" і на дверах вималював таку

Голова Контрольної Комісії „Провидіня".
Всч. о. Володимир Довгович,

сміховиту кітку, що листоноша за кожним разом, як приносив йому листи, сміявся аж сходи тріщали.

*

З ґенералом не видержав довго. „Скучний. У його література на афоризмах Прудкова кінчиться. Бальмонт, Мамонтов, навіть Рет, у його дрянь. Він і Андрієва не признає. Каже, що це змарнований геній. За „Бездну" ми з ним мало не подралися. Знаєте він з мене монаха хоче зробити. Безумовного абстінента. Канцелярії пільнуй, полоненим сало виділюй, а за дівчатами навіть не дивися. А хіба я що? Я з ними воджуся так лиш для конверзації, без ніякого „прикосновенія".

„І без поползновенія — підхопив доктор. — Та ви мабуть скоро навчитесь німецької мови'.

„А вжеж скоро. Яж уроджений лінґвіст. На фільольоґіческому факультеті був"....

*

Одної днини привітав мене словами:

„Совершившася! Я розвівсь з ґенералом. Знаєте, вже мені і так ці еполєти надоїли, як собаці гальстух. Я вже й цивільний

Всч. о. Михайло Кузів,
Головний председатель
„Провидіня."

Всч. о. Іван Кутський,
Головний Радний „Провидіня."

костюм придбав. Шик!"

І показав мені якийсь маскарад. Джокейські штани, кратястий з пасками кафтан, бандитський, аля Рінальдіні, капелюх. „Гарне? Що? Не люблю так званого солідного одягу, бірґером тхне. В йому нема еспрі, остреякесь, безвкусьне мов теперішне є пиво. А в цьому чоловік виглядає, як чоловік. Характер видно."

Тої самої днини нарисував карикатуру. Ґенфал перебраний за сільську здорову бабу, стоїть серед подвіря. Рукави закочені, запаска підіпнята за пояс, чіпець перебакирений. Руки на широких клубах поспирала й головою хитає. Мов каже Йди, йди, чортові у зуби.

А він, автор карикатури, запхнув руки в кишені, підсвистує і на тих кривих ногах на вулицю біжить.

Наймит покидає службу. А, знати добрий був, бо худоба плаче за ним і вода зі стріхи капає, і хата кивається з журби.

Підписано: "Прощанне."

„Це лиш перший начерк, такий собі ескіз. Колись намалюю справжню картину про память.

Колись, то в його бесіді значило ніколи.

Покинувши працю в таборі, це пайована муки, сала, чаю між голодних полонених, що днини їздив кудись, кудись ходив. Там руїни замку подобалися йому, там такий гарний гайок, мов на картині. Рисував. Одної днини чую, хтось стукає у мої двері. „Герайн!"

Входить молода, гарна дама. Фасон капелюха, без фасону декольте, як на царському ба-

Всч. о. Михайло Паздрій,
Головний Радний „Провидіня."

лю, високі черевички, гарна перфума — акторка.

„Чи тут офіцер: Скорінски?"

„Одні сходи вище".

„Там, де намальована апокаліптична кітка?"

„Саме там."

„Я туди ходила, та його нема.'

„Певно забарився у городі. Подождіть у його кімнаті, він мешкання не зачиняє ніколи."

„У мене нема часу. Я приїзша. Казав, що буде о четвертій, тепер половина пятої, а його нема."

„Не моя вина добродійко."

„Моє поважання!"

„Моє..."

Вийшла.

За хвилину друга, так аж три нетлі прилетіло до одної свічки, а тая свічка горить якійсь ще иншій у місті.

Тепер я вже знав, які він замки малює, та які гайки йому так подобаються, що через них в хаті всидіти не годен.

„Що би отсе з дамами робите? — питаю його, як до дому вернув.

„Або що?"

„Та нічо, їх тут аж три приходило, мов мухи до меду, а вас нема. Хіба ж це шармант?"

Почухався за вухами, як наш сільський дядько.

„Ох лишенько! А я й забув. Біжу на стацію, може ще дожену."

„А як допадете всі три?"

„Дам собі раду. Не в таких тарапатах бував."

І побіг.

**
*

А в вечір розказував мені, як він кругом світа їздив, мов Ґончаров на Палляді. (Був у тому добровільному російському корпусі, що до Франції ходив).

„Цікаво було, дуже цікаво. Їхав з нами батюшка, отець Антоній. Теж доброволець. Кажеться, від жінки втікав. Такий здоровий був, як казанський купець. Лице, мов у баби, а борода як у того разбойника, що у Соловках спасався. Від першої днини казав мені „братец'. „Я братец, морської хвороби не боюся. Бороду мені обітніть, як я її дістану." І не дістав. Я не пю, він випивав за себе і за мене і хорував від алькоголю, не від моря. Хитрець!.. Пють, бувало хлопці, славно пють, а отець Антоній знай все приговорює. „Во тройці Бог пребивает, чотири сторони світа, пять пальців на руці, десять заповідий божих." Так до двайцяти дійшов. На-

Гор. Дмитро Штогрин,
Заступник Голов. Предсідателя
„Провидіня"

раз, як не зірветься, як не дмухне з каюти!

Може за годину вертав. Блідий, як стіна.

„А де ви отсе отче Антоній бували?" — питають його.

„Нептуну жертву приносив" — реванув таким здоровим і чистим басом, що аж корабель затрясся.

В Японі вели ми його, заки Нептуну вспів жертву принести, до ґейш. Ґейшші як малпочки які, як обезіяни. Верткі, щебетливі, дрібочуть тими ніжками, як кукли у вертепі. Смішні.

„Це баба з бородою," — сказали ми їм, показуючи на отця Антонія. А ґейші, як не підходили: баба з бородою, баба з бородою! — і вже йому весь час спокою не давали. Врешті їздили на нему. як на коні. Уявіть собі: отець Антоній лазить рачки по чайній, а на йому ґейша. Що? гарна картина, правда? Аля Ґаля. Я змалював був карикатуру та якийсь Француз витуманив у мене.

„А на другий день питаємо отца Антонія по тверезому: ну, якже там отче Антоній, легкі ґейші, чи ні?

„Арістотель, відповів о. Антоній, який мудрець був, а царицю на спині возив і то не випивши навіть до дванайцяти апостолів, не то шо я."

„Весело їхалося нам, як весело! Про війну навіть помину між нами не бувало. Яка там війна? Зак опливемо світ, Німці замиряться. Їм вже і так нічого їсти, діти з голоду мруть!... А, мати казала мені, чіпаючи іконку на шию: „Сорому предкам не зроби." Жаль мені мами, така благородна жінка, струнка, чорнява, з англійським хортом ходить, а в парку кричуть білі пави: мов рококо картина. Але сорому я її не зробив. Що трохи пошумів, ну хіба то що? Під Райм стояв таки славно дрався. Чуть чуть Ґеоргія не дістав. Припі-

Гор. Іван Боросевич,
Головний касієр.
„Провидіня."

Гор. Евген Якубович,
Головний фінансовий секретар „Провидіня".

кали ж бо нас Німці, припікали.... Сидимо раз в окопах, отець Антоній з нами.

„А чи знаєте ви, чада господні, який у нас празник сегодня?" питає о. Антоній.

„Кажіть, то знати немо."

„Святого богоугодника Зосима, А в нас і меду нема."

„Меду нема, але шампанське може бути."

І явилося шампанське. Пило христолюбиве воїнство поза північ. А там і суперечка пішла: попадеш у пляшку на двацять кроків, чи не попадеш?

Заложилися, вискочили з

окопів, поставили пляшку, стріляють.

А Німці, як почули, як відкриють огонь, така баталія счинилася, аж раймський дом дрижить.

Двох з нашого товариства трупом лягло, отець Антоній дістав кулею в ліву ногу й до лазарету пішов, а мене на чотирнацять діб заарештували позбавили права виходу. Чотирнацять день сиди в окопах, а в городі такі француженки, що одна страсть. Мало не плакав, прощаючись, зі мною. „Оттака тобі братєц, правда на світі!" Я гадав, Георгія почеплять всеж таки піп, я в огні стояв, а вони: вертай з відки прийшов."

Знати до жінки не дуже спішився.

**
*

Раз якось приходить мій Скоринський до мене й питає.

„А що, йде Денікін у перед?"

„Газети пишуть, що йде."

„За місяць у Москві буде. Зробить лад. А хотілось би. У мене в Москві дві знайомі, студентки. Одна білява, а друга чорнява, дві сестри. Я їх звав досвітна й вечірня зірниця."

„Хай іде. Але Москва далеко. До Київа куди блище. І в Москві що? Сто тисяч розстріляних людий. Руки гризи."

„А в Київі?"

„В Київі єсть що їсти. Тай слава слава буде: Київ узяв. Хто цього Київа не брав?, а до Москви, хто прийшов той карк скрутив. Димитрій Самозванець, Наполеон — пригадуєте собі?"

„Не вжеж би він по Київ рукою сягнув? Ні, це неможливо. Це було не гарно.... Знаєте що? Позичте мені історію Грушевського, тую ілюстровану. Треба перечитати. Мій батько Українець був. Як співали„Видно шляхи полтавські," то плакав. Щось у цих українських піснях дивного єсть. Сиджу вам бувало під Раїмс, коли чую в ушах „Не ходи Грицю" бренить, як наскучлива муха, щось мені ніби пригадує, що й я якийсь там Українець. Конечно треба прочитати."

Дав я йому історію Грушевського, дав Кобилянської „Царівну" і Коцюбинського „Тіні забутих предків." Хвалив. І за „Шлях" брався: а „Люкрен" від дошки до дошки вичитував. Незабаром українською мовою так балакав, що краще й не треба.

Такий уже дар мав.

Гор. Володимир Кашицький, Головний Контрольор „Проводиря."

Поки погода стояла на дворі — все було гаразд. Ходив, їздив, сміється, як дитина. Але затягнулося небо, пішли дощі, позіхає мій офіцер. „Скучно! Скучно, Сашенька, скучно!" — наводить слова Мерохоковського.

„Так якось глупо каже. — Другі бються, спасають „отечество," а я молодий чоловік, без діла сиджу. Мати ж казала: гляди щоб сорому предкам не зробив! — Одної хвилини дмухнув би я до неї. Але годі! Нема як і нема з чим. По кишенях вітер свище й гуляє по полю."

„І на це знайдеться рада — кажу я до його. — От нема в нас англійського словарця. Зробіть. Накладник знайдеться. Вам будуть гроші, а нам словник. І не оден читаючи при його помочі Шекспіра й Байрона згадає вас. Скаже, от який славний хлопець був цей Скоринський! Другі билися, а він словник ладив." Намовив я його. Нарізав маленьких шматочків паперу, робить словник. Вже до букви „с" дійшов. Та на ній і зупинився.

„Батечку, — каже, — зробіть щоби я до Київа дістався. Там у мене дівчина есть, Маруся, Українка. Заскучав за нею, так заскучав, що й слова не вимовлю."

„Як же я вам пораджу? — відповідаю — хіба не знаєте що Україна з усіх боків замкнута."

„Літаком полечу. Вмію літати. Всі системи знаю. Яка страсть летіти! Яка страсть. Простір, вітри, хмари, а ти високо, високо, мов орел понад світом. Чудово!"

Щоб укоротити нудьгу, комуну склав. Так називав він товариські сходини в свойому мешканню. Приходив генерал, який, трохи погнівався був на його, а дальше, добряга й перепросився, приходив його адютант Павлов і лікар з табору і лікарка — ціла невелика але чесна кумпанія. Хто, що міг, те й приносив. А господар бігав, варив, суетився. Посуду мив „Голосом Росії" стіл застелював суща богема. „Це ще нічо — говорив розділюючи по тарілках корнед біф, — це ще нічо. Але яку ми мали в Київі богему — то було щось! Займав я велику кватиру, сальон (Батько рід від Рурика виводив), і передню і спальню, театрінтім зложив.

Сам я написав супрадекаденську драму. Запросив знайомих ріжного віку й пола, прийшло душ вісімдесять. В передній був буфет. Селедці, ікра, блинці, чай. Але над столом висіла надпись. „Ви тут не прийшли жерти, а насолоджуватися душевними переживання. Вважайте!"

В салі погасли свічки, розсунувся занавіс з двох простиль

Гор. Іван Самуїл, Головний Радний „Провидіня."

ішитий, темно. Настрій. Публика ходе. Фабричний свисток, тупотять кінські копита по мостовій, шипять гумові колеса. „Пастой!" — верещить поліцейський. А там десь гармушка грає, там десь співають „Ніч така Господи," десь гуторить влюблена пара, мов голубів двоє... Чудовий спектакль, а все знаєте в темряві, щоб був настрій. Нараз: пу, пу, пу! автомобіль. (Оденн з товаришів усякі голоси вмів удавати). Пу, пу, пу! — вереск, крик, жінку переїхали...

Занавіс паде.

В другому акті було виведене зібрання тайного товариства. І знову ніч, хоч око виколь. Тільки чути, як говорить промовець. „Пять тисяч літ нашу кров висисають. (Кривда нам!) А народ терпить. (Бо дурний!) Він вміє страйкувати. (Дурний!) Кажуть, що перший страйк, це був вихід на святу гору. Брехня! (Голоси: Брехня, брехня, брехня!) Перший страйк зробили пять тисяч літ тому цвинтарщики у египетських Тебах. (Голоси: Честь їм!) Тисячі паріів, що консервували мушлі бурходів, нараз спинити роботу, не діставши на час обіцяних харчів. (Слава, слава, слава!) А ми, товариші, а ми?" — і так дальше пів години.

Драма кінчилася битвою. Барикади, розбиті лямпи, шиби летять з вікон. Сальва, блиск, рефлєктор світить в очи публики. І знову темно. Нараз палиці, стільці, зонтики, картоплі летять на голови гостий. Гості в ноги, в передній судний день, Кожний рад ухопити хоч які будь кальоші, хоч яке будь пальто. А із сцени тубальний голос реве: Драмі кінець!.....

На другий день властитель камяниці сказав мені, що в Київі єсть 999 домів і що я не конче мушу мешкати в його хаті. А поліція покликала мене і сильно цікавилася молодим, незвісним драматургом. О, в їх єсть чималий інтерес до літератури.

Та приїхав батько з новою кишенею і діло прекратилося.

***

Настало літо. Вже й виногради спіли. Скоринський вишукав собі соняшне місце над рікою і грівся в костюмі „аля Адам'"

„Здорово - каже раз, вернувши з соняшної купелі. — Але 1914 року я ще краще грівся. Трох нас придбали собі човен і пустилися на Січ, поскидаємо було сорочки, гребемо. А баби на берегах стоять і праниками нам накивують. „Опрокаянні! - кричать - - Бога не бояться!"

Прийде вечір, причалимо до берега, роздмухаємо огонь і варимо куліш. Старий дядько байдаки гне, аж Дніпро гнівається, так бреше. Картинка, мов з „Тараса Бульби." І не знали ми, що десь там у великому світі счинилася війна. Аж перед самими порогами жандарми нас імили. „Ви шпиги. Австрійські розвідчики. Арештуємо вас," При мині найшлися деякі народні повірія, анекдоти, деякі краєвиди з над Дніпра. Ой лишенько! Тягали нас, аж кишки перевертались. Та поїхав мій покійний батько в Петербург і визволив мене, записавши добровольцем у волинський полк....."

***

Привик я до того Скоринського, до його бесіди, мов торохтіння возу, до його уривистих рухів, до цих очий ніби сумних, а ніби збиточних.

Гадаю собі, чому він уже другий день не приходить?

Ано прийшов. Звитався, зітхав, бачу, щось у собі мне.

„Знаєте, я на Україну їду."

„Як, що, коли, куди?"

„З добровольческою армією. Вже й записався. Мені, щоб до Одеси, а там поминай як звали. Там я кожню стежечку знаю....

А ви що на це."

„Нічо. Лиш глядіть, щоб не скочили в кропиву."

„Гадаєте на Україну підуть? Ні, ні, це неможливо, вивже надто гарно глядите на світ. Москва й Петербург остатне диханіє з себе випускають, а вони-б ішли на Київ. Як же так?"

„Можливо, що й ні. Але глядіть, щоб не казали вам стріляти на вашу Марусю, а в Київі, щоби вас замісць спасителем не привитали зрадником."

„Ох, батечку, це булоб погано. Ну, я ще подумаю.' — І вибіг. Але вечером чую заїхало авто, зносять клунки з гори, значиться: їде мій Скоринський.

Випровадив я його за ворота, побажав щасливої дороги, він сів праву руку до шапки приложив, головою на ліво перекривив: „Не поминайте злом!" — сказазв і димом з бензини впозився.

***

А я довго стояв, дивлячись на вулицю, котрою він поїхав і говорив до себе: Які ж то буйні, ріжноманітні квітки ростуть на твоїх широких ланах, моя рідна Україно! Та хісна тобі і радости з цього пишнього квіття якось не багато.

Нестор Літинський.

А. Купрін.

ЩАСТЯ

* * *

(Казка).

Один могучий цар велів привести до себе поетів і мудрців своєї держави. І спитав їх:

В чому щастя?

— В тому, — відповів швидень ко перший — щоби все бачити сіявво твойого божественного обличчя і вічно відчувати...

— Виколоти йому очі, — сказав рівподушно цар. — Слідуючий!

— Щастя — це влада. Ти царю, щасливий! — закрпчав другий.

Але цар заперечив з гіркпм усміхом.

— Я терплю на гемороїди і не годен вилічити їх. Вирвати йому ніздря, собаці! Далі!

— Бути багатим! — сказав, заікуючийся слідуючий.

Та цар відповів:

Офіс „Провидіня”

— Я багатий, а питаю про щастя. Вистане тобі штаба золота за вагу твоєї голови?

— О царю!

— Ти одержиш його. — Привяжіть йому до шиї штабу золота завважки його голови і киньте цього жебрака в. море.

— Цар закликав нетерпеливо: — Четвертий!

Тоді влізла на череві людина в лахміттю з горячковими очима і забурмотіла:

— О, премудрий! Я хочу не багато! Я голодний! зроби мене ситим і я буду щасливий і прославлю імя твоє в цілій вселенній.

— Нагодуйте його, — сказав цар огірчено. — І коли він умре від обжорства, прийдіть сказати мені про це.

І прийшло знову двоє. Один міцний силач з рожевим тілом та низеньким чолом. Він промовив з зітхненням:

— Щастя в творчости.

А другий був блідий, худий поет, на якого щоках горіли червоні пятна. І він сказав:

— Щастя в здоровлю.

Цар усміхнувся гірко і промовив:

— Колиб в моїй силі було перемінити вашу долю, то за місяць ти, поете, моливби богів про натхнення, а ти подобо Геркула, бігавби по лікарях за редукційними піґулками. Ідіть оба з богом! Хто ще там?

Смертельник! — сказав гордо семий прикрашений квітками нарциза.

— Щастя в небуттю!

— Відрубайте йому голову — мовив ліниво володар.

— Царю , о царю, помилуй!... — залепетів засуджений і став блідшим ніж пелюстки нарциза.— Я не те хотів сказати.

Але цар утомлено махнув рукою, зітхнув і промовив тихо:

— Відведіть його... Відрубайте йому голову. Слово царя тверде як криця.

Приходило ще багато. Один з поміж них сказав тільки два слова.

— Жіноча любов.

— Добре, — згодився цар. — Дайте йому сотню найгарнійших жінок і дівчат з моєї держави. Але дайте йому також кубок з отруєю. А коли прийде пора, скажіть нені. Я прийду подивитися на його трупа.

І ще один сказав:

— Щастя в тому, щоби кожде моє бажання сповнилося відразу.

— А що ти тепер хочеш? — спитав лукаво цар.

— Я?

— Так. Ти!

— Царю питання занадто несподіване.

— Заковати його живцем в землю!...

— Ах, і ще один мудрець? Ну ну. Підійди блище. Може справді ти знаєш, в чому щастя?

Мудрецьже — а він був справдішним мудрцем — відповів:

— Щастя в красоті людської думки.

Царські брови задрожали і він закричав гнівно:

— Ага, людська думка! Що таке людська думка?

Та мудрець, — бо він був справдішний мудрець — тільки милосерно усміхнувся і нічого не відповів. Тоді цар велів кинути його в підземну темницю, де вічна пітьма була і де не було чути ні одного звука із вні. І коли по році привели до царя вязня, який осліп оглух і ледви держався на ногах, то на питання царя: „Що, і тепер ти щасливий?" — будрець відповів спокійно:

Офіс „Провидіня”

— Так, я щасливий. Сидячи в тюрмі я був царем і богачем і залюбленим і ситим і голодним все це дала мені думка.

— Щож таке думка? — крикнув цар нетерпеливо. Знай, що за пять мінут я тебе повішу плюну в твоє прокляте лице! Втішить тоді тебе твоя думка? І де будуть тоді твої думки, які ти розсипав по землі?

Мудрець відповів спокійно, — бо він був справдішний мудрець:

— Дураку, думка безсмертна!

ПОДОРОЖ НА МІСЯЦЬ

* * *

В який спосіб можнаб побороти силу притяганя землі і дістатися на найблизше небесне тіло. Якого рода треба на це мотора. Яку він мусить мати силу.

Осьтам на небесах світить місяць. Він зовсім не так далеко від землі, бо всего тільки 240,000 миль.

Як там дістатися?

Це питання завдавали вже сотки і тисячі людий давно і тепер і ніхто на нього до цеї пори не дав ще відповіді. А головно цим питанням занимаються новелісти і повістярі. І вони находили нераз способи, нераз вельми дивачні і фантастичні. Але послухаймо тепер, як на справу задивляється модерний інжінір.

Двіста сорок тисяч миль. Віддаль зовсім не така велика щоб відразу втратити всю надію. Подивімся, якими средствами комунікації ми розпоряджуємо на землі. На першім місці є залізниці. Короткий рахунок покаже, що колиб так мислимо було їхати на місяць поспішним потягом, то та подорож тривалаб повних шість місяців. Правда, літаки тепер усовершено, що вони роблять по 120 миль дороги на годину. Вибравшися отже літаком в подорож воно потривалоб тільки три місяці, заки летун мігби спуститися на пошарпане лице місяця.

Двіста сорок тисяч миль віддалі, се марниця. Капітан кождого пароплава, що плаває поміж Европою і Америкою за три роки якраз переїздить стільки миль, а кондуктор або машиніст поспішного поїзду навіть в далеко коротшім часі.

Отже це зовсім не віддаль, що стоїть непоборимою запорою і не дозволює вибратися на місяць, але зовсім щось иншого. І чим властиво єсть ця запора? Це єсть: н і щ о, в буквальнім того слова значінню н і щ о. Щоб не бавитися в загадки, ми хочемо відразу витолкувати, що треба розуміти під тим н і щ о. Це єсть зовсім пуста і порожна просторонь, яка розділяє небесні тіла. Учені кажуть, що та просторонь єсть виповнена якоюсь загадочною матерією, яка називається „етер". Та цього етеру ніхто не бачив, ніхто не зважив ні не зміряв, а тільки в теорії

Книгарня і офіс заряду друкарні.

догадуються його. І він для інжініра в дійсности представляє повне н і щ о.

Щоб ліпше зрозуміти непоборимy вагу того слова н і щ о, придивімся нашим земним средствам транпорту. Льокомотива через свій тягар тре об шини і тільки тому їде. Бальон наповнений легким газом, лекшим від воздуха старається віднайти рівновагу і тому підноситься в воздухи. Чим вище, тим воздух лекший і остаточно бальон піднесеться до такої висоти, де його тягар зрівноважиться з тягаром воздуху тої просторони, яку він занимає і бальон стане. Найвища висота, до якої піднявся до цеї пори чоловік, це 35.420 стіп. Дальше бальон не підійметься, бо там вже нема достаточної скількости воздуху. Значиться, нема способу покинувши воздух, який окружує нашу землю дістатися і їхати просторами, де нема вже воздуху, а єсть це ніщо.

Так як залізниця мусить мати шини, а автомобіль або віз дорогу, щоб їхати, таксамо бальонови або літакови доконечним до їзди єсть воздух. А поміж небесними тілами зовсім нема воздуху — тілько одно н і щ о.

Ясно отже що всі способи комунікації, якими послугується чоловік на земли єсть зовсім безужиточні, коли хочемо вибратися на місяць. Треба обдумати якийсь радикально новий спосіб.

Славний французький писатель, Жуль Верн написав повість під заголовком „Подорож на місяць". В тій повісти він числами, з претенсією на науковий вигляд представив, як трех людий далося зачинити до велитенської кулі, яку вистрілено з гармати, що мала невидані розміри. І трех смілчаків протягом кількадесяти годин перелетіли у нутрі тої кулі просторонь 240.000 миль. Та через малу помилку в рахунку, вони не опинилися на місяці, як того надіялися, але облетіли його довкола в певній віддалі, впали назад на землю.

Придивімся тому проєктови французького повістяря та переконаймося, чи він давбися перевести в життя.

Коли беремо під розвагу велитенську кулю і гармату, то в певній мірі мусимо застановитися над силою тяжкости. Кинений в гору камінь, або вистрілена в гору куля летить до гори, досягне деякої високости і падає назад на землю, неначеб вона була привязана на довжезнім елястичнім шнурі.

Отсей елястичний шнур, що тягне всякий предмет назад на землю, що каже вистріленій кули або киненому каменеви впасти назад, це єсть сила притягання землі, яка обявляється тим, що кождий предмет єсть тяжкий, має свій питомий тягар. Але і ця сила мусить мати свої границі. І ми знаємо, що колиб вистрілити кулю до гори з велитенською силою, то вона летілаб і летіла і остаточно мусілаб в просторах долетіти до такої високости, де ця сила притягання зовсім зниклаб. І тоді ця куля своїм розгоном вже сама летілаб дальше в безконечні небесні розтворі.

Ми на земли навчилися будувати велитенські гармати. Таксамо зміряно, з якою силою покидає гранат гармату. Поста-

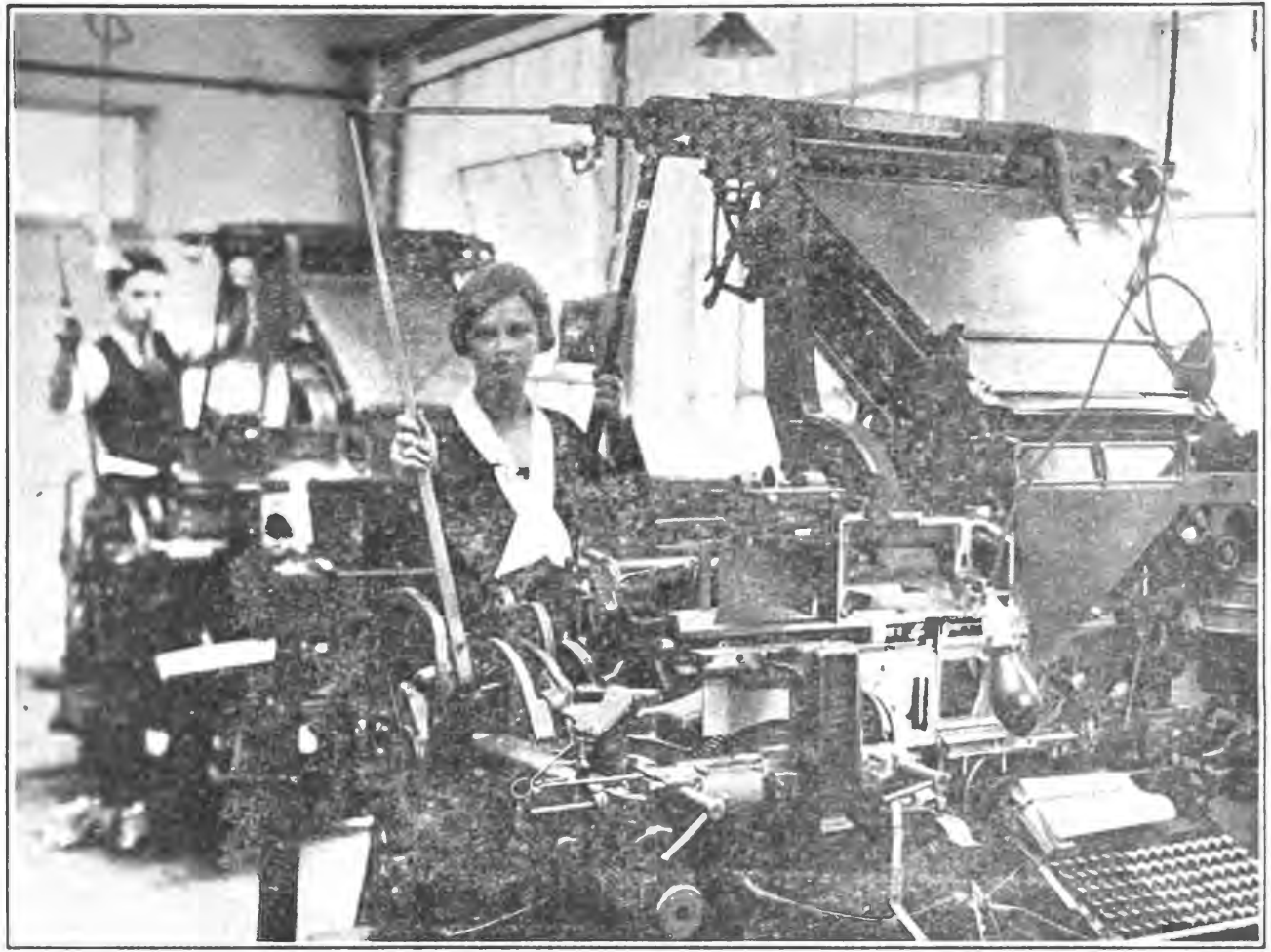

Лайнотайпи на яких складається „Америка”

мо одну велитенську гармату на північнім бігуні, щоб вимінути всі перепони і змірмо з неї на місяць. Якої сили треба, щоб вистрілена куля не впала назад на землю?

Рахунок незвичайно простий і легкий. Він ясно говорить, що вистрілена куля мусить перелетіти 26.000 стіп в першій секунді, щоб могла побороти силу притягання землі. В кули сидить подорожник. І які єсть наслідки? Куля поборола притягання землі, але перемінилася в новий місяць, що став кружити довкола землі. І коли подорожний в кули мавби до роспорядимости якесь сильне світло, то ми зі землі бачилиб, як та куля, що тепер стала нашим новим, малесеньким місяцем, сходить на небі, перебігає його протягом 45 мінут, щоб зайти на заході. Сей малесенький місяць сходивби і заходив вісім разів протягом дванайцятьгодинної ночі.

Та подорожник в кули нехоче в безконечність кружляти довкола землі, але хоче дістатися на місяць. Значиться, куля мусить вилетіти із дула гармати з більшою скоростю, як 26.000 стіп на секунду. Рахунок показуєть, що ця скорість мусить виносити 37..000 стіп, або сім миль в першій секунді. Куля вистрілена з тою скоростю пірве елястичний шнур, що її привязує до землі і не буде приневолена стати новим місяцем землі.

Трийцять сім тисяч стіп в одній секунді. Це поражаюча скорість. Чи можна її осягнути? Яку скорість мають вистрілені кулі з модерних гармат? Американська чотирнайцять цалева гармата, яку уживається на воєнних кораблях викидає кулю зі скоростю 2.800 стіп в першій секунді. Шість цалева електрична гармата, з якої роблено проби на Сенді Гук викидає кулі зі скоростю 3.850 стіп в першій секунді. Воно не улягає зовсім сумнівови, що славна німецька гармата, якою вони з віддалі 75 миль бомбардували Париж мусіла викидати кулі з ще більшою скоростю. Знавці артилерії обчислювали, що ця куля мусіла летіти зі скоростю від 5,000 до 5.500 стіп в першій секунді. Значиться осягнено тільки одну сему часть тої скорости, яка єсть потрібна, щоб перевести подорожника на місяць. А отся німецька далеко стрільна гармата представляєть на разі остаточну границю скорости, яку техніка осягнула при помочи гармати.

Та мимо того впертий подорожник не покидає думки помандрувати на місяць. Він так рахує: як що одна гарматна куля могла зробити дорогу 75 миль, то яку дорогу зроблять дві кулі вистрілені з двох гармат. Це зовсім не жарти то питання. В патентовім бюрі в Вашінґтоні є множество опатентованих винаходів, які доказують, що через збільшення вистрілених рівночасно гармат дасться збільшити рівночасно і віддаль, на яку вони несуть кулі. Безнастанно появляються нові винаходи, які уможливлюють вистрілення гармати в гарматі. Приміром можна так зробити: вистрілюється кулю з гармати, яка перелетівши означену віддаль нараз вистрілює сама в воздусі і викидає нову кулю. І коли досліди показали що

практично дасться примінити в цей спосіб — так сказатиб — дві гарматі, одна в другій, то чомуж би не далося в цей сам спосіб зложити, три, чотири пять або і десять гармат?

Чи при помочи такої зложеної гармати буде можна долетіти на місяць? Кілько пороху треба ужити? Порахуймо. Рахунок каже, що аби остаточно остатна куля ваги 16 фунтів впала на місяць, перша куля мусить важити принайменьше вісім тон. Ввиду того зовсім вже не потрібно обчислювати, кількo муситься ужити пороху. З вісім тонової зложеної кулі всего тільки послідний набій ваги 16 фунтів впавби на місяць а все проче залізо зі страшенною скоростю впалоб назад на землю.

Виходить стже ясно, що на місяць годі дістатися при помочи гармати. А навіть колиб воно було і можливе, то подорожний зіставби розтолочений на порох в хвилині свого „відїзду" з такою заворотною скоростю.

Та подожний впертий і не втратив надії, шо таки віднайде спосіб. Він розумує так:

Колиб поставити машиновий карабін на візку, що находить ся на шинах і почати з него стріляти, то сила вистрілів буде постійно попихати сей візок назад. І власне на тім принціпі перед кількома роками побудував Роман Ло, брат славної американської летунки машину, якою піднісся в воздухи. Ця проба скінчилася успішною невдачею, бо йому не вдалося піднестися високо, а була о стільки успішнна, що він остав при життю і міг оповісти свої спостереження.

В часі вистрілу з карабіна експльодуюча сила ділає на кулю незвичайно нагло. Вона уділаєть протягом всего тільки одної сотної частини секунди кули і в тім часі ударяєть в ню зі страшною силою. Рахунок окаже, що машина, яка послугувлабся цею силою потрібувалаб її тільки тілько протягом яких 25 мінут, щоб дістатися поза округ притяганя землі, то значить у висоту 3.600 миль. Дальше вона їхалаб силою свого власного розгону. Отся друга частина подорожі на місяць тривалаб поверх 48 годин. Значиться протягом сто годин можнаб дістатися на місяць і вернути назад на землю.

Якої сили на це потрібно? Кругло сили рівнаючійся силі 414.000 коний. Ця сила булаб потрібна, щоб перевезти віз ваги одної тони разом з його набором на місяць.

Ця сила лежить поза границями людської спроможности; Ніяка знана на земли експльодуюча матерія: динаміт, нітрогліцерина і найсильнійша зі всіх „т. н. т." не є в можности понести навіть свій власний тягар на простороні 240.000 миль, яку треба перебути, щоб дістатися на місяць. А деж тягар подорожного, поживи, машинерії, воза?

Єсть одна матерія яка має доволі енергії а це єсть радіюм. Кілька фунтів тої матерії і мається вже всю потрібну силу. Та як приневолити ту матерію, щоб вона видала із себе свою енергію в такій скількости, як це потрібно, коли на її природне зужиття треба аж 2.200 літ. Чоловік який потрафив втягнути у своє ярмо та-

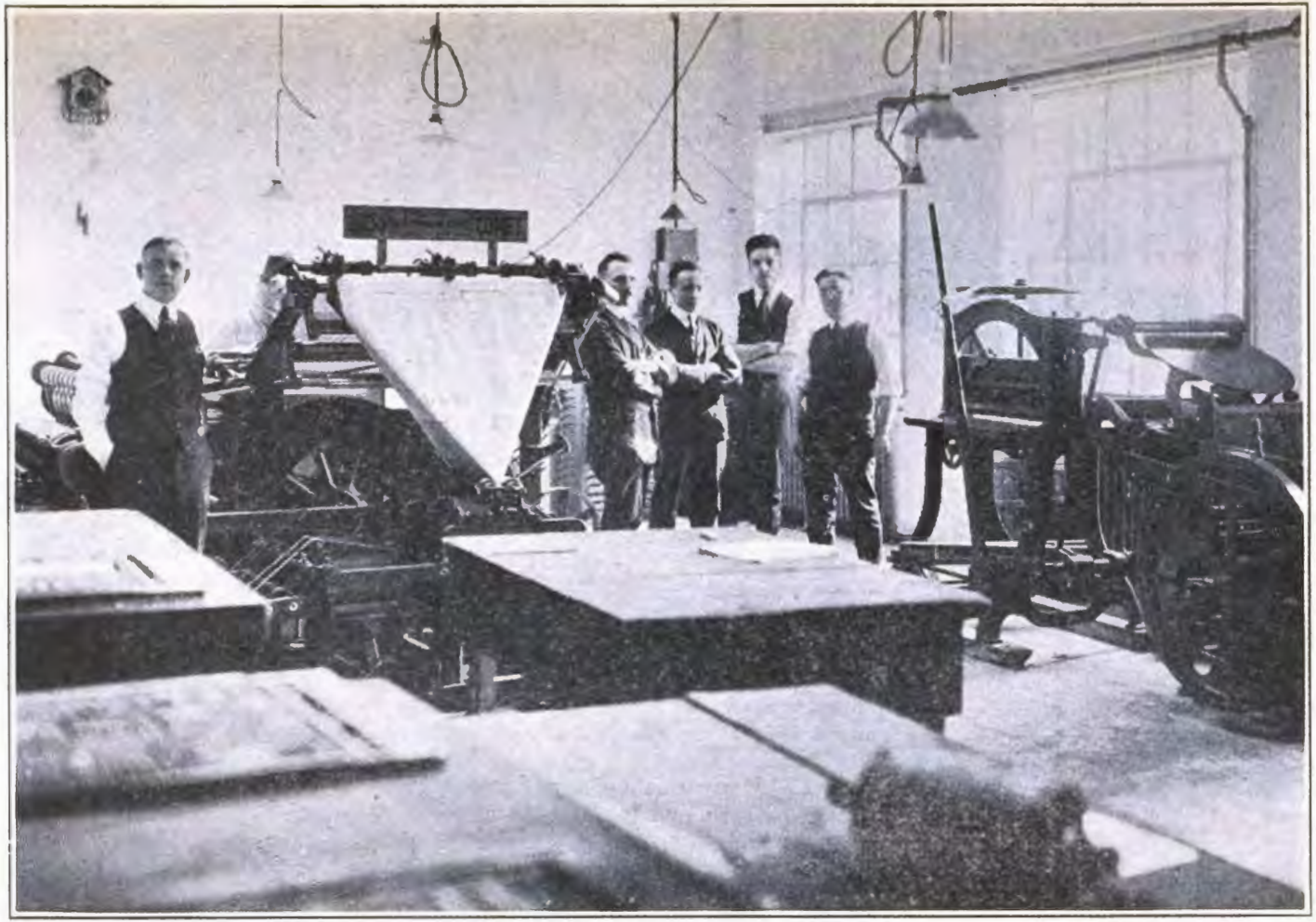

Преса і инші машини „ Америки.”

кі сили, як пара, водопади, електрика зуміє з часом і запрягти у своє ярмо також і радіюм.

Уявім собі таку подорож на місяць, та дивні дива, які прийдеться в часі тої подорожі стрінути. Чоловік яко земне сотворіння мусить дихати воздухом. А тому, що на просторони поміж землею і місяцем зовсім нема воздуху, з виїмком тих кілька миль, що зараз коло землі, тому він мусить забрати воздух зі собою. Та це вельми легко. Прецінь кожда підводна лодка мусить забирати зі собою також запас стисненого в збірниках воздуху, щоб було чим дихати, коли вона остане довший час під водою.

Важнійше вже побороти зимно. Смілі подорожники замерзали від невиносимого зимна в підбігунових околицях. Та це зимно єсть нічим в порівнанню зі зимном, яке стріне нашого подорожника. Ми можемо бути того певні, що в просторони, де нема нічого температура мусить виносити кількасот низше нулі.

Та це не все, бо кромі зимна подорожник мусить поконнати — також і горячо. І до не звичайне горячо, але горячо самого сонця. Воно видасться дивним, коли говориться рівночасно про зимно і горячо. А однак воно так єсть. Горячо проявляється в ту хвилину, коли проміні сонця стрінуть якусь ціль. **Припустім, що ви станули поміж двома небесними тілами: сонцем і землею. Той ваш бік, який є звернений від сонця а звернений до землі відразу замерзби на крицю а той, що бувби звернений до сонця спалився від невиносимого жару, що топить цину і олово.** Значиться, наш подорожник мусів би мати на своїм літаку відповідні прилади, які здержува-

либ горячо сонця з освітленої сторони і оборонняли його перед зимном з неосвітленої. Ту трудність, хоть важко остаточно далобся перемочи.

Як кожде живуче єство, таксамо і чоловік єсть стисло приноровлений до тих обставин і до того окруженя, серед якого йому приходиться жити. Заберім чоловіка з того окруження і обставин і перенесім його в цілком нові, а він перестане жити. Без воздуха чоловік не може дихати. Чи може обійтися без сили тяжкости? Які то може мати на людину наслідки, коли нараз усунеться силу тяжкости, коли він буде находитися кілька тисяч миль від землі?

Чоловік не може ходити, не може стояти, не може писати а навіть не може відчинити повік своїх очий без помочи сили тяжкости. І що станеться, коли нараз ця сила, до якої він звик і приноровився нараз перестане ділати?

Кромі того есть відомим, що вся система чоловіка, його легкі, його серце, його мозок в загадочний спосіб есть зависимі від тої сили тяжкости. І чи не наступить загальне замішання в людській системі, коли нараз ця сила устане? Одно есть зовсім певне: коли наш подорожник стане приближуватися до місяця, то його нападе певне вражіння, що він паде коміть головою. А це вражіння таке страшне, що йому не буде міг опертися цілою силою свого розуму.

На всякий спосіб він не буде міг поступити ні кроком вперед. В возі мусілиб бути порозміщувані відповідні поручі і опертя і при їх помочі він мігби посуватися з місця на місце. Та колиб їх не було, подорожник бувби дивно безсильний. Він хотівби поступити кроком вперед та місто того найшовби себе завішеного по середині між стелею і підлогою. І немавби способу дістатися назад на підлогу, бо сила тяжкости перестала на него ділати.

Столи, крісла, знаряди, усе, що не булоб прикріплене, помішалася би в воздусі у хаосі. Ключ, яким він хотів прикріпити шрубу, не впавби на землю, але неповорушно задержався в воздусі.

Остаточно треба числитися з трудностю здержання машини, яка вилетіла з землі зі скоростю сім миль в одній секунді. Мусілобся мати певного рода гальми. Обчислення показують, що протягом послідних чотирох мінут подорожі на місяць поновно требаб послугуватися мотором.

І коли подорожник остаточно дістався на місяць, то чи він мігби висісти зі свого воза і пійти на прохід? Навіть колиб він мав на собі прилад, яким послугуються нурці, коли працюють під водою, він стрінувби смерть. Місяць есть зимний, страшенно зимний. То зимно по причині браку воздуху есть таке саме, як і в пустій просторони, що панує поміж небесними тілами. А сонце? Там де воно паде на місяць, там топить олово і цину, коли зараз крок дальше у тіни панує між планетарне зимно. Кромі того блеск сонця невиносимий і осліплюючий, бо його промінів не ослаблює воздух. Небо не таке, як на земли, голубе, але чорне неначе оксаміт і на нім рівночасно зі сонцем видно всі зорі, які на нашім небі видно тільки поночи.

Одна мінута на місяци, а наш подорожник миттю втікби назад до свойого воза, щоб пустити машини в рух, аби дістатися назад на землю до якої він належить.

З ТАЙН ШТУКАРІВ

* * *

Практично всі ці „чародійні штуки", що їх бачиться чи то на сцені, чи нераз і в приватнім домі, як ними попису̀ється аматор-штукар, полягають на правах фізики. Всі ці штуки дадуться поділити на чотири кляси, а іменно: 1. оптичні, що полягають на впровадженню в блуд нашого ока; 2. механічні; 3. хемічні і 4. оперті на зручности руки.

Здається, що всякого із нас вправляла в нечуваний подив штука, яку звичайно назива-

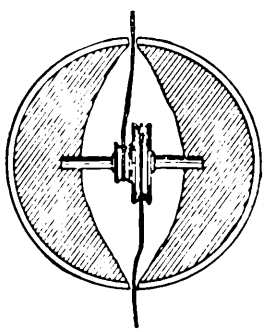

ють **слухняна куля.** Ту штуку на сцені переводить штукар в той спосіб. Як звичайно водиться в кождій штуці, так і в тій він показуєть публиці досить спорої величини деревлянну кулю, яка має через середину наскрізь проверчену діру. Крізь ту діру він пересиляє сильний шнур. Один кінець того шнура ногою придержує при земли а другий сильно натягає прямовісно до гори. Куля на його приказ повільно по шнурі підходить до гори або спускається до долу, або остаточно неповорушно задержується десь в половині шнура. А здивовані видці надгороджують штукаря гучними оплесками, не відаючи, що таку „слухняну кулю" може собі всякий зробити невеличким трудом і майже ніяким коштом.

А зробити її можна в той спосіб: постаратися о деревлянну кулю і перерізати її в половині пилкою, що має дрібненькі зуби. Середину одної і другої половини кулі видовбати на стільки, щоб там можна примістити два деревлянні кружальця, які мають легесенько обертатися. (Гляди ілюстрація число 1.) Оба кружильця є каруком зліплені зі собою і обертаються на оси, зробленій з кусника грубшого дроту. На більшім кружальци є прикріплений кусень шнура і кілька разів обвинений, а так само і на меньшім другий кусень шнура і таксамо обвинений. Коли це все зроблено, обі половині назад зліплюється каруком, вигладжується і шелякує. Як що старанно все зроблено то тільки хиба той, що знає ту штуку, зможе розпізнати що ця куля була розрізувана.

Образець сам за себе толкує, в який спосіб куля підноситься, опадає або задержується в половині дороги. Коли штукар натягнене шнурів звільнить, то тоді куля стане опадати до долу а то на підставі своєго тягару. Противно, коли штукар сильно натягне шнур, то тоді куля стає підноситися до гори, а по тій причині, що станеться розвивати шнур з більшого кружальця. Рівночасно однак другий шнур навивається на меньше кружальце. Практично вже мусить сам штукар віднайти, якого напруження шнура потрібно, щоб куля

задержалася неповорушно. Отся штука — як кождий вже сам мусів бачити — є чисто механічна і вона полягає на знаних правах механіки.

Зовсім на підставі иншого прінціпу переводиться штуку,

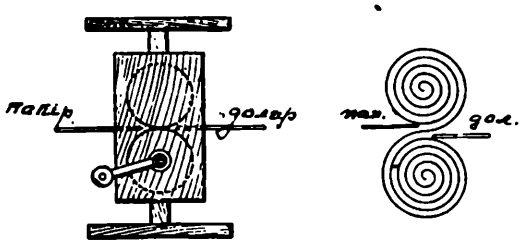

яку миб назвали **машина до роблення грошей.** Штукар приносить на сцену машинку, яка не є нічим иншим, як тільки двома вальцями притисненими до себе і обертаючимися на осях, які находяться вправлені у двох дощинках, як це видно на ілюстрації число ч. 2. Машинка, так сказатиб, наскрізь прозрачна і зовсім проста. І він бере кусень чистого білого паперу величини долярового банкнота і неначе у прасу вкладає той папірець поміж вальці. Одно обернення корбою і папірець хватають поміж себе вальці посувають його поміж собою і з противного боку виходить — — новісінький доляр.

Отся штука полягає на оптичній омані очей і її частійше як на сцені можна стрінути в практичнім життю; неодин непросвічений заплатив за ню нераз і грубі гроші, коли дістався в руки несовістного обманьщика, що намовив його купити собі ту машинку до роблення грошей.

Ця машинка є зроблена в той спосіб: Дві малі дощечки є споєні в той спосіб, що між ним обертаються дві оси. Одна з тих осий має корбу. Тепер штукар бере звій паперу довжини кількадесять ярдів а ширини трошечки меньшої, як довгі єсть оси. Оден кінець того паперу прикріплює сильно до одної з осий і навиває його доти, доки не навине половини довжини паперу. Другий кінець паперу прикріплює до другої оси і так само навиває його, але вже в противний бік. Коли все було старанно вимірено, оба звої, як весь папір навинеться, зійдуться і будуть виглядати неначе два окремі вальці і ніхто не спотереже, що се є одна стяжка паперу, звинена раз в той то знова в противний бік на двох осях. І штукар, заки виступить із тою машинкою до роблення гроший, наперед в один звій, навине кілька зівсім нових долярів, виступає перед публику і показуючи кусень білого паперу вкладає його до машинки та крутить корбою. Звісно, папір хованється в один звій, а рівночасно з другого розвивається банкнот. А глядачеви видається, що то таки на його очах папірець перемінився в банкнот. Грубість паперу є надто мала, щоб він міг побачити, що се не є вальці, та що в міру того, як крутиться корбою, один „валець" тонкне а другий о стільки грубший. Та найгарніше і найясніше цілу ту штуку толкує таки залучена проста ілюстрація.

Отсе є незвичайно проста штука, яка полягає на обмані очей. Та на тімсамім прінціпі, то значить, на оптичнім обмані очей є оперті сотки штук, незвичайно скомплікованих і штудерних, які годі перевести

без старанної підготовки і приладів. До найгарнійших того рода штук належить так звана **переміна особи в чорта або якусь тварюку.** Тими штуками пописувалися світової слави штукарі, як приміром Келляр або Торстон. Штукар станув на сцені перед публикою і став щось весело оповідати. Світла на сцені поволи стали пригасати а сама сцена розширюватися. І нараз на сцені, на очах соток видців штукар в одну мить перемінився в чорта. Повільно стало знова ясніти чимраз сильнійше і заки публика мала час вийти з дива коли нараз — знова таки на її очах чорт перемінився в кістяка. Поволи опять світла стали пригасати і — гульк — смерть перемінилася в чудової краси дівчину. І заки публика мала час вийти з дива, коли бачить, а на сцені стоїть штукар, усьміхнений і весело розклонюється на всі сторони. Вражінне тої штуки на публику все було потрясаюче — а спосіб її переведення аж до смішности простий і звичайний.

Витолкуємо ту штуку залученими ілюстраціями. Рисунок число 3 представляє сцену, всю прибрану в чорні драперії. „П-П" се плита незвичайно старанно полірованого шкла. Вона є уставлена під кутом 45 до публики і сягає до землі. штукар представляючися публиці стоїть поза сею шклянною плитою, в місци, яке є означене на рисунку буквою „Б". Його помічник стоїть на місци, означенім буквою „А", як видно з рисунку, заслонений і невидимий публиці. По тій причині бо сцена єсть оббита чорним оксамітом, коли на сцені нема світла, то публика не буде бачити ні штукаря ні його помічника. Публика може бачити одного або другого тільки тоді, коли вони є ясно освічені лямпами. І власне на тім освітлюванню полягає ціла штука. Лямпи в горі сцени, невидимо для публики єсть завішені після діяграму представленого на

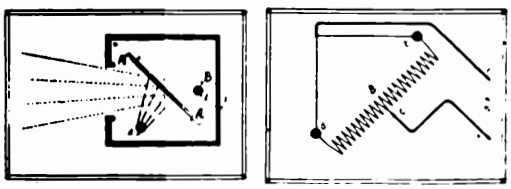

рисунку число 4. Вони єсть уладжені в цей спосіб, що постепенно гаснуть в однім кінци і рівночасно запалюються в напрямі другого кінця, значиться, світло неначеб пересувалося в поперек сцени. Коли отже світло пересунеться до точки означеної на рисунку буквою „в", то практично штукар вже находиться в цілковитій темноті а тимсамим стає невидимим для публики. А кромі того діється ще щось иншого. Плита полірованого шкла, що єсть уставлена в поперек сцени тепер нараз переміняється в зеркало (бо за нею погасли всі світла і є чорні оксамітні стіни) і публика в тім зеркалі нараз бачить помічника, перебраного за чорта. Тому, що він єсть тепер сильно освітлений а плита без одного шраму і незвичайно старанно полірована, тому публиці ані до голови не прийде, що вона бачить тільки відбитий в зеркалі образ а не дійсну появу. За той час — як це було сказано попередно в тім куті, де стояв штукар, панує повна темнота, заслонена кромі того ще й образом, від-

битім в пригадіднім зеркалі, отже штукар спокійно сходить з сцени, а на своє місце ставить кістяка. Поволи світло знова пересувається в противний кут і коли воно дійшло до точки „в" нараз кут, де стояв чорт западається в темряву, а рівночасно освічується кут „б", де стоїть кістяк. Плита перестає бути зеркалом, бо поза нею є світло і публика нараз бачить через шкло кістяка, в якого таки на її очах перемінився чорт. За хвилину світло поновно мандрує в сторну ще темного кута „а" де тепер стануда дівчина-красуня. І опять, коли воно дійде до точки „в" плита перемінюється в зеркало і публика бачить, як на її очах кістяк перемінився в красавицю, яку вона бачить в зеркалі. За той час штукар усуває кістяка і сам стає, щоб коли світло пересунеться в його сторону, розклонитися захопленій публиці, яку він на підставі найпростійших правил фізики, а згляднo її відділу, оптики, таким легким способом вправив в нечуваний подив.

Правда, що тепер ця штука стала вам зовсім зрозуміла і ви в ній не бачите ніякої надприродности? А однак яка єсть дивна людська природа. Навіть знаючи, як ту штуку переводиться, коли її бачиться на сцені, вона все робить сильне враження.

Кабінет зі зникаючою особою єсть дальшою популярною штукою, яку часто можна бачити на сцені. На сцену спускається зі стелі кабінет в роді великої скрині. Двері єсть відчинені і видна середину кабінету єсть вибита чорним сукном і що він єсть зовсім порожний. Кабінет висить на линсах в половині сцени, поміж стелею і підлогою. До його середини входить чоловік і зачинюєть поза собою двері. Таки в ту саму мить його помічник, що стояв на сцені, відчинює наново двері і диво — кабінет єсть зовсім порожний. Чоловік з його середини пропав в дивний спосіб. Просимо подивитися тільки на образець число 5. і переконатися, як простою є ця ілюзія. На частині тої ілюстрації, означеній буквою „А" видимо, як штукар війшов в середину кабінету. „М" єсть зеркало, щільно прилягаюче до стіни кабінету; при другій стіні єсть такесаме зеркало. Коли він війшов до середини і зачинив за собою двері, тоді ці зер-

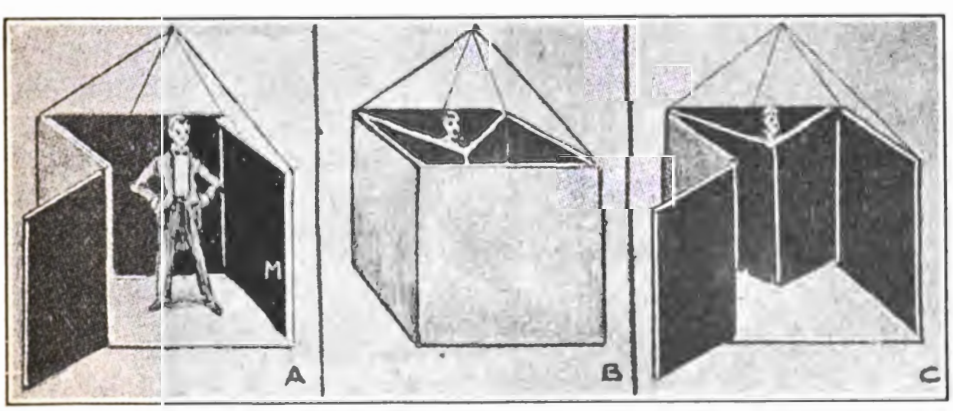

кала, які есть на завісах потягнув за собою і уставив в спосіб, як то видно на середнім образци, означенім буквою „B". Коли двері відчиниться поновно, він есть схований поза цими зеркалами, а самі зеркала відбивають стіни кабінету і публиці здається, що вона бачить порожний зад кабінету. Двері зачиняються, штукар скоро відхилює зеркала на давне місце, щоб по відчиненню дверий знова показатися публиці.

Неодин із шановних читачів бачив на сцені, як зависне **особа в воздусі** і то без ніякого підпертя. І штукар, щоб ще переконати, що ця особа не висить на тоненьких дротах, невидимих для публики, візьме обруч і ним переводить здовж цеї особи від ніг до голови. І всякий дивується, як воно мислиме, щоб чоловік міг так вдержатися у воздусі, та думає, що це велика штукенція. Тимчасом в тім нема зовсім ніякої штуки, бо та особа, яка здається вільно буяти у воздухах, в дійсности спокійненько лежить на столі в заглубленню під сценою. Як воно діється, толкує ілюстрація число 6. „P

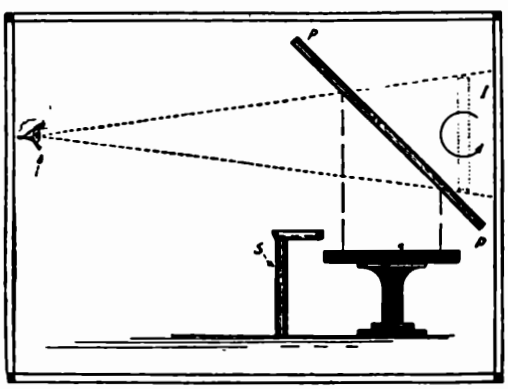

P" це велике зеркало, завішене від стелі сцени до заднього кута її підлоги скісно, під кутом 45. Це зеркало є так по боках удекороване, що публика його зовсім не бачить. А що воно есть завше так скісно, тому не відбиваєть публики, а тільки це, що есть на підлозі сцени. І там власне, в відповіднім заглубленню, зовсім заслонена від публики, лежить помічниця штукаря. Її образ відбивається в зеркалі і публиці здається, що та дівчина вільно висить у воздухах в місци, означенім колісцем і буквою „I" поза зеркалом. І штукар може не тільки поводити обручем сюди і туди але навіть і може це зробити крізь ню, бо він поводить не коло дівчини, але коло того місця, де публика бачить тільки образ дівчини відбитий в зеркалі.

Цю саму штуку нераз можна бачити по театрах, де в драмі приходить поява духа і боротьба шаблюками живої особи з духом. Це також відбувається при помочи скісно уставленого зеркала і актор, що грає духа, находиться в заглубленню, під сценою. Актор, що бється з духом, проколює його своєю шаблюкою несчислимі рази і публика бачить, як його шабля переходить наскрізь через духа, який не падає, але бється дальше. А „дух" може це робити, бо властиво шабля не проколює його, а тільки то місце, на якому публика бачить образ актора, який грає духа — під сценою.

При допомозі скісно уставлених зеркал переводиться несчислимі і ріжнородні штуки, які полягають на правах оптики.

———

ЩО ВАМ РОЗПОВІДАЄ ВАША РУКА

* * *

Чи Ви коли подумали про це, що людська рука, її лінії а в особености короткий грубий палець становлять ніколи незаводяче відбитте людської душі, характеру і вдачі?

Мала дитина, яка ще не знає промовити ні слова, кладе свою ручку до уст, коли голодна. А в годині смерти першим знаком, що надходить послідний віддих для цих, що стоять коло ліжка вмираючого, це порушення великого пальця. Чоловік в примітивнім своїм стані уживав своїх рук, щоб порозумівatися з другими а сліди цего остали в римських цифрах I. II. III. IV. V. і т. д.

І ми нині мусимо признати, що старинні Греки, Египтяне, Асирійці і Вавилонці знали перед трема тисячами літ о много більше про „психольоґію рук" як це ми знаємо тепер. Приміром старогрецькі різбярі знали своїм статуям виключно тільки уложеннєм рук надати вираз ніжности, жорстокости, дикости, взагалі всякого стану душі. Таксамо всі старинні малюнки Египтян, найдені в нутрі пірамід уложеннєм рук намальованих осіб висказують якесь глубоке психольоґічне чуття, яке нині ми не знаємо відгадати.

Взагалі сказавши містерії людської природи були і остануть все одною з найбільше загадочних наук. І тому всяку галузь науки, яка нас приводить до блищого зрозуміння людської вдачі і її укритих тайників, муспть повитатися з великою втіхою.

Нині есть вже споре число лікарів, які послугуються рукою пацієнта, щоб в цей спосіб віднайти недугу, яка його нищить. На підставі помічень щодо формації нігтів, злуки пальців, червоних або білих плям на скірі пальців а таксамо з форми четвертого пальця вони есть встані пізнати склонности, в яких сторону хилиться хорий. Параліж, горляні недуги, сухоти, ревматизм, нервовість недуги крови — все це оставляє ясні сліди на руках хорого, по яких ці недуги дається легко пізнати. Стільки про фізичний вигляд руки і фізичні причини, які колиб ми тут хотіли описати докладно, виповнилиб цілий великий том.

З психольоґічного згляду — що нас тут головно інтересує — студіованнє людської руки дасься поділити на три части. Ми не будемо їх називати ученими термінами.

Чи Ви звертали на це увагу, як всякі люде всяко держать своє циґаро в руці? Скупар насаджує своє циґаро на виколювач до зубів або на заострену сірничку і викурює циґаро до самого останку. Чоловік з характером „войовничим" держить своє циґаро в цілій жмени. Скритий стискає в трех пальцях. Балакун держить своє циґаро самими кінчиками сво їх пальців. „Блофер" і чоловік, що панує над собою і есть зі себе вдоволений держить циґаро на довжину свої руки і тільке час від-часу сильно потягає з него.

Національність всякого дасться легко розпізнати по його рухах рук. Зівсім відмінні ґести руками викопує Італієць, що продає банани, інакші Жид, а інакші рубаший Шкот. Інакші рухи має Француз а зівсім відмінні від него Ні-

мець, якого можна пізнати на милю далеко.

Жінки типу Мадонни, Сафо, Бакхантки, Метелика або Вампіра виконують спеціяльні ґести руками, які єсть типічні для кождого типу. Кождий тип жінки кромі цего має таксамо і в голосі свою спеціяльну ціху, по чім легко його пізнати в електричній залізниці, на вулиці чи в парку або театрі.

Рука чоловіка„ що ‚служить" і рука чоловіка, що „приказує" мають зівсім відмінні ціхи, які відразу впадають в око. Таксамо рука, яка притягає і яка відпихає. Рука мягка, сильна і нормально тепла означає молодість, здоровле, постоянність і чулість серця. Рука суха, костиста або рапава означає чоловіка позбавленого всяких ніжних почувань, холодний і вираховуючий характер.

Через руку другого ми відчуває-

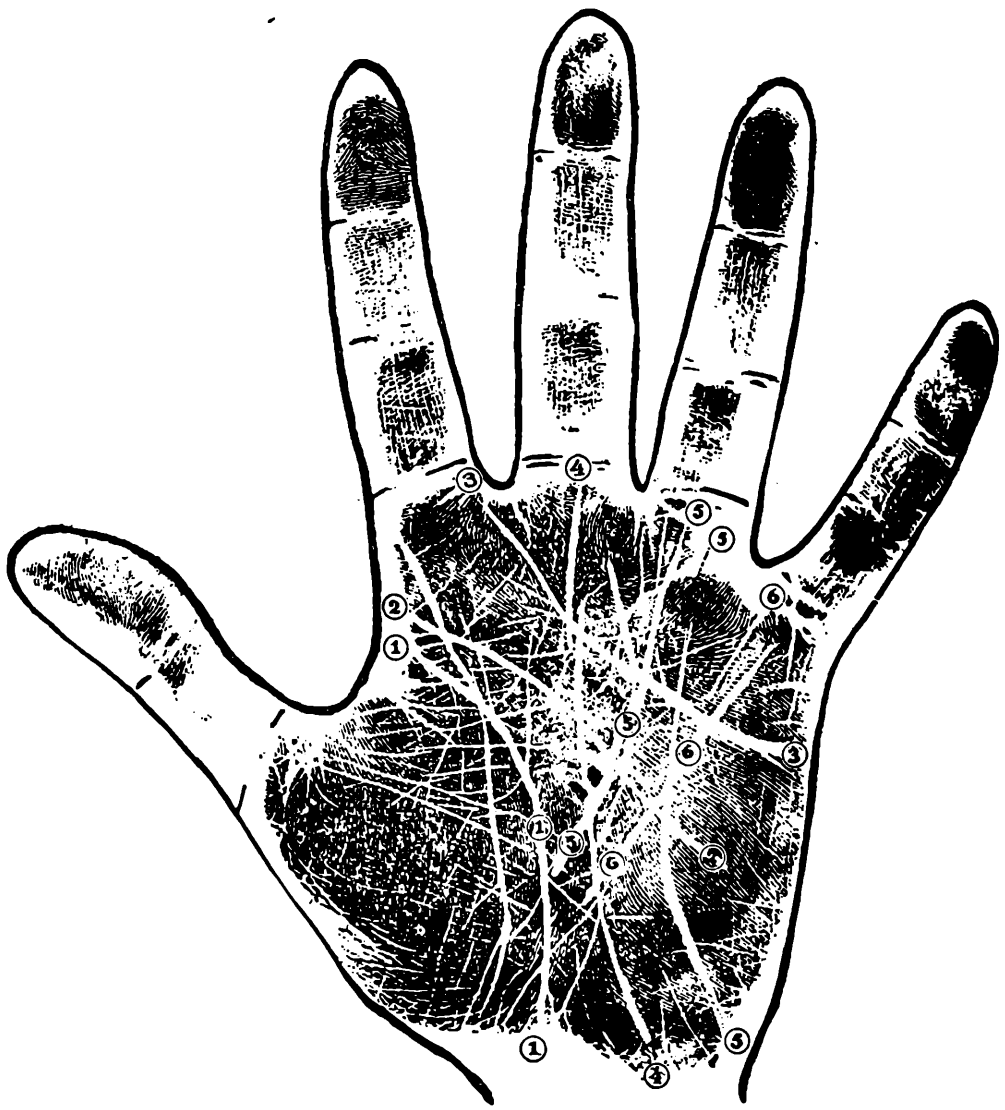

Карта, на якій єсть лінії людської долоні. 1—1 лінія життєва; 2 — 2 Головна лінія; 3 — 3 серцева лінія; 4 — 4 середна або лінія Судьби; 5—5 лінія Слави; 6—6 так звана літерацька лінія.

мо так званий „персональний магнетизм", який каже нам почувати симпатію або антипатію.

Коли пальці есть грубі і тверді в дотику вказують на самолюбство і змисловість. Коли грубий палець есть пропорціональний до всіх прочих, сильний і не надто елястичний він вказує на працьовитість і роботящість; коли елястичний однак не надмірно, означує буйну уяву поворотність і рухливість; коли вогкий і не елястичний, він вказує на лінивство, нерішучість і хитність характеру.

Це есть загальне правило, що рука елястична, груба і тепла означає нахил до змислових розкошей, коли рука тверда в дотику і сильна зраджує роботящий і рухливий характер.

Коли долонь має заглублення це ознака пристрасного характеру склонного до надмірної любови і суперечок; коли дуже плоска „фаталіста", чоловіка, який дається поводити обставинам без нахилу протиділати. Однак есть много виїмків з того правила.

Та заки видається остаточний осуд характеру чоловіка, треба до конечно оглянути його грубий палець. Цей палець це ознака висшости людської руки над звірячою. А ознакою ріжниці поміж чоловіком а чоловіком есть власне ці грубі пальці. Всі великі мужі, всі ґенії, всі яких сила духа пхнула людство на нові шляхи відзначалися цим, що їх грубі пальці були незвичайно великі. Галилей, який відкрив, що земля кружить довкола сонця; Ньютон, що відкрив права тяжкости; фільозофи Кант і Ляйбніц; Вольтер, „батько революції" і Наполеон, найбільший полководець: Вашінґтон, — батько американської републики — всі вони мали великі грубі пальці.

Малпи мають дуже малі грубі пальці на руках, які ледви сягають до насади першого пальця. У чоловіка дикого і примітивного грубий палець есть вельми грубий і короткий. Мордерці і злочинці — мають короткі і грубі пальці.

Долонь ґенія — французького письменника, світової слави, знаного зі своєї буйної уяви, творчости і письменницького хисту.

Грубий палець, який остає в без посерднім полученню з центрами в людськім мозку, природно, зображує „динамічні" сили чоловіка і його силу волі. Значиться, довжина грубого пальця виражає скількість і якість людської волі. Гарно зрівноважена воля чоловіка має свій висказ в грубім пальци, коли він досягає лінії утвореної першим і другим складом першого пальця. Могуча, сильна воля має висказ в трохи довшім і грубшім великім пальци; дуже самолюбного і амбітного чоловіка пізнати по грубім, з товстою насадою грубім пальци на руці твердій, грубій і нечутливій. Ідіоти і люде з ограничинним вельми розумом мають звичай все покривати

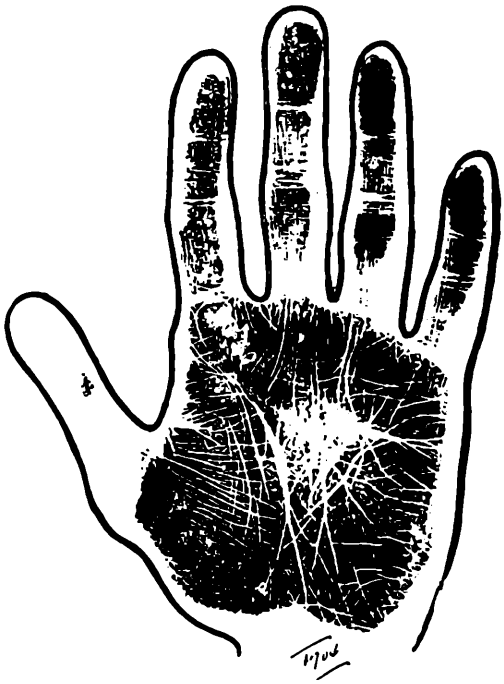

Тип „щасливої руки". Її властитель зробив мільоновий маєток на продажі своїх винаходів.

свій грубий палець прочими пальцями своєї руки; люде, які мають потребу ховати якусь тайну на дні своєї душі, роблять таксамо.

Та чоловік відваги, независимости духа все держить свій великий палець відстаючим далеко від своєї долоні. Чоловік боязкий держить його зараз коло долоні а чоловік впертий держить його скорченим.

Переходячи на „лінії долоні", — що вельми богато людей фальшиво понимає, думаючи, що вони предсказують будучність, що зівсім не есть згідне з правдою — всякий побачить, що 85 процент людей зі здоровим, орґанізаційним умом. будівничі і інжинірі мають просту, гарно зазначену і нерозгалужену „кефальну" або головну лінію (лінія 2 — 2 в нашій ілюстрації). Такасама лінія есть на руці музиків, артистів, акторів і бесідників, словом людей з уявою. У людей полохливих, встидливих, нервозних, прибитих і малянхолійних ця лінія сходить в долину долоні під острим кутом; у людей з нічого невдоволених типу Троцького, революційного або істеричного темпераменту ця лінія не тільки що сходить в долину під острим кутом, але до цего есть много разів попереривана і поперетинана всякими короткими перехрестними лініями.

Де ум не есть непокоєний всякими дурницями, де він здоровий, творчий і промишляючий, там найдете долонь зівсім свобідну від сітки дрібних і покручених лінійок, які находяться на долони розсіяних, неморально живучих, згризливих або фізично слабих людей.

Здоровий і сильний чоловік, зі здоровим розумом все буде мати і прості лінії на своїй руці. І воно зівсім правдиве, позаяк це зістало признаною правдою, що ум панує над матерією. Хорий ум буде мав в

Рука мр. Г. Гордона з Шікаго, який власними силами з пять долярової тижневої плати добився майна, що дає 10 міліонів доларів річного доходу.

наслідку і хору руку і навідворот.

Люде, яких успіхи в життю зістали виборені їх власною працею і заслугами будуть мати все долонь з простими лініями і сильним великим пальцем. Дипльомат і крутар, що намагається „каламутити воду" щоб в ній ловити рибу для власної користи, буде мати долонь засіяну сіткою делікатних, перетинаючихся лінійок. І не дивниця; вони мають стільки клопотів на голові....

Долонь „др." Артура Варрен Войт, який отруїв свою матір і тестя, щоб загарбати їх майно. Коротка Головна лінія вказує на склонний до злочину ум.

Упереджені противники і приклонники матеріялізму твердять, що лінії на долоні це виплив фізичних рухів долоні в часі праці. Та це твердженне зівсім не стійне, позаяк після цего погляду всі ковалі повинніб мати однакові лінії на долоні, всі мулярі знова однакові а всі шевці знова однакові, колиб ці лінії були виплывом постійного складання долоні відповідно до цего, чи вона держить молот, чи шило, чи бритву чи перо. Та воно так не єсть. Як нема поміж всіми людьми на світі двох однакових зівсім характерів, так само і не найдеться ніколи двох долонь з однаковими лініями. Вигляд рук і загальні зариси ліній на долони можуть підходити під всілякі типи,, але таксамо як нема двох однакових відбитків пальців, таксамо не найдеться двох однакових людських долонь з однаковими лініями на сто міліонів людей.

Рука похатного гандляра може виглядати таксямо, як рука міліонера, може мати всі прикмети руки міліонера, бо на ній не буде знаків п р и з н а ч е н ь я. Воно правда, всякий похатний гандляр в наші демократичні дні може стати міліонером і богато стало; а таксамо і богато людей, уроджених серед нужди і найнедогіднійших обставин, стало народними світочами, як приміром. Лінкольн, Наполеон, Шевченко. Сила волі була цею пружиною, яка дала їм спромогу дійти до визначеної мети...

Погляд на людську долонь і на грубий палець відкриває таксамо

Тип людської руки зі всіми лініями, вказуючим на здорове тіло і здоровий ум.

Go gle

ріжні комбінації; бачиться руку, яка вказує на поводженне і руку, що вказує на неповодженне. Без огляду на це, що чоловік не починавби — воно все йому не поведеться; його доля єсть все зачинати в невідповідну психольоґічно хвилину. Знова инший ледви чого діткнеться, а воно неначе само зі себе обертається в успіх. І воно не дається заперечити, що характер і призначенне єсть нероздільно сплетені зі собою у загальній схемі еволюції життя, чи то одиниці чи цілого народу. І оба ці чинники можна найти вириті на долоні людської руки.

В якій ціли „людям печатає руки, щоб усі взнали діло Його" (Йов, глава 37, верш 7) це єсть загадка, яка може колись в будуччині стане розкритою тайною Сотворителя...

Наука яка до нині не знає витолкувати, що то єсть електричність, єсть німа перед о много простійшим феноменом, лініями на руці. А мимо цего практичний електрик знає примінити електрику до щоденного ужитку; так само і психольоґ може з руки розслідити минувшину і теперішність одиниці і намагається відгадувати можливости будуччини.

Рука сухітника, відбита три тижні перед його смертю.

Рука молодої жінки з признакою болю голови і хороби слуху і зору. Це вказує зломанна головна лінія.

Так, на долоні єсть лінія Судьби а таксамо і лінія Слави.

„Пятьдесять тисяч пар рук" — пише др. В. де Керльор — „яких віддруки я аналізував і склясифікував утвердили мене в переконанню, що єсть право призначення. Індівідуальне признанне єсть виражене в двох малих лініях: лінії Судьби і лінії Слави. Ці лінії йдуть одна від насади руки до насади другого пальця а друга йде від середини долоні до насади третого пальця. Для чого? Цего не знаю сказати.

Типічна рука божевільного. Короткий грубий палець вказує на відсутність самоконтролі.

„Мені доводилося аналізувати долоні великих політиків, князів і пануючих, новоженців, ґемблєрів в Монте Карльо, ґрачів на біржі, кухарок, мордерців і божевільних. І з тисячів цих рук в память врізалася мені долонь одної молодої особи, якої лінії на долони цілковито змінилися поміж 1906-ім а 1912-ім роком.

„По цілім ряді великих невдач і гризот, ця молода жінка мусіла бути інтернована в шпиталі для неулічально хорих. В цім часі зроблена відбитка її долоні вказувала Головну лінію з всіма признаками мелянхолії; вона під острим кутом спадала в долину і доходила до насади руки.

уміетного піклування спеціяліст

„Через пять літ сдоранного і для умовних недуг остаточно привернув їй силу ума; вона здала всі іспити на доглядачку хорих з відзначеннєм і нині своїм заробітком живить цілу свою родину. І коли по пятьох літах поповно я зробив відбитку її долоні, Головна лінія зівсім змінила свій напрям. Зі скривленої в діл, вона стала зівсім проста а навіть о много довша. Менші лінії такєамо стали сильнійші, простійші а вигляд цілої долоні вказував на силу і здоровлє. Значиться, коли ум есть хорий, це зараз вібиваєтьєя і в лініях на долони. Коли ум і воля стали знова здорові і сильні і коли поповно „ум став панувати над матерією" це неначе в зеркалі відбилося в лініях на долони. Лінії на долони сейчас змінилися. Це вельми знаменна подія і важко їй булоб повірити, колиб вона не була доконаним фактом."

Так воно і есть. Майже два тисячі літ цему назад писатель зі Сходу був приневолений написати: „І зробив Він щоб всім, малим, і великим, і богатим, і вбогим, і вільним, дано пятно на правій руці їх або на чолі їх". (Откритте, глава XIII, 16).

По правді ми мусимо признати, що дороги природи есть однаково і тайні і загадочні — помимо всего нашого поступу і знання.

ТОРНАДО

На протяг кількох місяців велику одну частину Злучених Держав навіщують воздушні труби, які тут називають Торнадо. Майже ціла долина ріки Міссіссіні есть ареною цего страшного явища природи. Ця долина уважається найплодовитшою частиною Америки і коли не ці торнада, вона булаб найгустіще залюднена.

Люде, які бачили на власні очі торнадо оповідають, що воздушна труба на своїй дорозі нищить все, що тільки стріне. Найбільші дерева ломить неначе тріскочки і вириває з корінем, підімає і відкидає в бік льокомотиви зі шин а стебла соломи неначе цвяхи перебиває наскрізь через фундаментові дошки. Тому вони кажуть, що одиноким, ратунком перед торнадом, есть ховатися сейчас по спеціяльно побудованих в цих околицях пивниць, бо вельми мало есть таких, що дивилися на торнадо своїми очима і не пережили.

На щасте торнада навіщають що долину найчастійше пополудни, так, що його можна звичайно побачити і звичайно сховатися до пивниці. До цего дивна формація хмар яка все попереджує торнадо дає невідкличний знак, що надходить катастрофа.

Де нема спеціяльно побудованих пивниць, до яких можнаб схоронитись, там ратунок майже немислимий. Воздушна труба летить вперед зі скоростю від 60 до 150 миль на годину. За дня отже торнадо можна бачити цілу мінуту наперед, заки він надлетить а це досить много часу, щоб схоронитися. Широкість торнада виносить від одної восьмої до одної четвертої части милі - від двох до чотирох звичайних мійських „блаків" то цей, хто має здорові ноги і знає скоро бічи, може втічи воздушній трубі з дороги, — природно коли пуститься втікати в відповідний бік.

Та він зробивби велику помилку, колиб намагався втікати навпростець перед торнадом: це булоб то саме, якби хтось втікав перед експресовим поїздом, біжучи по шинах. Позаяк торнадо по більшій частині летить з полудневого заходу на північний схід, тому

утікач повинен втікати що має сил на північний або полудневий схід.

Та в великім місті така утеча звичайно не есть мислима. Там люде хватаються відмінних способів охорони. З практики переконаюся, якого рода будівлі ставляють найбільший опір воздушній трубі; дальше розсліджено, що сила торнада ділає в трех зівсім відмінних напрямах: торнадо попереджує шалений вихор, який все змітає і несе вперед перед собою; коли надлетить сама труба, яка не есть нічим иншим як тільки шаленим виром воздуху, що все ломить і перевертає; за відлетівшою воздушною трубою повстає в воздусі порожнеча, неначе в якійсь велитенській помпі, яка ссаннем все тягне до себе.

З огляду на це доми в околицях навіщуваних торнадом мусять бути незвичайно старанно будовані, щоб задержали всі ті три сили, люде навчилися вже будувати такі доми і було много випадків, що торнадо поставив дім горі основами, значиться дахом на землю, а дім остав зівсім цілий і не поломився. Таксамо були численні випадки, що торнадо поніс зі собою великий кусень деревлянний дім, а находячимся в середині людям не сталося ніщо.

Переконанося, що в будинках, які мають солідні стіни, ці стіни звичайно валяться. Таксамо валяться доми, побудовані з лихої цегли або цементу. Противно, легкі деревляні доми видержують ще найліпше. Дальше переконапося, що доми квадратового виду поносять найменьше шкоди; противно чим більше всяких вистаючих ґанків і прибудовань, тим такий дім небезпечнійший. Плоскі дахи есть найбезпечнійші.

Вир воздуха, який шалено крутячися витворює порожнечу спричинює наслідки зівсім подібні до експльозії; через це вікна навіть в подальшій віддалі від перелітаючого торнада вилітають; як сказано попередно, дегляні стіни валяться неначе від сильної експльозії. Через це, що в хаті остав воздух як звичайно, а на дворі через торнадо незвичайно розрідився, цей замкнений в хаті воздух викидає дах високо в воздух, неначе експльодувавший порох; цесаме діється нераз зі скринями і шафами в домі, які з лоскотом пукають.

Найнебезпечнійшими місцями в домі в часі торнада есть стрих, пивниця і стіни дому від тої сторони, відки надлітає торнадо; стрих тому, бо сила воздуху в середині хати може дах піднести до гори і він падучи назад, може наробити великої шкоди; пивниця есть небезпечна знова тому, що дім може завалитися і засипати всіх тих, що схоронилися до пивниці; стіну, яка есть звернена в ту сторону, відки надлітає торнадо може завалити попереджуючий його вихор і вона падаючи до середини дому, засипле або покалічить тих, що під ню схоронилися; найбезпечнійша є отже стіна відвернена від торнада, бо хоть вона може завалитися від витвореної порожнечі, то все завалиться в сторону відлітаючого торнада, значиться від хати а цим що під нею схоронилися ніщо не станеться.

Загально панує переконанне, що торнадо летить відповідно до терену, то значить низинами; показалося, що це не есть правда, бо торнадо летить навпростець, долинами і горбами, зівсім не здержуючися на терені.

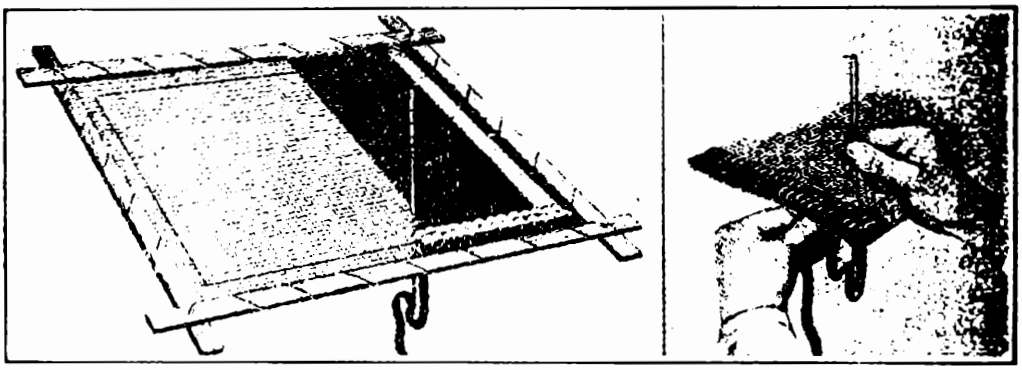

На лівій стороні єсть представлена деревляна рама з прикріпленим мішком, що становить підставу килима. По правій стороні видко спосіб роботи з деякими ключками розтятими а деякими непорозтинаними.

ДЛЯ ЗРУЧНИХ РУК НАШИХ ДІВЧАТ

* * *

Ручно роблені килими находять ся по найбільше наших домах і особливо в Америці мають високу ціну. Та воно мало єсть відоме, що всяка дівчина чи жінка, коли має одробину охоти і трохи сприту, може вельми тешевим коштом сама зробити собі килим, який нічим майже не буде ріжнитися від дорогих, куповаих килимів.

Потрібні матеріяли: передівсім чотири легкі листви з дерева, з яких треба зробити раму до натягнення на ній цеї підстави на якій ткаться килим. Дальше всяке оцінне, головно вовняне, яке єсть вже зношене і непригоже до нічого путнього; грубий, звичайний мішок, який повинен бути о два палі довший і ширший, як має бути килим; і остаточно гачок, зроблений з твердого дерева з острим кінцем і мала дротяна щіточка. От і всі матеріяли, з якими приступаємо до роблення килима.

Поперед всего ньвяхами збиваєть ся деревляні листви, щоб із них зробити раму, яка в середині має бути цего самого розміру, що будучий килим. Мішок розпороти і зробити довкола него зарубок один цаль широкий; цей мішок так зарублений, має бути підставою будучого килима. Коли хочеся зробити на килимі якийсь вид чи якусь фіґуру треба її нарисувати на мішку чорнилом або кольоровою крейдою. Можна взяти за взір також який небудь готовий килим, або не надто гажку вишивку.

Мішок так приготований натягаєть ся на раму при помочі сильного шнаґату, як це видно на залученій фотоґрафії. Тепер кравть ся відложене вовняне одінне на довгі паси три четвертини цаля широкі. Коли це єсть бавовняна матерія, то краяти в поперек полотна в цей спосіб, щоб опісля бавовняні нитки можна було усунути, як це буде вияснене опісля. Паски можуть бути всякої довжини, почавши від трех палів. Сшивати їх зівім не потрібно.

Раму з натягненим мішком для вигоди можна оперти на поручах двох крісел. Зачинаєть ся з котрого небудь рога, хоть звичайно найсамперед робиться бордер. Кінець викраяного паска держиться поміж

великим і вказуючим пальцем лівої руки під натягненим мішком. Зверху, в бажанім місци перепихається через мішок деревляний гачок. На него почіпляється пасок і його перетягається на верх мішка, оставляючи з него трохи менше як оден цаль на горі; поновно перепихається гачок в долину, яких дві або три нитки мішка дальше оставляючи в цей спосіб на горі ключку з пасока яких три чверти цаля високу. В цей спосіб при помочи деревлянного гачка все держачи пасок в лівій руці під рамами, вробляється цей пасок поміж нитки мішка аж до самого його кінця; коли оставляється в мішку по найбільше три нитки поміж кождою ключкою, тоді ці ключки вийдуть добре стиснені і ніколи не висунуться з поміж ниток мішка. Коли оден пасок матерії вийде, продовжується другим цего самого кольору аж доки цілий ряд в цей спосіб не єсть готовий. Коли ряд готовий, перетинається ключки ножичками. другий ряд робиться паралельно до першого, дві нитки подальше. В цей спосіб оброблюється довкола відповідної ширини бордер. Опісля в цей сам спосіб робиться на середині з пасків з кольорової матерії відповідний десень, а коли він готовий, все проче вільне місце виповняється одним кольором, який служить яко тло килима.

Коли в цей спосіб цілий мішок єсть виповнений, всі ключки порозтинані, їх вирівнюється ножичками „стрижучи", щоб килим всюди був однаковий. Опісля його чешеся щіточкою з острого дроту; коли нема щіточки, можна її зробити зі шпильок, звинувши сильно папір з набитими шпильками так як його купується в склепі. В цей спосіб усувається всі бавовняні нитки, які в краяних пасках бігли в поперек матерії і килим набирає вигляду, неначеб був зроблений з плюшу.

Старанно зроблений килим тревватиме цілі роки.

НАЙМЕНША ПАННА НА СВІТІ

* * *

В Америці цего року можна було бачити панну Синтію Марґарету Ніклой, про яку впевнють, що вона єсть найменьшою жінкою на світі. Вона має девятнайцять літ. Коли вбереться в одіж до виходу на вулицю, єсть висока 21 цалів а важить около 25 фунтів. Професіонально єсть відома під іменем „Княжна Малий Атом" і вона їздить з одним з великих американських цирків.

„Княжна Малий Атом" єсть дитиною зівсім нормальних родичів. Її батько подорожує разом з нею і єсть шість стіп високий. Мати померла перед кількома роками і за життя важила 138 фунтів. Вона єсть третою з чотирох дітей; всі прочі діти зівсім нормальні. Коли вона прийшла на світ, важила шість і пів фунта; до четвертого року росла і розвивалася зівсім нормально; четвертого року її ріст зівсім здержався, хоть умом і всім прочим вона єсть зівсім нормальною дівчиною.

Умово вона єсть зівсім таксамо розвинена, як кожда инша 19 літна дівчина, яка перебула побіжну шкільну науку. Вона зачала ходити до школи доперва в десятім році; та шкільні власти нерадим оком дивилися на її присутність в

Княжна Малий Атом" — висока 21 цалів і важить около 25 фунтів.

колі, позаяк инші школярі кепкували безнастанно з її малого росту і це відводило їх від науки.

Коли „Княжна Малий Атом" сяде на звичайнім кріслі, то її ноги не досягають краю сидження, як що вона зіпреться о поруче. Має незвичайно замилуванне до дорогих суконь і незвичайно ними любується.

Ця малесенька дівчина все їла нормальну скількість поживи і ніколи ще не хорувала ніодного дня. Природно, вона має своє, приноровлене до її величини столове начинне, позаяк ледви чи моглаб орудувати звичайним ножем або ложкою. В своїй спеціяльній кімнаті в цирковім залізничім возі має таксамо свою спеціяльну кімнату зі спеціяльними меблями, які величиною зівсім не ріжняться від цих, які по великих склепах з забавками купують для ляльок.

В родині, як далеко память сягає, не було ніякого карлика, щоб теорією дідичности толкувати її малий ріст.

Все йде, все минає — і краю не має...
Кудиж воно ділось? Відкиля взялось?
І дурень і мудрий нічого не знає.
Живе... умирає... Одно зацвіло,
А друге завяло, на віки завяло,
І листя пожовклі вітри рознесли.
А соненко встане, як перше вставало;
І зорі червоні, як перше плили,
Попливуть і потім: і ти, білолиций,
По синьому небу вийдеш погулять,
Вийдеш подивиться в жолобок, криницю
І в море безкрає, і будеш снять
Як над Вавилоном, над його садами,
І над тим, що буде з нашими синами..."

„Гайдамаки."

ДЛЯЧОГО ЄСТЬ ОБОВЯЗКОМ КОЖДОГО УКРАЇНЦЯ СТАТИ ЧЛЕНОМ ПРОВИДІНЯ.

До найшляхотнійших і найідеальнійщих витворів людської культури належать інституції, які дають спромогу всякому чоловікови, навіть і найнезасібнішому, забезпечити свою родину на будуче, на випадок його смерти. Такі інституції, до яких належать всякі асекураційні товариства і запомогові орґанізації, на випадок смерти свойого члена, неначеб перебирали на себе його обовязки піклування його незаосмотреною родиною, і подаючи їй средства до життя, чи то одноразовою більшою грошевою запомогою, чи в иншій спосіб, заступають сиротам і жінці місце помершого батька і опікуна. І сироти та вдова чоловіка, який був членом запомогового асекураційного товариства є тільки в половині вдовою і сиротами, бо хоть батько і муж померли, однак не перестали навіть і по смерти піклуватися своєю родиною; навіть і по смерти ця родина дальше, з поза гробу, дістає підмогу і поміч від того, який за ню старався і її жпвпв за свого життя. Через і при помочі асекураційного товариства і інституції батько і опікун стаєть для своєї рідні безсмертним бо хоть його тіло спочиває в гробі, його родина дальше одержує всю поміч, доконечну до життя і виховання дітей на чесних людей, для суспільности, для церквп і своєї Вітчини.

Дикі люде зівсім не знають подібних інституцій; для бо хоть його тіло спочиває в гробі, його родина дальше овін мав нині що їсти; чи завтра буде мати він або на випадок його смерти його родина що їсти, це його зівсім не інтересує; його любов до його рідні родини є тільки так велика о скільки він сам має з цего якусь користь. Та чим чоловік більше просвічений, тим його почування стають ніжніщі, тим він більше починається піклувати свою родиною не тільки нині, але і на завтра. І тому то серед найбільше просвічених народів слідно найбільше число всяких інституцій, які перебирають на себе цей обовязок дальшого піклування і старання о родину померших своїх членів.

Українці, від самого тільки початку, як тільки стали поселюватися в Америці, сейчас побачили, що їм не стає і поріпшли і собі заснувати якусь інституцію, якаб сповняла

для родин померших на чужині Українців ролю опікуна. Засновано асекураційне товариство. Та по кількох роках життя показалося, що воно не є совершенне, і повстало друге, опісля третє і т. д. Кожде нове товариство голосило, що воно є лішше від попередних, бо не має його блудів; і хоть воно може подекуди було правдою, що старанося виминати старі блуди, але натомість поповнювано нові. а так воно тяглося до недавна, до хвилини, коли за стараннєм незабутої памяти померщого першого українсько-американського Епископа Кир Сотера, повстало „Провидінє".

Пишучий ці стрічки ще тямить ці недавні часи, коли то основувалося „Провидінє". Цеж прецінь ледви яких сім літ цему назад. Дуже недавний час. Покійний Епископ, мала громадка людей в Філаделфії, кількадесять людей розкинених по цілій Америці от і весь завязок орґанізації, яка за сім літ зросла до поважної суми поверх 8,000 членів виплатила поверх 400,000 долярів своїм членам і зараз має поверх 150,000 маєтку. Ніяка друга орґанізація в цілій Америці не може похвалитися таким велитнім розростом і такими блискучими вислідами.

Виходить, що це „Провидінє" мусить мати якісь особливші ціхи, якісь прикмети, котрі його виріжнюють з поміж всіх прочих орґанізацій, коли воно в так короткім часі так гарно зросло. Перейдім ці ціхи і прикмети і придивімся їм, а самі побачимо і самі зрозуміємо причини цего невиданого розросту орґанізації.

Першою і найважнійшою прикметою і ціхою „Провидінд" є його український національний характер. Одиноке „Провидінє" зі всіх орґанізацій українських в Америці має виразно зазначене в своїм чартері і статуті, що членом „Провидіня" не може стати ніякий чоловік иншої національности, а тільки одиноко Українець. І коли другі орґанізації приймають в члени і Поляків і Москалів і Хінців (колиб тільки зголосився) бо їм ходить о бизнес, то одиноко тільки в „Провидіню" член вступаючи до орґанізації мусить заявити, що він є Українцем і що його розговірною мовою є мова українська. В цей спосіб члени „Провидіня" є запевнені, що орґанізація ніколи не зіступить з національного українського шляху, що ніколи не пійде на службу другим народам, що все і по всі віки виключно тільки може і буде мати на оці добро і хосен України. І тому кождий член є запевнений, що коли він вступає до „Провидіня", він вступає

до своєї рідної хати, в якій він сам а не ніякий зайда і заволока буде ґаздувати, бо в „своїй хаті своя правда і сила і воля".

Другою не меньше важною ціхою від попередної, яку має „Провидінє" а якої не має ніяка иньша українська орґанізація в Америці, це пристіянсько - католицька закраска орґанізації. Наша історія за всі віки показала і доказала, що наш народ все був високо реліґійний і що всякий, що тільки зірвав з реліґією і церквою, цим самим пропадав для нашого народа і для нашої суспільности. Це знали і бачили вже перед століттями наші славні Запорожці, лицарі-оборонці України перед Ляхами і Татарами; на Січи була церков і Запорожці всякий похід, всяку нараду і всяке важніще діло зачинали все від Бога; а коли чаша народних терпінь переливалася у шерть і ці вірлята України кидалися з острою шаблюкою в руці в крівавий танець з ворогом, то до бою йшли з окликом: „За народ і Віру"..... А коли лихоліттє прибило Україну і народ мусів угнути вільну спину у ляцьке і московське ярмо, іскра національної свідомости сховалася у українську церков і там захована тліла і крилася перед ворогами цілі століття. А коли на світі повіяло вільніщим духом, перші українські священики вінесли цю святу іскру з церков і кинувши її поміж народ роздмухали до великого пожару національної самосвідомости і почуття, який нині обнімає всю Україну від Сяну по Кавказ. „Хлоп і поп" — це ще перед роками була вся Україна — а нині?

В Америці за короткого пів століття нашого тут побуту ми переконалися наочно, що таксамо як там, у Вітчині на великі розміри, так і тут на малі, тільки церков була одиноким цим спійлом, який лучив наш народ на чужині; тільки церков вспіла зорґанізувати наш народ в громади щоб опісля могли заснуватися всякі культурні орґанізації, всякі товариства, орґанізації національні, фінансові, промислові, хори, театральні кружки, читальні, крамниці, позичкові інституції; тільки одна церков оборонила наш народ перед винародовленнєм і загибіллю. Не будь української церкви і церковних громад в Америці — не булоб таксамо нині і сліду з Українців, як нема з них сліду ні хісна і користи по тих далеких закутинах, де нема української церкви.

І тому то основателі „Провидіня", а опісля члени всякими змінами і поправками статута, знаючи і бачучи, яке

велитенське значіннє має уерков в життю буттю україн-ського народа, означили станоще цеї церкви ясно в стату-тах і чартері своєї орґанізації; в цей спосіб охороненося перед всякими вовками в овечій шкірі, які перекинувшися з приятелів з заміром знищити український нарід з лиця землі, в першій мірі звертають найзаїльші напади на цер-ков українського народу. В цей спосіб члени „Провидіня" забезпечилися раз на все перед всякими затіями і замаха-ми ворогів, в якім виді і під якими гаслами вониб і не при-ходили.

Третою важною ціхою „Провидіня" є широка авто-номія і самоуправа членів. Статут „Провидіня" є уложений в цей спосіб, що орґанізацією править властиво загал всіх членів, а головна управа орґанізації є тільки виконавчим орґаном волі загалу членнів. Головна управа сама і на вла-сну руку не може нічого перевести і в кождій важніщій справі мусить відноситися до загалу членів, які все ріша-ють загальним голосуваннєм; цего по других орґанізаціях нема, а як є, то так неясно і замотано означене і висказане, що з такого користають всякі людці, і стали дійсними неограниченими панами самодержавцями орґанізації. „На-года робить злодієм" говорить німецька народна приповід-ка; таксамо скориставши з нагоди, по всяких орґанізаціях повстали ріжні кліки і вхопили ці орґанізації в свої руки; цего в „Провидіню" нема і не може бути, бо статутом чле-ни мають заґарантовану дуже широку самоуправу і вплив на веденнє орґанізації.

Четвертою ціхою „Провидіня" є дешевість оплат від-повідно після літ вступаючого члена. На иншим місци ми подали табелю всіх уплат, які складає всякий член „Про-видіня" відповідно кілько літ мав всупаючи в члени.

Проситься порівнати згадану табельку з всякими не тільки українськими, але і найбільшими анґлійськими по-дібними орґанізаціями і асекураціями і переконатся, що о-плата до „Провидіня" є дійсно найдешевша.

Пятою ціхою „Провидіня" є сильні основи орґаніза-ції. „Провидінє" основано відразу на підставі системи пі-сля літ, то значить, що всякий член вступаючи до орґаніза-ції платить таку вкладку, яка по обчисленню його майбут-нього пересічного віку і дочисливши проценти дасть стіль-ки, на випадок його природної смерти, кілько йому має за-платити орґанізація. Через це „Провидінє" стануло відра-

зу на сильних і непохитних основах, на яких будовано всі найбільші американські асекураційні інституції, які нині розпоряджають міліонами.

Шестою ціхою орґанізації є її висока вселюдська мораль. Ніяка друга орґанізація не підпомагає другі інституції так, як це робить „Провидінє". Згадати тут тільки треба на підпору яку дає орґанізація Українському Сиротинцеви у Філаделфії, на величну поміч нуждарям в старім краю, на цей запал, з яким члени „Провидіня" спішать з помічію всім цим, які находяться в потребі і нужді. Знайдіть яку другу орґанізацію в Америці, якої члени моглиб повеличатися найбільшою чеснотою з усіх христіянських чеснот, як є милосердє? Поза „Провидінєм" цеї чесноти неба в ніякій другій орґанізації.

І тому з чистою совістю можна поставити до всякого Українця питаннє: Як Ви можете називати себе щирим і правдивим Українцем, наколи Ви не є членом „Провидіня"? Як Ви можете голосити, що любите свою Вітчину, коли Ви не находитеся поміж Її найкращими синами, які згутрувалися тільки в „Провидіню"? Як Ви можете говорити своїй жінці, що її любите, коли Ви не постаралися о забезпеченнє її на випадок Вашої ненадійної смерти, коли Ви не звільнили її навіть від грижі в першій день по Вашій смерті? Як Ви можете з чистою совістю дивитися в усьміхнені личка Ваших дрібних діточок, тепер так щасливих, доки Ви живете, але жебраків і поштуркайлів на випадок Вашої смерти?

Наколи Ви є дійсно щирим і правдивим Українцем, наколи Ви дійсно любите свою жінку і свої дрібні ангелятка, то таки зараз зголоситеся в члени „Провидіня", щоб стати членом цеї найгарнішої української запомогово-асекураційної інституції. Всякі інформації подасть в кождій місцевости секретар місцевого відділу „Провидіня" або головна канцелярея орґанізації, яка находиться під числом 817 Норт Френклин Стр. у Філаделфії, Па.

МОЛИТВА УКРАЇНКИ

* * *

1. *Клякни, зложи руки і молись, мій сину!*
Бач, вже вдруге срібні доспіли жита,
Тато, знать заснув в борбі за Вкраїну,
Я вдова осталась — а ти .... сирота!
Загостили злидні у нашу хатину.
В крові захлиснулась свобода свята! ....
Молися за тата, гріб десь без хреста. ....
Тай нікому було посадить калину .....
До святих молилися, до Бога, до долі,
За тата, за край, що гине в неволі. ....

2. *Ти малим ще сину тулився до груди.*
Як танець кривавий нам волю приніс. ....
Як вольно ми вийшли між вольнії люди,
Як все в обороні хопило за кріс! .....
Тоді і між нами найшлись були юди,
Ховались від бою хто в хату, хто в ліс,
Аж край наш залили ворожі приблуди.
І мур оборонний знесиленний тріс. ....
І ми серед лютих і нерівних боїв
Слізми провожали дорогих героїв. .....

3. *Пращались молодці з рідними ланами. ....*
Ураганом перся ворогів обруч ....
Тоді і наш тато крався між домами,
Сказав лиш: "Цить серце і мене не муч.
Що писано крісом, не змієш словами!"
Хоч як я тримала його обіруч
Вирвавсь і полетів з героїв рядами. ....
Добувати Київ; подались за Збруч! .....
Довго ще гарматня музика гремуча
До нас долітала далеко зза Збруча.

4. *Довго час томили зрадливі надії,*
На спині стікала кров з під батогів. ....
Про героїв мріли ми найкращі мрії. ....
З жахом ми слідили воєнні події,
Слабий нас в неволі луч надії грів,
Ми ухом ловили в нічні снігові ї
Найменший слід мести — та Схід не горів.
О пімсту молились ми в безсильній люти,
Плакали... бо волі не могли здобути!

5. *Молися мій сину, молися за тата*
Й за тих, чиї разом спочили кістки:

В воротях осика лопоче в листки.....
Клякни на могилу убитого брата
А гріб бідний — сірий прибери в квітки.....
До Бога молися о пімсту для ката,
Щоб крови обпившись — розпукся в тріски!
Хай вітер молитву занесе на крилах
До тих, що за волю поклались в могилах.....

6. *Молися мій сину, хай нарід наш встане,*
Хай стрясе зелізом оковані руки,
До бою за волю ще раз хай повстане!
Ще раз хай задрожать нам боєві звуки!
Молися дитино, бо ще час настане,
Що втихнуть зловіщі намогильні круки:
Ще в крові скупають меч свій Галичане.....
І вільними стануть внуки і правнуки!
І в крові утоне варшавська неволя
І з крови воскресне нова наша доля.

П. Як. Лютенко.

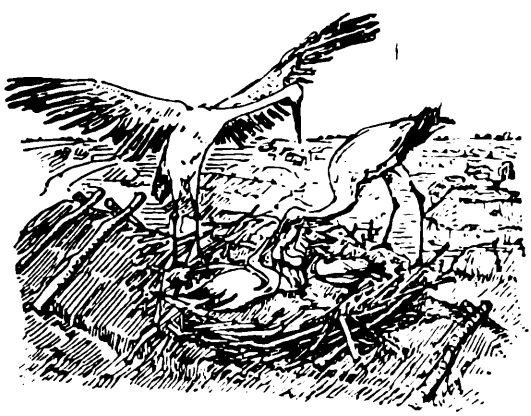

Слава України!
Без золота, без каменння,
Без хитрої мови,
А голосна правдива,
Як Господа слово . . .
„До Основяненка."

. . . Може найдеться дівоче
Серце, карі очі,
Що заплачуть на сі думи, —
Я більше не хочу.
Одну сльозу з очей карих,
І-пан над панами!
„Думи мої, думи мої, лихо мені з вами."

Сини мої, Гайдамаки!
Світ широкий, воля, —
Ідіть, сини, погуляйте,
Пошукайте долі!
„Гайдамаки."

Гомоніла Україна,
Довго гомоніла,
Довго, довго кров степами
Текла, червоніла.
Текла, текла, тай висохла,

Невільничі діти.

„Суботів."

Не вмірає наша правда,
Не вмірає воля;
І неситий не виоре
На дні моря — поля,
Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога.

„Кавказ."

В своїй хаті — своя правда,
І сила і воля.

Нема на світі України,
Нема другого Дніпра.

Схаменіться! будьте люде,
Бо лихо вам буде:
Розкуються незабаром
Заковані люде;
Настане суд . . .

Умийтеся! образ Божий
Багном не скверніте!

ПАМЯТНИК Т. ШЕВЧЕНКА В КИЇВІ.

КУПУЙТЕ КНИЖКИ

КНИЖКИ СВІТСЬКОГО ЗМІСТУ:

Амелюнга, оповіданє з боїв між Індіянами і Европейцями ..... .20
Абу Казимові капці, арабська казка .30
Біля машини ..... .10
Борці за правду ..... .50
Брат із місяцем, сестра із звіздами і прекрасна Олена ..... .20
Батько і три сини, народні казки, часть II. ..... .20
Богдан Хмельницький в Галичині..... .15
Блискавиці ..... .50
Батьківщина і инші оповіданя..... .25
Відродженє ч. I. ..... .75
Відродженє ч. II. ..... .75
Відвдячився оповіданє з козацької давнини 1.00
В. Винниченко - Том I Краса і Сила, II Голота, III Боротьба, IV Кузь та Грицунь, V Історія Якимового Будинку, VI Рівновага, VII „По-Свій', VIII Божки, IX Босяк, X Чесність з Собою, XI Хочу — 11 томів коштує 11.75
Віяьний чоловік, як бідний Сум видав свої дочки богато і ин. оповідання ..... .40
Вибір з творів Федьковича..... .20
Виворожила, комедія в однім акті, виступає сім осіб ..... .10
Вічевий Співанник ..... .05
Весела Читанка, збірка ..... .15
Вічний Жид ..... .10
Достойно єсть ..... .20
Думки ..... .35
Дещо про гроші ..... .20
Дід та баба ..... .10
Держава і революція ..... .30
Для Домашнього очница, повість Івана Франка ..... .85
Дві могилі, оповіданє ..... .20
Дивний сон або чуда сьв. Дамазія і Панкратія ..... .15
Дяк, оповіданє ..... .20
Два брати ..... .15
Девять братів і десята сестриця Галя .20
Доля Украіни ..... .40
Де любов, там і Бог ..... .15
Домашний лікар ..... .75
Галка смерти, воєнне оповіданє..... .05
Гайдамаки ..... — 1.25
Галицькі анекдоти ..... .10
Гетьман Мазепа ..... .25
Горожаньство Злучених Держав..... .10
Історія про 31 ..... .10
Історія Украіни проф. М. Грушевського з Ілюстраціями в гарній полотняній оправі 3.50
Історія про сироту Івася ..... .20
Історія заложенп Злучених Держав Північної Америки ..... .15
Іван Коновченко, оповіданє з воєнних часів ..... .20
Історія о золотокрилім лицарю..... .10
Історія про гарну Магельону..... .25
Ікона Пречистої Діви ..... .10
Історія про Малого Пилипка..... .20
Із звірячого царства ..... .20
Крівава Книга ..... .65
Кроваві Діяманти ..... .35
Культура, національність та асиміляція 30
Коротка історія Руси ..... .10
Кровавий Шлях ..... .60
Казки братів Грімм ..... .50
Казки Бехштейна часть I і II 1.00
Колр Потутор ..... .35
Коляди і Щедрівки на Різдво Христове і Богоявленє ..... .25
Коляди на фортепян ..... .75
Куди йдеш Господи, оповіданє з часів переслідуваня християн ..... .50
Кобзар Тараса Шевченка, з ілюстраціями, оправлена в полотно..... 3.00
Князь і жебрак, вельми займаюче оповіданє ..... .50
Книжочка рахункова, придатна для кождого ..... .60
Казки про Жидів ..... .10
Казки при Івана Царевича та сірого вовка ..... .20
Казка про циганів ..... .10
Кайдашева сімя ..... .60
Козацька пімста ..... .30
Козацьке Сватання ..... .25
Камінна Душа 1.75
Кухар, книжка як варити 1.00
Лисичка, котик і півник ..... .10
Луць Заливайко ..... .30
Лис Микита ..... .40
Лист Штіфа Шабачнюка ..... .10
Мати Наймичка. драма. Перерібка з поеми Т. Шевченка ..... .25
Мати Наймичка, драма. Перерібка з поеми Т. Шевченка ..... .30
Монольоґи ..... .20
Мати коза ..... .10
Мартин Лютер ..... .35
Марта Борецька, історичне оповіданє .25
Маруся ..... .25
Місяць свідок ..... .20
Молодий король і каравана ..... .10
Нещасне кохане ..... .10
Ніс, оповіданє ..... .10
Навернений грішник ..... .20
На тихі води, на ясні зори, сценічний образ з житя народу ..... .25
Напад на Січ, оповіданє ..... .05

як голуб вратував перед нападом розбійників ..... .10
Рінальдо Рінальдіні, страшний проводир розбійників ..... .25
Розмова піяка з горівкою..... .05
Розбійник Кармелюк, історичний роман в шістьох томах 2.40
Рік на Великий Україні 1.00
Рідне Слово 1.50
Руско-аеґлійський підручник до початкової анґлійської мови ..... .60
Рицар і смерть 5
Ріта Мандрівна, співачка ..... .10
Робінзон Крузо 1.50
Розмова Поляка з Русином ..... .10
Розважаня о муках і смерти Господа Нашого Ісуса Христа ..... .15
Рахунковий Підручник ..... .60
Страшна пімста, оповіданє ..... .20
Січовий співанник ..... .25
Сумна казка, оповіданє ..... .10
Статок робить достаток і Пекольні післанці ..... .10
Сповідь ..... .20
Сирітський плач над дорогою могилою Незабутнього Добродія. В 2-гу річницю смерти бл. п. Кир Сотера..... .05
Сорокаті штани ..... .25
Сумна казка ..... .15
Сплачений довг ..... .20
Сьміх і жарти ..... .20
Соняшний промінь ..... .80
Сорок тисяч миль під водою..... 1.00
Сповідь ..... .30
Своє життя ..... .55
Спартак історична повість ..... .30
Світові байки в оповіданях ..... .15
Страшний Монах Распутин ..... .35
Співанник Українських Січових Стрільців звичайна опр. ..... .80
ліпша оправа 1.00
Син України 2.50
Словар Німецько-Український 2.00
Синя фльота 1.00
Співомовки або веселі вірші ..... .50
Траґедія Галицькоі України 1.00
Три оповідання Старий Горобець - Пригоди Статечної Миші - Поганий день Василя Івановича ..... .15
Товариська ворожка, для розривки і забави ..... .15
Торбина сьміху та мішок реготу..... .25
Три княжевичі і чарівна птиця..... .10
Тарас Бульба ..... .50
Український співанник, містить много ріжнородних пісень ..... .40
Український Штукар ..... .50
Україна мапа видавництва С. Стр..... .80
Українські пісні ..... .25
Українська граматика ..... .40
Українсько-анґлійський листівник 1.00
Українсько-ан лійський словар кишенковий 1.50
Христос у Ґарнізоні і ин. оповіданя .40
Нова Ґеновефа або доля Богослава.... .25
На чужині ..... .15
Не-читальник ..... .35
Петри 1.00
На переломі 4 книжки по ..... .25
На стрічу сонцю золотому ..... .50
Незвичайні Пригоди часть I і II..... 2.80
Над Золотою Липою ..... .50
Опришок і другі оповіданя ..... .20
Оповіданє Стороженка, збірка всіляких оповідань ..... .25
О дванайцяти таблицях, оповіданє після народних казок ..... .25
Оповіданє про 40 розбійників..... .20
О терпеливій Олені ..... .20
Оповіданя, Очаківська біда, Циган, Мартин Гак і Орися ..... .15
Олюнька, оповіданє з житя ходачкової шляхти ..... .80
Проклятий Цісарський Рід Том I, ... .40
" " " Том II. .... .40
" " " Том III, ... .40
" " " Том IV, ... .40
" " " Том V, ... .40
Поезіі Федьковича ..... .20
Провідник до науки анґлійської мови 1.00
Промови , Деклярації і Желаня на Хрестинах, Заручинах і Весіляю.. .10
Про батька козацького Богдана Хмельницького ..... .30
Під Корсунем історична повість ..... .40
Подорож до місяця ..... .40
Про українських козаків ..... .25
Панські жарти ..... .40
По наших селах ..... .60
Про велику французьку революцію.... .10
По котрій стороні правда ..... .15
Пити чи не пити. Розвідка, яка виказує, які користи дає тверезість, а яку шкоду наносить піятика ..... .25
Під шум млинських коліс, оповіданє про народні перекази про чуда в млині ..... .20
Під шум млинських коліс, Т. II..... .25
Пророцтва Михальди ..... .30
Пісні еміґрантів, збірка пісень і думок наших еміґрантів ..... .10
Про сироту Івася, оповіданє про сироту, котрий віддав своє житє за свого приятеля ..... .20
Починок, оповіданє ..... .15
Причта про садівника, оповіданє..... .40
Під прапором свободи, збірка деклямацій ..... .30
Премудрий Соломон ..... .05
Пригоди наймолодшого брата..... .15
Про старі часи на Україні..... .40
Плаваючий остров ..... .10
Пачкар ..... .10
Птичка червоногорличка ..... .10
При стрілецькій ватрі ..... .25
Про св. О. Николая ..... .05
Руський народе, бери і читай..... .10
Розбійники в паломничій одежи, або

Хан і його син ..... .20
Царицині черевички, комедія..... .25
Царівна-жабка, яйце райце, народні казки ч. І. ..... .20
Царця і весталька або замурована живцем ..... .25
Як Мошко вийшов на спілці з Грицьком ..... .20
Які є люди на земли? ..... .40
Як Іван зробив чудесне судно..... .10
Як королевич воював з чортом..... .15
Як Палій боровся зі смоком..... .10
Як царевич літав до царівни..... .10
Як Михась, син Мельника, ходив до неба по диямант ..... .20
Як пан собі біди шукав..... .15
Як мене вибирали дружбою..... .10
Ярмарок в Сорочинцях, знамените оповіданє Гоголя ..... .15
Як львиця виховала царського сина .20
Чортова коршма і асирійський цар.... .10
Чародійні пригоди убогого ..... .20
Чорний кіт ..... .10
Чотири казки про Добробут, Звірячий буджет, Історія кожуха, Свинська конституція ..... .15
Чернигівка ..... .50
Червона свитка ..... .20
Жовнір, оповіданє з військового житя .10
Житє, смерть і похорони С. С. Ортинського ..... .10
Житєпись чорта ..... .15
За Христом чи за Юдою ..... .25
З житя первісного чоловіка і сучасних дикунів ..... .35
Запорожський Клад казка ..... .15
Золота книжочка ..... .30
За сестрою ..... .35
Захар Беркут, повість І. Франка, яка малює часи нападів Татар на Галичину ..... .60
З ласки родини 1.75
Знанє житя ..... .30
Запорожська слава ..... .50

МОЛИТВЕННИКИ:

Молитвенник Христіянської Родини, оправлений в скірку 3.50
Молитвенник Христіянської Родини, оправлений в полотно 3.00
Гостинець, опр. в скірку 2.50
Гостинець, опр. в полотно 1.50
Да святиться, опр. в ліпшу скірку.... 1.50
Да святиться, опр.в скірку 1.25
Да святиться, опр. в полотно..... .50
Ангел Хоронитель, опр. в скірку 1.75
Ангел Хоронитель, півскірка 1.25
Ангел Хоронитель, звичайна опр. ..... .75
Ангел Хоронитель, кістяна опр. біла.. 2.25
Помилуй нас Боже, звичайна опр..... .75
Помилуй нас Боже, опр. кістяна біла 2.00
Помилуй нас Боже, опр. чорна 2.25
Бог радость моя, звичайна опр. 1.10
Бог радость моя, чорна кістяна опр. 3.00
Хліб душі, латинські букви руський вираз 2.00
Дорога до неба, звичайна опр. ..... .75
Дорога житя, опр. півскіркова 1.00
Дорога житя, опр. скіркова 1.75
Хвали душе моя Господа ..... .40
Молитвенник Доброї Дитини, оправлений в ліпшу скірку ..... .60
Молитвенник Доброї Дитини, оправлений в скірку ..... .40
Молитвенник Доброї Дитини, оправлений в полотно ..... .25

КНИЖКИ ДО НАБОЖНОГО ЧИТАНЯ:

Апостол і Євангеліє на неділі і свята в цілім році ..... .50
Біблія старого і нового завіта ..... .60
Сповідь і як до неї приготовитися..... .20
Сьв. Ґеноефа ..... .30
Лелія Ізраіля або Житє Пречистої Діви Марії ..... .50
Любім Ісуса, в полотняній оправі .... .50
Мати Божа Неустаючої Помочи..... .25
Многострадальна Мати ..... .20
О Сьвятім Причастію ..... .15
Пісні Церковні з нотами..... .50
Збірничок найкрасших пісень церковних ..... .15
Коляди і Щедрівки на Різдво Христове і Богоявленє і т. д. ..... .25

ШКЛЬНІ КНИЖКИ:

Буквар, виданє Сирітського Дому .... .50
Читанка ч. II. для другої кляси ..... .40
Читанка ч. III. і IV. разом в одній книжці ..... .60
Біблія ..... .60
Катехізм ..... .25
Руcько-анґлійський тлумач ..... .60
Початкова Ґеоґрафія ..... .75
Історія України ..... .50
Людина-опис будови людського тіла для шкіл та самоосвіти ..... .25
Зоольоґія 1.00

Книжки Театральні:

Царицині Черевички, Народна Укр. комедія в 5-ох діях ..... .25
Червона Свитка, комедія в 4-ох діях .20
На Тихі Води На Ясні Зорі, спеціяльний образ з житя народу в 4-ох діях, а сімох відслонах. ..... .25
Кара за Гріх, сумний образ з житя американського народа в 3-ох актах. ..... .35
Ох Не Люби Двох оперета в 3-ох діях .25
Ой не ходи Грицю, та на Вечерниці, народна драма в 5-ох діях зі співами і танцями. ..... .30
Сватанє на Гончарівці, українська оперета на 3 дії ..... .35

Свекруха, комедія в 3-ох діях ..... .25
Капраль Тимко, або Що нас Губить народна мельдрама в 5-ох актах.... .20
Правда все Горою, образ з життя народа зі співами в 3-ох актах..... .25
Два Домики і одна Фіртка, комедія в одній дії ..... .15
Пан Штукаревич або Оказія, якої не бувало, сільські сцени на 2 дії і відслони зі співами ..... .35
Мужики аристократи, народний образ в двох діях ..... .15
Козацьке сватання, на три дії ..... .25
Соколики, комедія в 4-ох діях ..... .35
Вихованець, народна комедія в 3-ох діях зі співами і танцями ..... .25
Вихрест, драма в 5-ох діях ..... .35
Халепа, жарт з артистичного життя, на одну дію ..... .20
Катерина, драма в 4-ох діях ..... .30
Щасливий Край, жарт на одну дію.... .15
Глитай або Павук, драма в 4-ох діях .45
На Сіножаті, жарт на одну дію ..... .25
Живий Мертвець, жарт на одну дію.. .25
Як Ковбаса та Чарка то минеться й Сварка, комедія в 1 дії ..... .20
Запорожський Клад, комедійно-опера в 3-ох діях ..... .20
За Немань Іду, оперета в 4-ох діях.. .20
Жидівка Вихрестка, драма в 5-ох діях ..... .50
Як Вони Женилися, жарт на одну дію .25
Душогубка, драма в 4 діях ..... .30
Свекруха Євдоха, образок сценічний в 3-ох діях ..... .25
Бувальщина або на Чужий Коровай, Очий не Поривай, комедія в 1 дії .20
Пімста Жидівки, драма в 5-ох діях.. .40
Бурлака, драма в 5-ох діях ..... .35
Недолюдки, бувальщина в 3-ох діях .30
Безталанна, драма в 5-ох діях ..... .35
Повернув із Сибіру, драма в 5-ох діях ..... .35
Пошились у Дурні, комедія-оперетка в 3-ох діях ..... .35
Душогуби, драма в 5-ох діях ..... .35
Тарас Бульба, Під Дубном, драма в 4-ох діях ..... .35
Дячиха, комедія в 4-ох діях ..... .35
На Старости Літ, образ з життя народа в 1 дії ..... .10
Добрі Дїти, образ з життя американських школярів на 3 дії ..... .15
Нещасне Коханє, драма в 5-ох діях .40
Коханя в Мішках, водевіль в 1 дії зі співами ..... .30
Батраки, драма в 4-ох діях ..... .35
Дай Серцю Волю Заведе в Неволю, драма, в 5-ох діях а в 6 відслонах .40
Сирітський Сьвятий Вечір, діточий рождественський образок в одний дії ..... .15
Американець, штука театральна ..... .15
Вертеп для колядників 5

В неволі вемноті ..... .25
Момот Нір, трагедія ..... .30
Осіньої Ночі ..... .15
Святого Вечера, драма ..... .15
Білі Ночі, драматична поема ..... .30
За Друзі Своя, драма в 5-ох діях .... .50
Циганка Аза або Хата за Селом, драма в 5-ох діях зі співами і танцями. ..... .50
Бондарівна, драма в 4-ох діях а 5-ох відслонах ..... .20
Веселі Полтавці, комедія в 3-ох діях .30
Виворожила, комедія в 1-ім акті .... .10
Запорожець за Дунаєм оперетка в трох діях ..... .25
Іцко Сват, комедія в 1 дії ..... .10
Манігрула, комедія в 1 дії зі співами і танцями. ..... .15
Мазепа, драма в 5-ох діях ..... .35
На відпуст до Київа, комедія в 3-ох діях ..... .30
Орися, малюнок з міщанського життя в 4-ох діях ..... .35
Панна Штукарка, жарт на 3 дії ..... .30
Підгіряне, мельодрама в 3-ох діях.... .50
Пан Писар, штука в трех діях ..... .20
Свідки, сценічний жарт на 1 дію ..... .15
Страйк, сценічний образ в 2 діях..... .20
Украдене Щастє, драма в 5-ох діях.. .25
Хто винен? Драма в 3-ох діях ..... .15
Терновий Вінок, драма на 4 дії ..... .50
Тато на заручинах, міщанська пригода ..... .10
Циганка Красавиця, комедія в 3-ох актах ..... .25
Невольник, драма в 5-ох діях ..... .20
Свято-Николаївка, діточа драматична фантазія в трох діях а чотирох відслонах ..... .20

ПІСНІ З ФОРТЕПЯНОМ:

Ще не вмерла Україна, ч. 1..... .35
Засвистали козаченьки, ч. 2..... .50
Українська думка, ч. 3..... .65
Закувала та сива зазуля, ч. 4..... .50
Сонце низенько, вечір близенько, ч. 5 ..... .75
Українська Шумка, ч. 6..... .50
Козак, ч. 7..... .75
Вже воскресна Україна, Ой не ходи Грицю на вечерниці, Ой ходила дівчинонька, Гей на горі, там женці жнуть 1.75
Коляди Христос родився ..... .75

УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ ПІД НОТАМИ НА ОДИН ГОЛОС І З ПОВНИМ ТЕКСТОМ:

Засьпів, Ще не вмерла Україна, Наша дума, Стоїть гора високая, Коломийка, Гей там на горі січ іде, Сіяв мужик просо, Було не рубати зеленого дуба, Ой під гаєм зеленьким, Ми гайдамаки, Ой був, та нема, Далека Ти, Як ніч мя покриє, Ніхто не винен тільки я, Віють ві-

три, віють буйні, Ой летіла зазуленька, Ребе та стогне, Ой пє Байда, Ой гаю мій, гаю. Заграй ти цигане старий. Туга за родиною. Ой Морозе Морозеньку, і дальше 1.60
Співанник для українських шкіл ..... .75
Церковні пісні з нотами ..... .50

ЛИСТИ ДО ПИСАНЯ:

Найдорозші Родичі. Дорогий брате, дорога жено, Поздоровленє з Америки, З чужини зза моря, Найдорозша мамо, Мила родино, Дорогий мій отче, Дорога сестро, Христос воскрес, одна штука 10 центів, 6 штук за ..... .50
Веселих Свят Рождества Христового .10
Одна штука ..... .10
шість штук за ..... .50

Шопки на Рожд. Хрис. по 12, 20, 40, 80.
Почтові картки з видами житя та боїв Січових Стрільців, понад 60 родів. Кожда картка коштує лиш 5
12 карток ..... .50
26 карток за 1.00
Герб України (тризуб) шпилька до краватки позолочувана ..... .35
Герб Гал. України шпилька ..... .10

ДРУКИ:

Книжочки платничі для парохій до вписування місячної колєкти і инших добровільних жертв ..... .10
Метрики хрещеня, шлюбу і смерти, штука ..... .05
Помянник за померших ..... .10
Візд Богдана Хмельницького до Києва і портрет Тараса Шевченка. Се два прекрасні, велкі образи: перший — се славний малюнок українського артиста-маляра п. Івасюка, а другий — се славний малюнок українського артиста-маляра п. Красіцького. Величина образів така: високі на 28 цалів, а довгі на 22 цалі. Ціна (вже з пересилкою) за один образ 1.00

Замовлєння слати на адресу:

"AMERICA"
817 NORTH FRANKLIN STREET,

С. Волох, Вайтінсвіл, Масс.
Довголїтний член „Провидїня".

Адреса
друкарні і книгарні єсть слідуюча;

"AMERICA" 817 NORTH FRANKLIN STREET,

— СЕСТРИ ВІРТЕ МЕНІ! —

Єслп страдаєте по причині рострою місячних періодів, неправильностями, ослабленєм, обмороками, періодичними болями, ростроєм апетиту, жовтоватим цвітом лиця, болями в нирках, холодом, зимними руками, вздутєм, ли хорадокою, неспокійним сном пишими болями, спазмами, бистрим притоком серця, чувства і болі в хребті і межи раменами, квасами в жолудку тошнотою, злим апетитом, трудностями при виділепю мочи, з горячкою, острими болями, печенєм або роздражненєм мочових переводів, кошмарами, здутєм, тистерією. закатереиєм полових переводів, первових дрожань запором,вздутєм, надутим і перегулярним кишечником, чувством оціпіня і болю в членах, утратою памяти, недостатком енергії, болючими ногами, опусканєм матки, нервовим знеможенєм. мелянхолією, рвотами, як при беременности, обильними, болізненими або перегулярними періодами і иншим ослабленєм, дістаньте то славне лікарство. то добродійство для всього вашого пола, а будете благословити день. коли ви увиділи то оголошенє. У всіх трох критичних періодах життя леншими, а іменно при переході з дівочества у замужність, в часі тягости і „зміни життя" Лякевибурнум Компавнд против женських недомагань неоцінений. — Повне лічене Лякевибурнум Компавнд стоїть $10.48, половина лічепя $6.75. по без сумніву коштує міліон для страждущих, так діпає роботу. Лякевибурнум не продається в аптиках. Заасекурований пакунок 25 цнт.

THE LAXAL MEDICINES COMPANY

C = 4454 LAXAL BLDG., BOX 963, PITTSBURGH, PA.